

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

**Korupce a úplatkářství z pohledu
trestního práva**

Diplomová práce

Corruption and bribery from a criminal law perspective

Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. JUDr. Ingrid GALOVCOVÁ, Ph.D.

AUTOR

Bc. Petr HORA

Praha

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 7. března 2024

Petr Hora

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval mé vedoucí práce doc. JUDr. Ingrid Galovcové, Ph.D. za její vstřícnost, odborné vedení a připomínky při tvorbě této práce. Velký srdečný dík taktéž patří soudci Městského soudu v Praze Mgr. Miroslavu Rákosníkovi za odbornou pomoc a podporu při psaní této práce. Poděkování taktéž patří mé partnerce Veronice za trpělivost a podporu během psaní této práce a rodičům Ivaně a Petrovi za nepřetržitou podporu během celého studia i života. V neposlední řadě bych rád poděkoval přátelům JUDr. PhDr. Tomášovi Danielovi a Bc. Filipovi Dostálovi za podporu během celého mého studia.

Anotace

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou sociálněpatologického jevu korupce a úplatkářství z pohledu trestněprávních norem. Cílem této práce je objasnit, co vše lze chápat pod jevem korupce a úplatkářství, jak je tento jev upraven v rámci vnitrostátních a mezinárodních právních předpisů, a zanalyzovat, jestli lze považovat stávající právní ukotvení této problematiky za dostatečné. Za tímto účelem vychází především z aktuálně platné právní úpravy České republiky a primárně z judikatury Ústavního soudu České republiky a Nejvyššího soudu České republiky. V této práci je zohledněn mezioborový přístup, kdy jsou využívány i znalosti ze společenskovedních disciplín, neboť problematika korupce a úplatkářství je ve své podstatě komplexní záležitostí.

Klíčová slova

Korupce, trestní právo, prevence, trestněprávní předpisy, operativně pátrací prostředky, odposlech, úplatek.

Annotation

The presented diploma thesis deals with the issue of the socially pathological phenomenon of corruption and bribery from a criminal law perspective. The aim of the thesis is to clarify what can be understood by the phenomenon of corruption and bribery, how this phenomenon is regulated within the legal framework of the national and international legislation, and to analyze whether the existing legal anchoring of this issue can be considered sufficient. For this purpose, the thesis is based primarily on the currently applicable legislation of the Czech Republic, and, above all, on the case-law of the Constitutional Court of the Czech Republic and the Supreme Court of the Czech Republic. This thesis seeks to adopt an interdisciplinary approach, using knowledge from social science disciplines, as the issue of corruption and bribery is inherently complex.

Keywords

Corruption, criminal law, prevention, criminal legislation, operational and investigative actions, eavesdropping, bribe.

Obsah

Seznam zkratk	7
Úvod	9
1 Pojem korupce a úplatkářství	12
1.1 Pojmové vymezení korupce.....	12
1.2 Druhy korupce.....	14
1.2.1 Malá a velká korupce, korupce státní.....	15
1.2.2 Aktivní a pasivní korupce.....	17
1.3 Příčiny korupce.....	17
1.4 Pojmy související s korupcí.....	22
1.4.1 Nepotismus.....	22
1.4.2 Klientelismus.....	22
1.4.3 Stranická patronáž.....	23
1.4.4 Střet zájmů.....	23
1.4.5 Úplatkářství.....	24
1.4.6 Lobbying.....	24
2 Vymezení pojmu korupce v právních předpisech	27
2.1 Korupce v právních předpisech České republiky.....	27
2.1.1 Správněprávní úprava.....	27
2.1.2 Trestněprávní úprava.....	28
2.2 Korupce v mezinárodních předpisech.....	31
2.2.1 Úmluva OSN proti korupci.....	31
2.2.2 Úmluva OECD proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích.....	32
2.2.3 Trestněprávní úmluva o korupci.....	32
2.2.4 Občanskoprávní úmluva o korupci.....	33
3 Trestní právo jako prostředek ochrany před korupčním jednáním	35
3.1 Přijetí úplatku.....	36
3.2 Podplácení.....	39
3.3 Nepřímé úplatkářství.....	41
3.4 Pojmové znaky trestných činů úplatkářství.....	43
3.4.1 Úplatek.....	43
3.4.2 Úřední osoba.....	47
3.4.3 Obstarávání věcí obecného zájmu.....	48
3.4.4 Podnikání.....	50
3.5 Soudní statistiky pravomocných odsouzení pro úplatkářské trestné činy.....	51
4 Vybrané trestněprocesní aspekty odhalování a dokazování korupce ..	56
4.1 Utajený svědek.....	56

4.2	Odposlech	58
4.2.1	Odposlech a záznam telekomunikačního provozu	59
4.2.2	Prostorový odposlech	63
4.2.3	Odposlech zpravodajských služeb	66
4.3	Operativně pátrací prostředky	68
4.3.1	Předstíraný převod	69
4.3.2	Sledování osob a věcí	70
4.3.3	Použití agenta	72
4.4	Spolupracující obviněný	76
4.4.1	Statistiky udělení statutu spolupracujícího obviněného	79
5	Nástroje prevence a boje proti korupci a úplatkářství	82
5.1	Protikorupční opatření v České republice	83
5.1.1	Vládní koncepce boje proti korupci na léta 2023 až 2026	83
5.1.2	Etické kodexy a protikorupční programy	84
5.1.3	Whistleblowing	84
5.1.4	Nestátní neziskové organizace	86
5.2	Souhrn	86
	Závěr	89
	Seznam použité literatury a pramenů	92

Seznam zkratk

AML zákon: zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů

EU: Evropská unie

GRECO: Skupina států proti korupci

koncepce: Vládní koncepce boje proti korupci na léta 2023 až 2026

KS, VS: krajský soud, vrchní soud

LZPS: Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

NNO: nestátní neziskové organizace

NS: Nejvyšší soud České republiky

Občanskoprávní úmluva o korupci: sdělení č. 3/2004 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Občanskoprávní úmluvě o korupci

OČTŘ: orgány činné v trestním řízení

OECD: Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN: Organizace spojených národů

sledování: sledování osob a věcí

sp. zn.: spisová značka

Trestněprávní úmluva o korupci: sdělení č. 70/2002 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Trestněprávní úmluvě o korupci

Trestní řád: zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Trestní zákon: zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Trestní zákoník: zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Úmluva OECD: sdělení č. 25/2000 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích

Úmluva proti korupci úředníků: Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie, přijatá dne 26. května 1997, vstup v platnost dne 28. září 2005

UNCAC: sdělení č. 105/2013 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů proti korupci

ÚS: Ústavní soud České republiky

Vyhláška MS o jednacím řádu pro OS a KS: vyhláška č. 37/1992 Sb., Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

ZMJS: zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o ochraně oznamovatelů: zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů, ve znění pozdějších předpisů

ZoP: zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Korupce a úplatkářství je celosvětově aktuálním tématem, které se různými způsoby dotýká nepatrně každého z nás.

Korupce je fenomén, který je trvale přítomen ve společnosti a má široké a hluboké dopady na politiku, ekonomiku a sociální struktury. Jedná se o komplexní problém, který není omezen pouze na určitou geografickou oblast či společenskou vrstvu, ale ovlivňuje všechny aspekty lidského života po celém světě. Od starověku až po současnost korupce přetrvává jako stálá výzva pro společnosti a státy, které se snaží ji potírat a omezit její škodlivé důsledky.

Korupce se přitom vyskytuje v různých formách a stupních, od každodenních situací až po vysoké politické sféry, a může mít devastující následky pro ekonomiku, spravedlnost či důvěru společnosti ve veřejné instituce.

Česká republika je podle indexu vnímání korupce pro rok 2023 čtyřicátou první nejméně zkorumpovanou zemí z celkového počtu 180 hodnotících států světa. Toto však není uspokojující závěr, neboť Česká republika stále zaostává za průměrem Evropské unie („EU“). Tento výsledek může být příčinou *„dlouhodobé absence strategického a programového řešení omezování korupce, a to jak ze strany vládních představitelů, tak i současné opozice.“*¹

S korupcí se lze setkat v běžném životě jak v rámci investigativních reportáží, v knihách či v rádiu, viz satirický úryvek z písně skupiny Mirai: *„Pojd' přestat se bát, víno v krabici dát. Bejt trochu punk jak David Rath,“*² který odkazuje na jednu z největších korupčních kauz ve zdravotnictví v České republice, při které byl tehdejší hejtman Středočeského kraje MUDr. David Rath zadržen s úplatkem v hodnotě sedmi milionů korun v krabici od vína.

Aktuálnost tohoto fenoménu lze demonstrovat i na živých kauzách, například kauza ovlivňování veřejných zakázek ve zdravotnictví, v rámci které byli

¹ TRANSPARENCY. *Česko stále zaostává za průměrem EU, ukazuje Index vnímání korupce.* Online. [2023]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/cpi2023/>. [cit. 2024-02-20].

² MIRAI. *Tenkrát.* Album: Maneki Neko. Praha: Universal Music Czech republic, s.r.o., 2021. ISBN 060-24-450-2985-3, skladba č. 5.

dne 19. 2. 2024 mimo jiné zadržení ředitelé ústecké a jihlavské nemocnice, kteří podle policie „vytvořili spolu s pražským podnikatelem údajnou zločineckou skupinu. Společně měli ovlivňovat zakázky ve dvou nemocnicích, uměle navyšovat jejich hodnotu a pak si peníze přes další firmy rozdělovat,“³ či obvinění fyzických a právnických osob ze dne 27. 2. 2024 ve spojitosti se zneužíváním dotací poskytnutými státem Českému tenisovému svazu, kde jsou předmětné osoby stíhané za dotační podvod a za zjednání výhody při zadání veřejné zakázky.⁴

Cílem této práce nicméně není zkoumat, co je příčinou tohoto jevu. Tato práce se zabývá jevem korupce a úplatkářství z pohledu práva a zkoumá především jeho aspekty související s trestním právem. Co se týče oblasti práva, ve které se pohybujeme, jedná se pochopitelně primárně o právní pořádek České republiky. Jelikož je Česká republika členem Rady Evropy, jakož i Evropské unie, bude předmět práce zkoumáný i v evropském kontextu.

Cílem této práce je objasnit, co vše lze chápat pod pojmem korupce a úplatkářství, jak je tento jev upraven v rámci vnitrostátní a mezinárodní právní úpravy a zanalyzovat, jestli lze považovat stávající právní ukotvení této problematiky za dostatečné. Pokud platí, že by měl stát dbát na vyvážené hospodaření s veřejnými financemi a na transparentnost veřejné správy, zanalyzovat, nakolik dostatečně to lze v rámci korupce dosáhnout prostřednictvím aktuálních právních institutů, které by měly přispět k potírání a omezení škodlivých důsledků korupce. Tato práce si tedy klade výzkumnou otázku: Lze považovat stávající právní instituty z hlediska jejich podstaty za dostatečné, tj. zlepšují systém prevence korupce? Existuje k těmto možnostem vhodnější alternativa anebo jsou se zřetelem na jejich cíle právní instituty k tomu využívané dostatečné?

K rozebrání této výzkumné otázky je potřebné práci pomyslně rozdělit na dvě části a v první polovině práce objasnit, co představují pojmy korupce

³ DENIKN. „Podnikatel ředitelům říkal, jak mají zadávat zakázky.“ Co se podle policie dělo v nemocniční kauze. Online. [2024]. Dostupné z: <https://denikn.cz/1357848/podnikatel-reditelum-rikal-jak-maji-zadavat-zakazky-co-se-podle-policie-delo-v-nemocnicni-kauze/>. [paywall]. [cit. 2024-02-20].

⁴ DENIKN. „Razie v tenisovém svazu: policie obvinila jeho šéfa Kaderku. Online. [2024]. Dostupné z: <https://denikn.cz/minuta/1363622/>. [paywall]. [cit. 2024-02-27].

a úplatkářství a jaké je jejich hmotněprávní ukotvení v rámci trestního práva.

První kapitola obeznámí s obecnou charakteristikou korupce a úplatkářství, jejich znaky, druhy a příčinami. Ve druhé kapitole této práce bude korupce řešena v právních předpisech České republiky a v rámci mezinárodního práva. Stěžejní třetí kapitola představí trestní právo jako prostředek ochrany před korupcí, a to i v kontextu předmětné judikatury.

Druhá část práce se následně v rámci snahy o zodpovězení výzkumné otázky zaměří na vybrané trestněprocesní aspekty odhalování a dokazování korupce a nástroje prevence a boje proti korupci a úplatkářství, kdy se zaměřuje na vybraná prevenční opatření v České republice, které by měly přispívat k ochraně společnosti před dopady korupčního jednání.

1 Pojem korupce a úplatkářství

1.1 Pojmové vymezení korupce

Korupce je systematický a celosvětově rozšířeně se vyskytující jev, který nemá z různých důvodů kompaktní definici, jelikož má mnoho podob a projevuje se ve všech vrstvách společnosti, od politiky, veřejné správy, podnikání až po každodenní interakci. Jedná se o fenomén, který je ve společnosti přítomen již od nepaměti, přičemž na problém korupce lze nahlížet z různých perspektiv. Lze nalézt širší či užší definice korupce, které vystihují dané jevy. Aby bylo možno dále s pojmem korupce pracovat, je potřebné v úvodu určit jeho definici a pojmově ho vymežit prostřednictvím různých definic reflektujících komplexnost tohoto jevu.

Platí přitom, že přesně stanovenou a shodnou definici nenajdeme v platných mezinárodních úmluvách, ve vnitrostátním právním řádu, ani v žádné odborné literatuře. Chceme-li vycházet z definic poskytovaných mezinárodními úmluvami, je nutné konstatovat, že tyto definice jsou omezeny na účely přizpůsobení konkrétní úmluvy. Oproti tomu teoretické definice odrážejí jednostranný pohled na dané téma a odpovídají stylům zpracování a zaměření zájmů autora.⁵

Co se týče samotného pojmu korupce, jedná se o pojem latinského původu, který vychází ze základu slova „*rumperere*“, tj. zlomit, rozlomit, přetřhnout, a výrazu „*corruptus*“, který znamená následek určitého korupčního jednání, volně ho lze přeložit jako zkažený, mravně zvrácený, přeneseně rovněž podplacený. Výraz „*corrumperere*“ následně znamená mařit či uplácet.⁶

Ottův slovník naučný vymezuje jednu z nejstarších definic korupce coby „*jednání, kterým se na určitou osobu působí, aby jednala buď proti dobrým mravům, nebo proti svým povinnostem, ať již úředním nebo morálním.*“⁷ Přestože

⁵ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Lobbing, nebo korupce?* 1. vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-520-3, str. 39.

⁶ PETROVSKÝ, Karel. *Korupce po Česku*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. ISBN 80-86861-94-5, str. 17.

⁷ NĚMEC, Bohumil. *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému*. Díl 3. Konkurs – Majo. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-057-8. str. 248.

tato definice hovoří o morálním aspektu, nenabízí základ pro korupční jednání spočívající v osobním prospěchu, zisku či jiných výhod.

Pro pochopení komplexnosti tohoto fenoménu je potřebné ho zkoumat z mnoha úhlů. Níže lze ilustrativně uvést zejména následující definice:

Pravděpodobně nejrozšířenější definici korupce definoval americký politolog J.S. Nye, který charakterizuje korupci jako „*chování, které se odchyľuje od formálních povinností veřejné role pro soukromé (osobní, rodinné nebo skupinově orientované) zájmy, pro finanční nebo statusový zisk, a dále o jakékoliv chování, které porušuje pravidla za účelem zvýšení soukromého vlivu.*“⁸

Podle J. Chmelíka lze korupci chápat jako „*neformální vztah dvou subjektů jednajících v rozporu s dobrými mravy spočívající v nabídce, příslibu, realizování výhody v něčí prospěch nebo akceptování takového požadavku za vyžádanou, nabídnutou nebo slíbenou odměnu.*“⁹

Na svém devátém kongresu v roce 1995 předložila Organizace spojených národů („**OSN**“) definici korupce, kterou charakterizovala jako „*úplatkářství nebo jiné chování ve vztahu k osobám, jímž byla svěřena odpovědnost, které porušuje jejich povinnosti vyplývající z jejich postavení a směřuje k získání nepatřičných výhod jakéhokoli druhu pro ně samé nebo pro jiné.*“¹⁰

Kupříkladu David s Nettem korupci popisují jako „*jednání motivované snahou po zisku korumpované osoby, která porušuje právní normu tím, že poskytuje za odměnu korumpující osobě či skupině osob výhody jakéhokoli druhu a může tím poškodit i třetí osoby na protiprávním směnném obchodu přímo nezúčastněné.*“¹¹

⁸ NYE, Joseph Samuel. Corruption and Political Development: A Cost-Benefit. Online. *Analysis American Political Science Review*. 2014, vol. 61, 2/1967. ISSN 1537-5943, str. 417-427. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/abs/corruption-and-political-development-a-costbenefit-analysis/D5E8F481DE22E6F77FCCB924D502BB9F>. [cit. 2023-11-22].

⁹ CHMELÍK, Jan a TOMICA, Zdeněk. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-853-6, str. 24-25.

¹⁰ NOVOTNÝ, Čeněk. *9. kongres OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997. ISBN 80-86008-49-5, str. 9.

¹¹ DAVID, Vladislav a NETT, Alexander. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-562-9, str. 27.

V neposlední řadě stojí za zmínku definice korupce, jež je prezentována Policií České republiky, která na svých webových stránkách korupci vymezuje „jako zneužití postavení, které je spojeno s porušením principu nestrannosti při rozhodování. Je motivováno snahou po materiálním zisku nebo získání jiných výhod. Korupce je projevem chyby v rozhodovacím a řídicím procesu. Součástí korupčního vztahu je vždy ten, kdo rozhoduje, jeho moc odchylovat se od stanovených pravidel, výměna takto vychýleného rozhodnutí za výhodu a nesprávnost, protiprávnost nebo amorálnost takového vztahu výměny. V širším smyslu je účast v korupčním vztahu etickým a mravním selháním jednotlivců.“¹²

Z výše uvedených definic je zjevné, že se autoři shodují na vícero faktorech, avšak každá z definic je odlišná. Navzdory rozmanitosti definic lze formulovat jakousi univerzální definici korupce, která vychází z klíčových vlastností korupčního chování, jež jsou platné pro všechny její varianty, a to tak, že se jedná o vztah mezi dvěma subjekty, při kterém vzniká neformální vztah, kdy protiprávní jednání je motivováno ziskem hmotných či nehmotných statků. Jednání přitom spočívá v úmyslném porušení morálních nebo právních norem, v důsledku čeho jsou následně poškozeny zájmy jiné osoby.

1.2 Druhy korupce

Korupce se ve společnosti projevuje v různých formách a projevech, kdy lze korupční jevy členit různými způsoby. Odborná literatura není, obdobně jako u samotné definice pojmu, jednotná, avšak existují dané druhy korupčního jednání, lišící se převážně společenskou škodlivostí.¹³ Jedním z obecných způsobů třídění korupce je třídění dle jejího rozsahu, kdy lze rozlišit korupci na malou a velkou.¹⁴ Dále lze na korupci nahlížet z pohledu existence dohody mezi

¹² POLICIE. *Co je korupce*. Online. [2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/co-je-korupce.aspx>. [cit. 2023-11-22].

¹³ PREVENCEKORUPCE. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*. Online. [2005]. Dostupné z: http://www.prevencekorupce.cz/files/files/Korupce%20a%20protikorup%C4%8Dn%C3%AD%20politika_2.pdf. [cit. 2023-11-22].

¹⁴ VYMĚTAL, Petr. *Typologie korupce*. In: DANČÁK, Břetislav et al. *Korupce: projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2006. ISBN 80-210-4062-9, str. 13.

účastníky na přímou a nepřímou, dle výskytu, zdali k ní dochází ve veřejném nebo soukromém sektoru, dle charakteru subjektu na individuální nebo organizovanou.¹⁵ S ohledem na rozsah této práce autor podrobně tyto druhy nespécifikoval.

1.2.1 Malá a velká korupce, korupce státní

Malá korupce, též označována jako byrokratická korupce či *pretty corruption*, představuje vážný problém v mnoha společnostech. Odkazuje na každodenní, nízkoúrovňové korupční praktiky, které mohou být přijímány v určitých komunitách nebo organizacích jako běžné. Malá korupce může zahrnovat například úplatky či drobné výhody poskytované nebo požadované v běžných životních situacích, jako jsou získávání pracovních pozic či získání lepších služeb. Tyto činy mohou být vnímány jako nevyhnutelná součást života, což vede k normalizaci korupčního jednání.

V určitých situacích nejsou některé formy chování považovány za korupci, např. poskytnutí spropitného obsluze restaurace za odvedené služby, které vnímáme jako prosté ocenění poskytnutého servisu. Přestože malá korupce zahrnuje úplatky menších nominálních hodnot, je nutno zdůraznit, že v měřítku četnosti, ve které probíhá, může být stejně společensky škodlivá jako korupce velká.¹⁶

Boj proti malé korupci vyžaduje kombinaci právních opatření, etického vzdělávání a posílení institucionální integrity. Důležitým krokem je také vytváření veřejného povědomí o negativních dopadech malé korupce a podpora etického chování na každodenní úrovni. Toto bude blíže popsáno v kapitole 5 této práce.

Opakem malé korupce z pohledu rozsahu je korupce velká, tzv. *grand corruption*. Tato představuje závažný problém, který zasahuje hluboko do společenských, ekonomických a politických struktur. Tento fenomén se vyznačuje systematickým a organizovaným zneužíváním moci a postavením státních úředníků na vrcholných úrovních vlády, institucí nebo podniků za účelem osobního

¹⁵ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. 1. vyd. Zeleneč: Profess Consulting, 2007. ISBN 978-80-7259-055-1, str. 20-23.

¹⁶ Tamtéž, str. 19-22.

obohacení a získání neoprávněných výhod. Následky velké korupce jsou obvykle širší a významnější ve srovnání s menšími formami tohoto jevu.

Krom dvou výše uvedených definic je nutno charakterizovat korupci státní neboli *state capture*. Jedná se o situaci, kdy jednotlivec nebo skupina získává neoprávněný vliv a kontrolu nad státními institucemi a politickými procesy, aby uplatňovali své vlastní zájmy na úkor veřejného zájmu. Tato koncepce je často spojována s korupcí na vysokých úrovních moci¹⁷ a má závažné důsledky pro demokratické fungování právního státu a jeho ekonomický rozvoj.¹⁸

Hellman toto jednání definuje jako „*snahu firem ovlivňovat zákony, politiky a regulace státu ve svůj prospěch poskytováním nezákonných soukromých zisků veřejným činitelům*.“¹⁹

State capture se může projevovat různými formami, jako například ovládnutím veřejných institucí za účelem soukromého prospěchu nebo trestné činnosti, vytvářením koluzivních sítí s cílem omezit politickou soutěž, podkopáváním svobodných voleb skrytou reklamou a netransparentním financováním kampaní, zneužitím legislativní moci, ovlivňováním soudních řízení, zneužíváním auditu či vyšetřování a dozoru, užíváním kompromitujících materiálů pro politické vydírání nebo kontrolou nad médii.²⁰ Projevovat se pak může potažmo i dalšími praktikami, které omezují pluralitu a svobodu politického

¹⁷ V tomto kontextu lze vzpomenout tehdejšího ministra dopravy JUDr. Víta Bártu (ve funkci v letech 2010-2011), který jako předseda politické strany Věci veřejné vstupoval do politiky s tím, že vymýtí korupci a klientelismus. Sepsal tzv. Etický kodex Věcí veřejných, ve kterém počítal s tím, že jeho lidé obsadí důležité posty ve státní správě a budou rozhodovat o veřejných zakázkách, jakož i získávat politický a ekonomický vliv. Z Etického kodexu vyplývalo, že ten, kdo bude rozhodovat o veřejné zakázce, musí veřejnou zakázku „*nadhodnotit maximálně o 10 procent proti tržní ceně*“. Tomu, komu se toto podařilo, náležela „*odměna 20 procent z prostředků získaných ve prospěch Věcí veřejných*“. In: KMENTA, Jaroslav. *Všehoschopní-Superguru Bárta*. Praha: JKM, 2011. ISBN 978-80-87569-03-0, str. 325-327.

¹⁸ MARTINI, Maíra. *State capture: an overview*. Online. [2014]. Dostupné z: <https://knowledgehub.transparency.org/helpdesk/state-capture-an-overview>. [cit. 2023-11-23].

¹⁹ HELLMAN Joel a KAUFMANN, Daniel. *Confronting the Challenge of State Capture in Transition Economies*. Online. Finance and Development magazine. roč. 2001, 38/3. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/09/hellman.htm>. [cit. 2023-11-23].

²⁰ VYMĚTAL, Petr. *Typologie korupce*. In: DANČÁK, Břetislav et al. *Korupce: projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2006. ISBN 80-210-4062-9, str. 13–16.

systému.

1.2.2 Aktivní a pasivní korupce

Aktivní a pasivní korupce jsou dvě základní kategorie, které vymezují subjekty korupčního jednání a jejich role v tomto procesu. Jelikož lokální právní úprava ve zvláštní části trestního zákoníku²¹ upravuje jak aktivní, tak i pasivní úplatkářství, je vhodné tento v mnoha mezinárodních úmluvách a právních předpisech obsažený druh třídění blíže definovat.

Za zmínku stojí například definice v Úmluvě o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie („**Úmluva proti korupci úředníků**“),²² která v článku 3 popisuje aktivní korupci jako *„úmyslné jednání každého, kdo přímo nebo pomocí prostředníka slíbí nebo poskytne jakoukoli výhodu úředníkovi pro něj nebo pro třetí osobu, aby jednal nebo se jednání zdržel při výkonu svých povinností nebo svých funkcí v rozporu se svými úředními povinnostmi.“*²³ V článku 2 Úmluvy proti korupci úředníků je pak vymezen pojem pasivní korupce, kdy se jedná o *„úmyslné jednání úředníka, který přímo nebo pomocí prostředníka žádá, přijme nebo si dá slíbit jakoukoli výhodu pro sebe nebo pro třetí osobu, aby jednal nebo se jednání zdržel při výkonu svých povinností nebo svých funkcí v rozporu se svými úředními povinnostmi.“*²⁴

1.3 Příčiny korupce

Na prokorupční jednání lze nahlížet z různých perspektiv, avšak obdobně jako u předešlých podkapitol, odborná literatura doposud nenalezla konsensus a lze zde indikovat mnoho různých výkladů. Příčiny korupce jsou komplexní, mnohostranné a vycházejí z různých socioekonomických, politických, psychologických, kulturních či institucionálních faktorů.

²¹ ČESKO. *Zákon č. 40 ze dne 9. 2. 2009, trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů („**Trestní zákoník**“). Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2023-11-23].

²² FRANCIE. *Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie* ze dne 25. 6. 1997. Online. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0625\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0625(01)). [cit. 2023-11-23].

²³ Čl. 3 Úmluvy proti korupci úředníků.

²⁴ Čl. 2 Úmluvy proti korupci úředníků.

Původ korupce lze detekovat v utajené touze jednotlivce po hmotných statcích, finančních prostředcích, úspěchu, kariéře nebo moci, přičemž se tyto touhy často přenesou do patologických forem, narušujících základní obranné mechanismy spojené s morálními principy. Toto patologické chování je pak často zesilováno prostředím a kulturou, které jsou dané společnosti vlastní.

Za výstižné lze v tomto kontextu považovat staré lidové přísloví pravící, že „*příležitost dělá zloděje*.“ Příležitost pro korupční jednání nastává tehdy, když má jedna strana pravomoc rozhodnout či ovlivnit dění.²⁵

Jednou z příčin korupce může být hédonická adaptace,²⁶ neboli situace, kdy je člověk bez ohledu na dosažené cíle motivován dosahovat ještě větších výzev.

Parkinson charakterizoval důvod podplácení a ochotu přijímat úplatky jako „*fakt, že každý člověk by byl spokojen se svým platem až v okamžiku, kdyby měl plat o čtvrtinu vyšší než ten současný. Toto zvýšení mu přináší novou úroveň platu a jak je známo, člověk není nikdy spokojen. Jediným efektem zvýšení platu by tedy nejspíš bylo nadefinování nové hodnoty čtvrtiny, která by byla opět o něco vyšší.*“²⁷

Z teorie vyplývá několik vzájemných faktorů, které mohou vytvářet vhodné prostředí pro korupční jednání. Chmelík je definoval následovně:

- 1) Monopolizující efekt.** Tento efekt nastává tehdy, kdy se na trhu vyskytuje určitý počet společností, které jsou schopny uspokojit předmětnou nabídku, ale stát má zájem pouze o omezený počet subjektů nebo čistě o vybraného jedince. Pravděpodobnost korupčního jednání vzniká v situaci, kdy je vícero obchodních společností schopno uspokojit danou

²⁵ FRIČ, Pavol a kol. *Korupce na český způsob*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-26-9, str. 36.

²⁶ Psychologický jev, resp. proces emocionálního vyrovnávání, který je relevantní v různých životních oblastech, včetně profesního života, vztahů, financí a materiálního bohatství, díky kterému se adaptujeme na změny či události, které nás potkávají (pozitivní i negativní).

²⁷ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. Ekonomické a etické aspekty korupce. Online. *Scientific Papers of the University of Pardubice*. 1999, č. 4. ISSN 1804-8048, str. 401. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/32457/CL101.pdf?sequence=1>. [cit. 2023-11-25].

poptávku. Ke korupčnímu jednání lze dospět i v opačném případě. Pokud se do dané zakázky přihlásí malý počet firem, vzniká předpoklad, že tyto neodvedou svou práci kvalitně dle svých standardů a nebudou dodržovat stanovené termíny.

- 2) **Vysoká koncentrace rozhodovací pravomoci jednotlivce či určité organizace.** Dané pravomoci by měly být podmíněny kontrolními mechanismy nebo normami uplatňující restrikcí, aby nedocházelo k absenci kontroly. S relativně malým úsilím totiž může docházet ke zneužití slabých stránek systému.
- 3) **Míra transparentnosti.** Při nízké míře transparentnosti dochází k omezení možností kontroly nad osobami, které disponují pravomocemi. Meritem transparentnosti je průhledné, veřejně přístupné a kontrolovatelné jednání ze strany státu a veřejných institucí.
- 4) K faktorům, které přispívají k vytváření korupčního jednání lze řadit **asymetričnost neboli dysfunkci politického, právního, kulturního či ekonomického systému.**²⁸

Teorie taktéž rozeznává faktory, které přímo napomáhají k vytváření korupčního prostředí. Tyto jsou nazývány prokorupčními faktory:

- 1) **Normativní systém.** Tím se rozumí strukturovaný soubor normativních pravidel a hodnot (etické principy, morální hodnoty společenské konvence), které slouží k řízenému chování lidí a organizací v rámci určité společnosti, instituce nebo oboru.
- 2) **Systém kontroly.** Korupce bývá z velké části latentní a některé formy korupce mohou být skryté, nedetekovatelné nebo neviditelné na první pohled. Tím, že ve většině případů není u korupčního jednání poškozený, je nezbytné, aby právní řád disponoval účinnými prostředky k odhalování a následnému sankcionování korupčních aktivit, neboť latentní korupce těží ze slabých kontrolních mechanismů a komplikovanosti korupčních

²⁸ CHMELÍK, Jan. *Pozornost, úplatek a korupce*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-434-X, str. 21-22.

schémat.

- 3) **Systém sankcí.** Sankce by v tomto případě měly mít preventivní, ale taktéž represivní účinek, aby dokázaly pachatele dostatečně odradit od páchání trestné činnosti. Tyto sankce mohou mít trestněprávní, pracovněprávní, služebněprávní či správní charakter.²⁹
- 4) **Hodnota úplatku.** Lze vycházet z hypotézy, že „každý je úplatný, záleží jen na výši nabízené částky a okolnosti, za které je nabízena.“³⁰ Nutno podotknout, že většina členů společnosti by riziko přijetí úplatku neriskovala, a to v návaznosti na jejich morální hodnoty nebo ze strachu z následného postihu.
- 5) **Chudoba.** Vztah mezi korupcí a chudobou je hluboký a vzájemně propojený. Korupce může být jak příčinou chudoby, tak i důsledkem chudoby, a oba tyto fenomény mohou vytvářet začarovaný kruh negativního vlivu na společnost.
- 6) **Tradice.** V některých společnostech mohou existovat nepsaná pravidla, která korupční jednání tolerují či vyžadují. V těchto případech je poskytnutí úplatku automaticky očekáváno. Jestliže chce subjekt dosáhnout svého záměru, nemá jinou volbu než úplatek poskytnout.
- 7) **Korupční vzory.** Jedná se o zastupitele společnosti, od kterých veřejnost očekává větší míru odolnosti vůči prokorupčnímu jednání.
- 8) **Vliv médií.** Média mají důležitou roli v boji proti korupci, ale je klíčové, aby byla nezávislá, svobodná a eticky odpovědná. Média mají potenciál odhalovat korupční praktiky a přinášet veřejnosti informace o nekalých praktikách. Médii může být svěřena role kontroly, kdy informování veřejnosti o korupčních případech může podnítit veřejný tlak na odpovědnost a změnu. Média mohou mít taktéž negativní vliv, kdy mohou v důsledku působení korupčních praktik politicky ovlivňovat, cenzurovat

²⁹ ŠTÍČKA, Michal. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2008. ISBN 978-80-87123-04-1, str. 128.

³⁰ CHMELÍK, Jan. *Pozornost, úplatek a korupce*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-434-X, str. 9

nebo manipulovat s informacemi.³¹

9) Funkčnost administrativy a státní správy. Přemíra byrokracie a nepřehledné struktury veřejné správy jsou ideální prostředím ke vzniku korupce.

10) Hodnoty jedince a společnosti. Zájmy společnosti jsou odsouvány na úkor osobního prospěchu jedince, jehož hlavním cílem je osobní prospěch, zisk bohatství, kariéry či společenského postavení.³²

Faktorů, které mohou zapříčinit vznik korupce, je mnoho, a identifikovat všechny příčiny je velice obtížné. Amorální chování plyne převážně od člověka jako jedince. Primárně tedy záleží na jedinci a jeho morálních hodnotách a aspektech, zdali se pro korupční jednání rozhodne či ne.³³ V tomto kontextu je nutné doplnit ještě jednu příčinu, která nebyla výše popsána, a to strach.

V 80. letech minulého století působil na území Kolumbie drogový baron Pablo Escobar,³⁴ který se postupně vypracoval na jednoho z nejmocnějších lidí v Kolumbii. Vybudoval těsné vazby s kolumbijskými politiky a úředníky ve státní správě, často prostřednictvím úplatků nebo vydírání. Tím dokázal ovlivňovat politická rozhodnutí ve prospěch svých nelegálních obchodních zájmů. Pro dosažení svých cílů uplatňoval korupci u členů policie, armády či zástupců justice.

Během Escobarova působení se ustálila fráze *plata o plomo*.³⁵ Kartel tuto taktiku používal k ovlivnění a ke kontrole osob, kteří jim stáli v cestě nebo byli

³¹ CARTER-RUCK. *Global anti-corruption sanctions regime*. Online. Dostupné z: <https://www.carter-ruck.com/insight/global-anti-corruption-sanctions-regime/>. [cit. 2023-11-28].

³² CHMELÍK, Jan. *Pozornost, úplatek a korupce*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-434-X, str. 27-29.

³³ TITTL, Juraj. *K příčinám korupce*. In: SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Korupce – včera a dnes*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7418-177-1, str. 169.

³⁴ Pablo Emilio Escobar Gaviria (2.12.1949 - 1.12.1993) byl největší kolumbijský narkobaron, který byl v roce 1982 zvolen za stranu Partido Liberal Colombiano členem poslanecké sněmovny kolumbijského kongresu, avšak po obvinění s obchodováním s drogami odstoupil. Díky financím nicméně nadále uplácel státní úředníky, soudce a politiky. Během volební kampaně na kolumbijského prezidenta nechal zavraždit tři kandidáty a taktéž byl zodpovědný za bombový útok na palubě letadla Boeing 727 aerolinek Avianca, při kterém zahynulo 104 osob. Na palubě se měl nacházet další prezidentský kandidát, který však na let nenastoupil. Taktéž stojí za útokem v roce 1985 na Kolumbijský nejvyšší soud, kde zemřelo 94 soudců.

³⁵ Plata – stříbro (možnost přijetí úplatku) nebo plomo – olovo (symbol hrozby násilí či smrti).

spojení s bojem proti obchodu s drogami. Cílem bylo tyto osoby postavit před volbu přijmout úplatek a spolupracovat s kartelem, nebo je konfrontovat vydíráním, výhružkou násilí či smrti.³⁶

1.4 Pojmy související s korupcí

Na korupci je rovněž nutno nahlížet i v širším smyslu, kdy je důležité zmínit i pojmy, které s korupcí souvisejí přímo, nebo které mohou vytvářet patřičné podmínky pro její vznik.

1.4.1 Nepotismus

Pojem nepotismus pochází z latinského výrazu *nepos*, což znamená vnuk nebo potomek. Výraz se poprvé objevil v římském prostředí a původně se vztahoval k preferování členů rodiny, zejména potomků, při obsazování důležitých pozic nebo při poskytování výhod. Nepotismus v té době označoval příznivé zacházení s rodinnými příslušníky, což bylo považováno za morálně problematické.

Postupem času se význam slova rozšířil a nyní označuje obecně praxi preferování rodinných členů nebo blízkých přátel při obsazování pozic nebo při poskytování výhod, a to bez ohledu na jejich kvalifikaci nebo schopnosti. Nepotismus se stal termínem spojeným s nespravedlivým upřednostňováním na základě osobních vztahů, což může mít negativní dopady na efektivitu organizací a institucí.³⁷

1.4.2 Klientelismus

Termín klientelismus vychází z latinského slova *cliens*, které znamená poslušný. Jedná se o termín, který označuje situace, ve kterých dochází k upřednostňování přátel a skupin. Tento pojem lze chápat jako „*upřednostňování přátel a spřízněných skupin vedoucí k tomu, že rozdělování statků neprobíhá na základě neosobních pravidel trhu, ale je nahrazeno pravidly známostí, protekcí*“

³⁶ BOWDEN, Mark. *Zabít Pabla – Lov na největšího psance světa*. Bratislava: AKTUELL, 2017. ISBN 978-80-89873-07-4, str. 13-30.

³⁷ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. 1. vyd. Zeleneč: Profess Consulting, 2007. ISBN 978-80-7259-055-1, str. 19.

a lidí zapojených do určité klientské sítě.“³⁸ Je nutné zdůraznit, že klientelismus není synonymem korupce.

Výše popsané odkazuje na praxi, kdy politické nebo mocenské subjekty poskytují výhody a benefity určitým skupinám jednotlivců nebo organizacím výměnou za loajalitu, politickou podporu nebo jiné formy přízně. V klientelistickém systému existují často osobní nebo politické vztahy mezi mocenskými subjekty a jejich příznivci. Příznivce mohou představovat jednotlivci nebo skupiny, které následně získávají výhody či jiné benefity, které nejsou vždy založeny na objektivních kritériích, ale spíše na loajalitě.³⁹

1.4.3 Stranická patronáž

Jedná se o jev, mající obdobné znaky jako korupce či klientelismus a nepotismus, nicméně současně obsahuje i prvky, které jej odlišují. Tento pojem označuje povolební systém preferování členů vítězné politické strany při obsazování pozic na významných úřadech, přidělování výhod a rozhodování ve veřejném nebo soukromém sektoru. Tato praxe spočívá v dosazování členů politické strany na základě jejich stranické příslušnosti namísto jejich schopností, zásluh nebo odbornosti.⁴⁰

1.4.4 Střet zájmů

V právním řádu České republiky se tento pojem vyskytuje v mnoha právních předpisech,⁴¹ přičemž stěžejním je zákon o střetu zájmů,⁴² který upravuje

³⁸ ŠTÍČKA, Michal. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2008. ISBN 978-80-87123-04-1, str. 9.

³⁹ LINDBER, Staffan; LO BUE, Maria and SEN, Kunal. Clientelism, corruption and the rule of law. Online. *World development*. 2022, vol. 158. ISSN 0305-750X. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/journal/world-development/vol/158/suppl/C>. [cit. 2023-12-05].

⁴⁰ NAXERA, Vladimír. Stranická patronáž a její vztah ke korupci a klientelismu: teoretický koncept a nástin uplatnění v postkomunistickém prostředí. Online. *Středoevropské politické studie*. 2013, č. 4. ISSN 1212-7817, str. 264–287. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4487/5194>. [cit. 2023-12-06].

⁴¹ § 44 zák. č. 134/2016 Sb., *o zadávání veřejných zakázek*, § 77 zák. č. 234/2014 Sb., *o státní službě*, § 460 zák. č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, § 54 zák. č. 90/2012 Sb., *o obchodních korporacích*.

⁴² ČESKO. *Zákon č. 159 ze dne 27. 4. 2006, o střetu zájmů*, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-12-06].

situace, kdy se veřejný funkcionář⁴³ dostane do rozporu s jeho soukromými zájmy, které by mohly ovlivnit objektivitu nebo nezávislost v daném kontextu. Ke střetu zájmů může dojít v situaci, kdy je veřejnému funkcionáři ovlivněnému jeho osobními nebo finančními zájmy svěřeno rozhodování, přičemž jeho zájmy mohou být v rozporu právě s touto povinností rozhodnout.⁴⁴

1.4.5 Úplatkářství

Přestože se někdy pojmy korupce a úplatkářství považují za totožné a veřejnost je chápe jako synonyma, je nezbytné k nim přistupovat interpretačně odlišně, neboť mezi těmito pojmy existuje obecný a zvláštní stav, kdy lze úplatkářství chápat jako jednu z forem korupce, naopak to však neplatí.⁴⁵ Společnost rozlišuje úplatkářství od korupce svou menší intenzitou, rozsahem a podstatně menšími následky, přičemž úplatkářství naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu.⁴⁶ Korupce má pak rozsáhlejší charakter než úplatkářství a zahrnuje všechny potenciální formy neetického chování spojené s korupčními praktikami. Úplatkářství je taktéž více vnímáno jako méně společensky škodlivé a je ze strany společnosti více tolerováno.⁴⁷

1.4.6 Lobbying

Obdobně jako v případě pojmu korupce se odborná veřejnost v tomto případě doposud neshodla na vymezení jednotné definice tohoto termínu. Pojem lobbying vychází z anglického slova *lobby*, přičemž odbornou literaturou je lobbying považován za „*specializovanou a odbornou reprezentaci prostřednictvím široké škály prostředků, které v zásadě vylučují korupční výměnu služeb, ve své povaze*

⁴³ Ve smyslu § 2 zákona o střetu zájmů se veřejným funkcionářem rozumí například poslanec, senátor, veřejný ochránce práv atd., viz taxativní výčet v rámci ustanovení § 2 zákona o střetu zájmů.

⁴⁴ WHITTON, Howard. *Managing Conflict of Interest in the Public Sector*. Online. Paris: OECD Publications, 2005. ISBN 92-64-01822-0, str. 13. Dostupné z: <https://www.oecd.org/gov/ethics/49107986.pdf>. [cit. 2023-12-07].

⁴⁵ CHMELÍK, Jan a TOMICA, Zdeněk. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-853-6, str. 15.

⁴⁶ RŮŽIČKA, Martin. *Úplatkářství*. In: DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolter Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4, str. 2614.

⁴⁷ CHMELÍK, Jan a TOMICA, Zdeněk. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-853-6, str. 15.

velmi odlišnou od obecné nesespecializované reprezentace, kterou zajišťují volení zástupci. Jako reprezentant partikulárních zájmů lobbista dodává informace a technicko-odborné expertizy, které mohou být užitečné a někdy rozhodující při definování legislativní a správní regulace.⁴⁸

Reprezentace zájmů je jedním z nejdůležitějších prvků lobbingu, tyto zahrnují poskytování informací, které byly získány analýzou a byly použity ve správný čas a místě.⁴⁹ Do reprezentace zájmů lze zahrnout „vytváření spojení a koalic, formální a neformální kontakty, plánované a neplánované vztahy: jinými slovy, všechny formy interakcí, které jsou vytvářeny pro obhajobu myšlenek, přesvědčování těch, kdo rozhodují, přijmout daný postoj nebo stanovisko a konečně také ovlivnit politiku.“⁵⁰

Lobbing je společností vnímám v negativním světle, kdy je označován za nelegální nebo špatný. Lobbing je přitom v současnosti běžnou součástí fungování liberálních demokracií a je úzce spojen s problematikou reprezentace zájmů, se zájmovými skupinami a fungováním občanské společnosti. Samotné negativní vnímání může být současně zapříčiněno nevhodnou prezentací tohoto jevu společnosti, který je v demokratickém právním státě takřka nevyhnutelný.⁵¹ V kontextu demokracie je přitom důležité, aby byl lobbing transparentní, regulovaný a byl zajištěn rovný přístup všech zájmových skupin k zákonodárcům, jakož i aby byly zákonodárné iniciativy připravovány v souladu s veřejným zájmem.⁵²

⁴⁸ GRAZIANO, Luigi. *Lobbying, Pluralism and Democracy*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave, 2001. ISBN 978-0-333-92056-5, str. 10.

⁴⁹ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Lobbing, nebo korupce?* 1. vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-520-3, str. 10.

⁵⁰ FAIRBRASS, Jenny and WARLEIGH, Alex. *Influence and Interests in the European Union The New Politics of Persuasion and Advocacy*. Online. 1 vyd. London: Routledge, 2002. ISBN 0-203-41023-8, str. 2-3. Dostupné z: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/44621/1/32.pdf>. [cit. 2023-12-07].

⁵¹ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Lobbing, nebo korupce?* 1. vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-520-3, str. 9.

⁵² BESLEY, Timothy and COATE, Stephen. Lobbying and Welfare in Representative Democracy. Online. *The Review of Economic Studies*. 2001, vol. 68, no. 1. ISSN 0034-6527, str. 68-72. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2695919>. [cit. 2023-12-07].

Předmětnou nevyhnutelnost lze spatřovat zejména v tom, že pokud je lobbying prováděn eticky a transparentně, může hrát klíčovou roli v podpoře zdravé a fungující demokracie. Lobbying tedy není jen legitimní, ale také nezbytný pro fungování demokracie.

2 Vymezení pojmu korupce v právních předpisech

2.1 Korupce v právních předpisech České republiky

Přesnou zákonnou definici pojmu korupce nelze najít v žádném právním předpise České republiky, lze ale nicméně dohledat přidružené pojmy související s korupcí ve speciálních zákonech⁵³ či podzákoných právních předpisech. Na tento jev je přitom možné nahlížet ve dvou základních rovinách, a to ve veřejnoprávní a soukromoprávní rovině.

2.1.1 Správněprávní úprava

Zákon o Policii České republiky⁵⁴ implementoval novelou v roce 2012 ustanovení,⁵⁵ které umožňuje specializovanému útvaru Policie České republiky⁵⁶ v rámci trestního řízení nebo pro účely jeho zahájení žádat od správce daně⁵⁷ informace získané při správě daní. Jedná se o taxativně vymezené případy, kdy je toto vyžádání informací nezbytné pro plnění konkrétního úkolu v oblasti proti boji s korupcí, terorismem, organizovaným zločinem, daňové, finanční a závažné hospodářské kriminality a legalizace výnosů z trestné činnosti.⁵⁸

Důvodem vzniku tohoto ustanovení bylo, že správci daně v souvislosti se svou činností získávají důležité informace, které se týkají současných i minulých

⁵³ ČESKO. *Zákon č. 253 ze dne 8. 7. 2008, o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu*, ve znění pozdějších předpisů. („**AML zákon**“). Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2023-12-08].

⁵⁴ ČESKO. *Zákon č. 273 ze dne 11. 8. 2008, o Policii České republiky*, ve znění pozdějších předpisů („**ZoP**“). Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2023-12-08].

⁵⁵ § 71a ZoP.

⁵⁶ Např. Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování.

⁵⁷ Např. Finanční ředitelství, finanční úřad, či celní orgány.

⁵⁸ AML, neboli Anti-Money Laundering, je systém sloužící jako prevence praní špinavých peněz zavedený s cílem bojovat proti nezákonnému získávání finančních prostředků a financování terorismu, jelikož tyto nezákonné aktivity mají negativní vliv na ekonomiku a společnost jako celek; povinnost zavést AML systém (zejména povinnost zjišťovat při poskytování svých služeb, komu finanční prostředky patří, jaký je jejich původ a jaký je důvod jejich převodů) se přitom vztahuje na mnoho subjektů, které působí v oblasti finančního sektoru, jako i v jiných odvětvích, např. banky, pojišťovny, kasína a provozovatele hazardních her, investiční společnosti, advokáty atd.

majetkových a finančních poměrů daných subjektů. Policie může tímto způsobem získat informace, zdali je prověřována osoba plátcem daně, kdo daň odvádí, odhalit vztahy osoby k obchodním společnostem a jejich finančním tokům. Na základě výše popsaného lze zjistit, zdali se mohly zainteresované subjekty zapojit do financování trestné činnosti a jaké mají vazby na kriminální struktury.⁵⁹ Totožné znění obsahuje také ustanovení § 40 zákona o Generální inspekci bezpečnostních sborů.⁶⁰

Pojem korupce lze také dohledat ve vyhlášce o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy,⁶¹ která upravuje na trestním úseku postup předsedy soudu při rozvrhu práce v řízení ve věcech korupce úředních osob, korupce při veřejných zakázkách, soutěžích nebo dražbách.⁶² Dále je možné tento pojem najít v mnoha podzákoných právních předpisech,⁶³ které vycházejí z Vládní koncepce boje proti korupci.⁶⁴

2.1.2 Trestněprávní úprava

I když je Trestní zákoník klíčovým právním předpisem v rámci hmotněprávní úpravy trestního práva, v obecné části Trestního zákoníku nicméně absentuje přímá definice pojmu korupce. Ve zvláštní části Trestního zákoníku pak také nelze dohledat trestné činy terminologicky totožné korupci. Na rozdíl od toho například na Slovensku s tímto pojmem místní právní úprava⁶⁵ přímo pracuje,

⁵⁹ VANGELI, Benedikt. *Zákon Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-543-5, str. 305-306.

⁶⁰ ČESKO. *Zákon č. 341 ze dne 23. 11. 2011, o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

⁶¹ ČESKO. *Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37 ze dne 20. 1. 1992, o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy*, ve znění pozdějších předpisů („**Vyhláška MS o jednacím řádu pro OS a KS**“). Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

⁶² § 2 Vyhlášky MS o jednacím řádu pro OS a KS.

⁶³ Např. Interní protikorupční program Policie ČR, RPP č. 140/2020.

⁶⁴ Vládní koncepce boje proti korupci je dokument připravovaný Ministerstvem spravedlnosti České republiky, který představuje střednědobý strategický protikorupční dokument vlády shrnující základní východiska vládní protikorupční politiky.

⁶⁵ Slovensko v roce 1999 změnilo terminologii a pojem úplatkářství nahradilo pojmem korupce.

kdy vymezuje trestné činy nepřímé, volební a sportovní korupce.⁶⁶ V rámci české trestněprávní úpravy reflektují protiprávnost korupce převážně skutkové podstaty trestných činů obsažených v hlavě desáté Trestního zákoníku nazvané *Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*, které jsou upraveny v dílu třetím nazvaným *Úplatkářství*.

Nabytím účinnosti Trestního zákoníku v roce 2010 došlo ze strany zákonodárce z velké většiny k přijetí ustanovení, které byly obsaženy ve staré právní úpravě.⁶⁷ Zásadní změnou je implementace pojmu *úřední osoba*,⁶⁸ který nahradil pojem *veřejný činitel*.⁶⁹ Další velkou změnou bylo vypuštění zvláštního ustanovení o účinné lítosti, které sloužilo jako nástroj při odhalování korupčního jednání. Podle tohoto ustanovení „*trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§ 162) zanikala, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně a vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.*“⁷⁰ Předmětný institut však nešlo aplikovat v situaci, kdy byl úplatek poskytnut nebo slíben v souvislosti s výkonem pravomoci veřejného činitele.

Institut účinné lítosti měl za cíl zvyšovat efektivnost při odhalování korupce ve veřejném životě, kdy motivace občanů vycházela z beztrestnosti, spočívající v bezodkladném oznámení trestné činnosti daným orgánům.⁷¹ Současná právní

⁶⁶ § 336, § 336a, § 336b *zákona č. 300 ze dne 2. 7. 2005, trestný zákon*. Online. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>. [cit. 2024-01-14].

⁶⁷ ČESKO. *Zákon č. 140 ze dne 8. 12. 1961 Sb., trestní zákon („Trestní zákon“)*. Účinný do 31. 12. 2009. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-13].

⁶⁸ Např. soudce, státní zástupce, příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru.

⁶⁹ Volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník orgánu státní správy a samosprávy, soudu nebo jiného státního orgánu nebo příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru, soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských.

⁷⁰ § 163 Trestní zákon.

⁷¹ GRĚVNA, Tomáš. Účinná lítost u korupčních trestných činů. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. *Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/07%20Tomas%20grivna.pdf. [cit. 2024-01-12].

úprava tento institut neobsahuje, a to z důvodu, že dané ustanovení bylo kritizováno ze strany mezinárodních organizací jako Rada Evropy nebo Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj („**OECD**“), které nedoporučily svým členům řešit⁷² korupční jednání tímto způsobem. Druhým důvodem zrušení tohoto institutu bylo jeho minimální využití v praxi.⁷³

Ve stávající právní úpravě lze tento institut přirovnat k využití diskreční pravomoci státního zástupce či institutu spolupracujícího obviněného,⁷⁴ avšak v tomto případě se jedná o nahrazení hmotněprávní normy procesněprávní normou, a to může „vytvářet pochybnosti o tom, zda nejde o obcházení nějakého základního principu daného právního odvětví.“⁷⁵

Pojem korupce byl taktéž obsažen v zákoně o mezinárodní justiční spolupráci,⁷⁶ kde v ustanovení § 30 odst. 2 byly stanoveny podmínky výměny informací s národním členem. Toto ustanovení bylo zrušeno z důvodu duplicity, neboť je tato úprava přímo obsažena v čl. 21 odst. 5 písm. a) nařízení o Eurojustu.⁷⁷

⁷² Dle názoru mezinárodních organizací není beztrestnost v důsledku účinné lítosti v souladu se zásadou rovnosti před zákonem.

⁷³ Dle analýzy soudních rozhodnutí vydaných v letech 2007-2009 zpracované Transparency International došlo k naplnění znaků zvláštní účinné lítosti ze všech zkoumaných rozhodnutí pouze v jednom případě, a to v rozsudku Okresního soudu ve Frydku Místku, sp. zn.: 3 T 178/2009. V soudním řízení se tento institut neaplikoval, ale soudní rozhodnutí poukazují na aplikaci institutu v přípravném řízení viz TRANSPARENCY. *Analýza soudních rozhodnutí v letech 2007-2009*. Online. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/analiza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech/>. [cit. 2024-01-12].

⁷⁴ GRŮVNA, Tomáš. Účinná lítost u korupčních trestných činů. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. *Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/07%20Tomas%20grivna.pdf. [cit. 2024-01-12].

⁷⁵ ADVOKÁTNI DENÍK. *Problematické aspekty úplatkářských trestných činů*. Online. [2019]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2019/03/24/problematicke-aspekty-uplatkarskych-trestnych-cinu-3-cast-nektere-specificke-nastroje-k-jejich/#_ftn16. [cit. 2024-01-14].

⁷⁶ ČESKO. *Zákon č. 104 ze dne 30. 4. 2013, o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů („ZMJS“)*. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

⁷⁷ FRANCIE. Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 2018/1727 ze dne 14. 11. 2018, o Agentuře Evropské unie pro justiční spolupráci v trestních věcech (*Eurojust*). Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02018R1727-20231031>. [cit. 2024-01-12].

2.2 Korupce v mezinárodních předpisech

Korupci lze vnímat jako globální problém, se kterým se potýkají státy napříč celým světem, kdy je převážně tento jev nejvíce spojován právě s organizovaným zločinem. Na evropské úrovni se přitom korupční jednání dotýká v různé míře všech zemí. Korupce může mít v tomto ohledu negativní dopad nejen na finanční úrovni, ale také na společenské úrovni,⁷⁸ neboť často slouží jako prostředek k zakrytí jiných závažných trestných činů.⁷⁹

2.2.1 Úmluva OSN proti korupci

Tuto úmluvu⁸⁰ lze považovat za jediný univerzální a globální právní dokument v oblasti boje s mezinárodní korupcí. UNCAC vešla v platnost v roce 2005 a po osmi letech byla dne 29. prosince 2013 parlamentem České republiky ratifikována. Tato dlouhá časová prodleva byla zapříčiněna tehdejší absentující právní úpravou týkající se trestní odpovědnosti právnických osob za korupční činy.⁸¹

Cílem UNCAC je zlepšit prevenci a potírání korupčních deliktů, posílit mezinárodní spolupráci mezi státy a efektivněji prosazovat preventivní opatření v boji proti korupci. UNCAC kriminalizuje různé formy korupce, které mohou překračovat hranice zemí, jako např. obchodování s vlivem a zneužíváním moci, stejně jako korupci v soukromém sektoru, kam se řadí zpronevěra a praní špinavých peněz. Dále stanovuje závazné normy pro technickou pomoc a výměnu informací a ukládá závazné normy pro navrácení majetku.

⁷⁸ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Korupce*. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo Evropské Unie*. 2. vyd. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-375-9, str. 141.

⁷⁹ Např. obchodování s lidmi, obchod s drogami či zbraněmi.

⁸⁰ ČESKO. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 105/2013 Sb. m. s. ze dne 29. 12. 2013, *o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů proti korupci („UNCAC“)*. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-12].

⁸¹ TRANSPARENCY. *Česká republika se připojila k Úmluvě OSN proti korupci*. Online. [2013]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/ceska-republika-prijila-k-umluve-osn-proti-korupci/>. [cit. 2024-01-12].

2.2.2 Úmluva OECD proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích

Úmluva OECD⁸² byla přijata v roce 1997 a stala se dalším mezinárodněprávním nástrojem v boji proti korupci. Českou republikou byla Úmluva OECD podepsána v roce 1998 a následně byla v roce 1999 ratifikována. Hlavním cílem Úmluvy OECD je kriminalizovat podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodním obchodu, kdy se výlučně zaměřuje na oblast aktivní korupce.

Kriminalizuje veškeré formy trestné součinnosti, včetně *podněcování, podporování, napomáhání, navádění, či pověření, a dále i pokus takového jednání a spolčení za jeho účelem.*⁸³ Úmluva OECD vymezuje pojem *veřejný činitel*, který stanovuje okruh osob, které mají zákonodárnou, justiční nebo administrativní funkci veřejné moci, která je volená či jmenovaná, a to na kterémkoliv stupni správy cizího státu.⁸⁴

2.2.3 Trestněprávní úmluva o korupci

Trestněprávní úmluva o korupci⁸⁵ byla podepsána v roce 1999, přičemž platnosti nabyla dne 1. července 2002.⁸⁶ Parlament České republiky Trestněprávní úmluvu o korupci ratifikoval dne 8. září 2000. Trestněprávní úmluva o korupci stanovuje taxativní výčet jednání, která mají být jednotlivými státy kriminalizována v rámci vnitrostátní právní úpravy.⁸⁷ Ve svých ustanoveních

⁸² ČESKO. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 25/2000 Sb. m. s. ze dne 21. 3. 2000, *o přijetí Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích („Úmluva OECD“)*. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-12].

⁸³ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Korupce*. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo Evropské Unie*. 2. vyd. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-375-9, str. 143.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ ČESKO. Sdělení č. 70/2002 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 70/2002 Sb. m. s. ze dne 1. 7. 2002, *o Trestněprávní úmluvě o korupci („Trestněprávní úmluva o korupci“)*. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-12].

⁸⁶ K účinnosti Trestněprávní úmluvy o korupci byla nutnost ratifikace nejméně 14 zeměmi.

⁸⁷ Např. podplácení tuzemských veřejných činitelů, podplácení v soukromém sektoru atd., viz čl. 2–14 Trestněprávní úmluvy o korupci.

zahrnuje problematiku aktivního a pasivního úplatkářství ve veřejném i v soukromém sektoru, u domácích i zahraničních veřejných činitelů. Taktéž se zaměřuje na podvody v účetnictví, na praní špinavých peněz, nepřímé úplatkářství či v soukromém sektoru „*nabízení a přijímání úplatku osobám a osobami, které pracují anebo mají řídicí funkce v organizacích tohoto sektoru za účelem přimět je k porušení jejich povinností.*“⁸⁸

Dalším stěžejním ustanovením Trestněprávní úmluvy o korupci je ustanovení týkající se odpovědnosti právnických osob za podplácení, nepřímého úplatkářství a praní špinavých peněz, jež budou spáchány ve prospěch této právnické osoby fyzickou osobou, která jedná individuálně či jako člen orgánu právnické osoby.⁸⁹

Předmětná Trestněprávní úmluva o korupci se kromě výše uvedeného zabývá mezinárodní spoluprací, která spočívá ve spolupráci vnitrostátních orgánů při vzájemné pomoci, vydáváním osob, určování soudní pravomoci, ochraně svědků či oznamovatelů trestné činnosti. Kontrolu nad dodržováním Trestněprávní úmluvy o korupci provádí Skupina států proti korupci („**GRECO**“).

2.2.4 Občanskoprávní úmluva o korupci

Tato úmluva⁹⁰ byla přijata v roce 1999 a nabyla účinnosti dne 1. listopadu 2003. Česká republika Občanskoprávní úmluvu o korupci ratifikovala v témže roce a posléze pro ni nabyla účinnosti dne 1. ledna 2004. Občanskoprávní úmluva o korupci byla vytvořena za účelem boje proti korupci a posílení mezinárodní spolupráce v oblasti soukromého práva, kdy zavedla institut náhrady škody

⁸⁸ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Korupce*. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo Evropské Unie*. 2. vyd. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-375-9, str. 144.

⁸⁹ FOREJT, Petr. Trestněprávní úmluva o korupci a její vliv na úpravu korupčních trestných činů. Online. In: Dny práva 2011. *Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/05%20PETR%20FOREJT.pdf. [cit. 2024-01-14].

⁹⁰ ČESKO. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 3/2004 Sb. m. s. ze dne 20. 1 2004, *o Občanskoprávní úmluvě o korupci („Občanskoprávní úmluva o korupci“)*. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

způsobené korupčním deliktem. Tento institut náhrady škody poskytuje každé osobě dotčené na svých právech náhradu skutečně vzniklé škody, ušlý zisk i nepeněžitou újmu.⁹¹

Občanskoprávní úmluva o korupci v článku 2 vymezuje definici korupce, která je však závazná pouze pro účely této Občanskoprávní úmluvy o korupci.⁹² Obdobně jako u Trestněprávní úmluvy o korupci, provádí kontrolu nad dodržováním Občanskoprávní úmluvy o korupci GRECO.

Česká republika dále přistoupila například k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství⁹³ či k Úmluvě proti korupci úředníků. Z důvodu rozsahu práce však tyto úmluvy nebudou dále blíže specifikovány.

⁹¹ Čl. 3 Občanskoprávní úmluvy o korupci.

⁹² „Přímé či nepřímé vyžádání, nabídnutí, předání nebo přijetí úplatku či jakékoli jiné nepřípustné výhody nebo vyhlídky na ně, které narušují řádné plnění jakékoli povinnosti nebo jednání vyžadovaného od příjemce úplatku, nepřípustné výhody nebo vyhlídky na ně.“

⁹³ FRANCIE. Nařízení Rady EU č. 2988/95 ze dne 18. prosince 1995, o ochraně finančních zájmů Evropských společenství. Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex%3A31995R2988>. [cit. 2024-01-14].

3 Trestní právo jako prostředek ochrany před korupčním jednáním

V předchozích kapitolách bylo objasněno, že pod pojem korupce lze zařadit mnoho typu jednání a v české právní úpravě je tento pojem vymezen v minimálním rozsahu. Trestněprávní ochranu před korupcí v České republice přitom zajišťuje primárně Trestní zákoník, který korupční trestné činy zakotvuje ve třetím dílu hlavy desáté. Jedná se o samostatnou skupinu soudně trestných deliktů nazvanou *Úplatkářství*, která vymezuje skutkové podstaty trestných činů v dikci § 331 - přijetí úplatku, § 332 - podplácení a § 333 - nepřímé úplatkářství. V tomto případě lze konstatovat, že se jedná o užší vymezení korupčních trestných činů.

Hlava desátá Trestního zákoníku však nepostihuje všechny skutkové podstaty, které mohou naplňovat znaky korupčního jednání. V tomto případě lze hovořit o širším vymezení korupčních trestných činů, které jsou nazývány zvláštními případy korupce.⁹⁴ Tuto nejednotnost lze vysvětlit rozdílnými objekty zájmu chráněného zákonem a delší tradicí postihu úplatkářství ve veřejném sektoru než v ekonomické sféře,⁹⁵ kdy toto může zapříčinit nejednotné vedení statistických údajů o korupčních deliktech.⁹⁶

Pro správné určení trestněprávní kvalifikace je nutno řádně objasnit, proti kterému zájmu chráněnému zákonem směřoval útok pachatele, a je zapotřebí v mnoha případech posuzovat taktéž konkurenci těchto skutků, kdy je potřeba se

⁹⁴ Jedná se např. o trestné činy dle § 329 Trestního zákoníku – zneužití pravomoci úřední osoby, § 330 Trestního zákoníku – maření úkolů úřední osoby z nedbalosti, § 209 Trestního zákoníku – podvodu, § 256 Trestního zákoníku – pletichy při zadání veřejných zakázek a veřejné soutěži, § 226 Trestního zákoníku – pletichy v insolvenčním řízení, § 257 Trestního zákoníku – pletichy při veřejné dražbě či § 166 Trestního zákoníku – odběru lidské tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu.

⁹⁵ KUČHTA, Josef. Úplatkářství v ekonomické sféře. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. *Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 109-121. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/13%20JOSEF%20KUCHTA.pdf. [cit. 2024-01-14].

⁹⁶ DAVID, Vladislav, NETT, Alexander. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-562-9, str. 233.

zaměřit na důvody⁹⁷ vylučující jednočinný souběh trestných činů.⁹⁸

3.1 Přijetí úplatku

Prvním trestným činem souvisejícím s problematikou úplatkářství je § 331 Trestního zákoníku, jež obsahuje dvě základní skutkové podstaty. Dle prvního odstavce platí, že „*kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo zákazem činnosti.*“⁹⁹ Druhý odstavec tohoto stanovení upravuje skutkovou podstatu, která postihuje toho, kdo dle okolností uvedených v prvním odstavci o úplatek žádá. Je důležité zdůraznit, že skutková podstata tohoto ustanovení je speciální vůči prvnímu odstavci a v tomto případě je vyloučena aplikace jednočinného souběhu.¹⁰⁰

Zákonodárce v tomto jednání spatřuje větší společenskou škodlivost, kdy pachatel aktivním přístupem zavdává podnět druhé osobě a v případě spáchání trestného činu hrozí pachateli trest odnětí svobody na šest měsíců až pět let.

Ze znění § 331 Trestního zákoníku lze vyčíst, že objektem tohoto trestného činu je zájem společnosti na řádném, nestranném a zákonném obstarávání věcí obecného zájmu (odstavec 1, alinea 1), jakož i zájem na ochraně podnikatelské činnosti (odstavec 1, alinea 2),¹⁰¹ kdy trestnost nastává ve chvíli, je-li přijetí úplatku

⁹⁷ V tomto případě zejména specialita, subsidiarita, faktická konzumpce, pokračování v trestném činu, hromadný a trvající trestný čin.

⁹⁸ Nejvyšší státní zastupitelství. *Metodický návod k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících z korupcí*. Online. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2010, str. 12-15. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=44762>. [cit. 2024-01-14].

⁹⁹ § 331 Trestní zákoník.

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25. 3. 1977, sp. zn. 11 Tz/11/77.

¹⁰¹ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestné právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, str. 835.

v příčinné souvislosti s jednou ze dvou chráněných oblastí.¹⁰²

Objektivní stránka tohoto trestného činu dle prvního odstavce spočívá v jednání pachatele, který sám nebo prostřednictvím jiného pro sebe či jiného *přijme nebo dá slíbit úplatek*, a to v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu nebo podnikáním svým či jiného.

Jednání pachatele lze vymezit na vlastnoruční a zprostředkované, kdy aktivita pachatele spočívá ve faktické dispozici neoprávněné výhody, přičemž je nerozhodné, zdali k úplatku došlo *před obstaráváním věci obecného zájmu, v jeho průběhu nebo dodatečně po obstarání věci obecného zájmu, a to i bez předchozí úmluvy*.¹⁰³

V situaci, kdy si pachatel nechá úplatek slíbit, dochází k jednání, které materiálně naplňuje znaky trestního stádia přípravy, která je z důvodu své společenské škodlivosti povýšena na dokonaný čin.¹⁰⁴ Jak vyplývá z usnesení Nejvyššího soudu České republiky („NS“) ze dne 9. 1. 2019, sp. zn. 7 Tdo 1585/2018, k trestněprávní odpovědnosti pachatele postačuje, aby nabídku slibu neodmítl a výslovně nebo konkludentně s ní souhlasil. Následně je nerozhodné, zda dojde ke splnění slibu či nikoliv.¹⁰⁵

Objektivní stránka vymezená ve druhém odstavci spočívá v konání pachatele, který o úplatek dle podmínek odstavce prvního žádá. Jedná se o aktivní přístup pachatele, z něhož je patrné, že úplatek očekává nebo chce. V tomto případě se nemusí jednat o situaci, kdy pachatel výslovně o úplatek žádá, *„postačuje projev, z něhož je nepochybné, že pachatel navozuje situaci, aby mu byl úplatek nabídnut, a poté, co mu je taková nabídka učiněna, úplatek neodmítne*

¹⁰² PROVAZNÍK, Jan. § 331 [Přijetí úplatku]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8, marg. č. 10. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

¹⁰³ RIZMAN, Stanislav. § 331 [Přijetí úplatku]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4158.

¹⁰⁴ KUČHTA, Josef. Korupce v českém trestním právu a trestněprávní prostředky jeho potírání. Online. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2008, č. 1. ISSN 1805-2789, str. 17. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7103/6473>. [cit. 2024-01-17].

¹⁰⁵ Usnesení NS ze dne 9. 1. 2019, sp. zn. 7 Tdo 1585/2018.

*a výslovně nebo alespoň konkludentně s ní souhlasí.*¹⁰⁶

Pachatelem tohoto trestného činu může být jak fyzická osoba, tak i právnická osoba,¹⁰⁷ která se účastní obstarávání věci obecného zájmu nebo jednání v souvislosti s podnikáním, a v obou alternativách trestného činu přijetí úplatku musí jednat úmyslně.¹⁰⁸

Okolnost podmiňující aplikaci kvalifikované skutkové podstaty zahrnuje spáchání trestného činu úřední osobou jakožto speciálním subjektem nebo úmyslným získáním prospěchu značného nebo velkého rozsahu¹⁰⁹ pro sebe nebo jiného, kdy za toto jednání hrozí pachateli dle třetího odstavce § 331 Trestního zákoníku trest odnětí svobody na tři léta až deset let nebo propadnutí majetku. V případě čtvrtého odstavce § 331 Trestního zákoníku absentuje trest propadnutí majetku a zákonodárce upravuje pouze trestní sazbu ve výměře od pěti do dvanácti let odnětím svobody.¹¹⁰

V tomto případě lze u kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu vyčíst nelogičnost ze strany zákonodárce, který ukládá nejpřísnější majetkovou sankci již ve třetím odstavci předmětného ustanovení Trestního zákoníku, přičemž ve čtvrtém odstavci vynechal jakoukoliv majetkovou sankci.¹¹¹ Za vhodnější řešení by přitom šlo považovat, kdyby zákonodárce ve třetím odstavci stanovil spíše majetkovou sankci v podobě peněžitého trestu a propadnutí majetku by přesunul právě do čtvrtého odstavce předmětného ustanovení Trestního zákoníku.

¹⁰⁶ Usnesení NS ze dne 10. 12. 2008, sp. zn. 7 Tdo 1057/2008.

¹⁰⁷ § 7 zákona č. 418 ze dne 22. 12. 2011, o trestí odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů („**TOPO**“). Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-17].

¹⁰⁸ „*Postačuje úmysl nepřímý, a to i ve formě smíření, který musí pokrývat všechny znaky dané § 331 odst. 1, 2, včetně souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu nebo s podnikáním svým nebo jiné osoby*“ viz RIZMAN, Stanislav. § 331 [Přijetí úplatku]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4158.

¹⁰⁹ § 138 Trestní zákoník.

¹¹⁰ § 331 odst. 3 a 4 Trestní zákoník.

¹¹¹ V daném případě lze aplikovat ustanovení § 66 odst. 1 Trestního zákoníku, který umožňuje uložení trestu propadnutí majetku, i když tato sankce není výslovně uvedena. Postačí předpoklad, že okolnosti pro jeho uložení by byly dány.

Druhou nesystematičnost lze spatřovat v implementaci podnikatelských vztahů¹¹² pod trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Přehlednější variantou se v tomto případě jeví vyčlenění samostatného trestného činu postihujícího korupční jednání v podnikání, který by byl zařazen pod předmětnou hlavu Trestního zákoníku postihující hospodářské delikty.

3.2 Podplácení

Dalším úmyslným trestným činem souvisejícím s problematikou úplatkářství je § 332 Trestního zákoníku, jehož skutková podstata definuje, že „*kdo sám nebo prostřednictvím jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu, nebo kdo sám nebo prostřednictvím jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek jinému nebo pro jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.*“¹¹³

Z dikci § 332 Trestního zákoníku obdobně jako z předchozího ustanovení § 331 Trestního zákoníku vyplývá, že objektem tohoto trestného činu je zájem společnosti na řádném, nestranném a zákonném obstarávání věcí obecného zájmu, jakož i zájem na ochraně podnikatelské činnosti.¹¹⁴

Objektivní stránka trestného činu podplácení je v zásadě zrcadlová k trestnému činu přijetí úplatku, přičemž spočívá v jednání pachatele, který sám nebo prostřednictvím jiného *poskytne, nabídne* nebo *slíbí* úplatek v příčinné souvislosti s jednou z chráněných sfér. Podstatou tohoto jednání je záměr pachatele, kterým chce prostřednictvím poskytnutí, nabídnutí nebo slíbením úplatku vyhovět svému požadavku,¹¹⁵ přičemž není rozhodné, zdali podplácená

¹¹² K tomuto došlo na základě rámcového rozhodnutí Rady Evropské Unie *o boji s korupcí v soukromém sektoru*, č. 2003/568/SVV ze dne 22. 7. 2003.

¹¹³ § 332 Trestní zákoník.

¹¹⁴ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestné právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, str. 838.

¹¹⁵ Usnesení NS ze dne 30. 5. 2019, sp. zn. 6 Tdo 45/2019.

osoba úplatek přijme, či ho výslovně odmítne, neboť „*podmínkou dokonání přečinu není následné skutečné poskytnutí a přijetí úplatku.*“¹¹⁶

Poskytnutím úplatku lze rozumět přímé či nepřímé poskytnutí neoprávněné výhody nebo poskytnutí protislužby, jež může mít podobu peněz nebo jiných materiálních hodnot, či jiného obohacení. *Nabídnutí* úplatku interpretuje jednání pachatele, který je ochoten poskytnout úplatek okamžitě nebo v budoucnu, kdy hodnota tohoto úplatku nemusí být konkrétně specifikována.¹¹⁷ O *slíbení* úplatku lze hovořit tehdy, kdy dá pachatel najevo, že v budoucnu je ochoten úplatek poskytnout, a to ve chvíli, kdy bude vyhověno jeho požadavkům.¹¹⁸

Pachatelem trestného činu podplácení může být kterákoliv fyzická nebo právnická osoba, přičemž není vyžadováno zvláštního postavení této osoby k adresátovi úplatku. Platí rovněž, že v případě, kdy úplatek směřuje k porušení zájmu v oblasti podnikání, nemusí být pachatel v postavení podnikatele.¹¹⁹

V rámci kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestního činu se ukládá trest odnětí svobody ve výměře od jednoho roku do šesti let, trest propadnutí majetku nebo peněžitý trest. Za přitěžující okolnost se v tomto případě pak považuje úmyslné získání prospěchu značného nebo velkého rozsahu pro sebe nebo jiného, jiný zvlášť závažný následek¹²⁰ nebo spáchání činu vůči úřední osobě.¹²¹

Dle litery Trestního zákoníku je trestný čin podplácení postihován mírněji než trestný čin přijetí úplatku, za jehož spáchání formou kvalifikované skutkové podstaty lze pachateli uložit trest za spáchání zvlášť závažného zločinu.

¹¹⁶ Usnesení NS ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 7 Tdo 746/2016.

¹¹⁷ Usnesení NS ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1127/2014.

¹¹⁸ RIZMAN, Stanislav. § 332 [Podplácení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4170.

¹¹⁹ PROVAZNÍK, Jan. § 332 [Podplácení]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8, marg. č. 9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-18].

¹²⁰ Jedná se např. o závažnou poruchu v činnosti orgánu veřejné moci, odhalení utajovaného svědka a z hlediska závažnosti musí být minimálně srovnatelný se značnou škodou. viz RIZMAN, Stanislav. § 332 [Podplácení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4171.

¹²¹ § 332 odst. 2 Trestní zákoník.

K zamyšlení v tomto případě stojí, proč zákonodárce mírněji trestá osobu, která korupční jednání aktivně iniciuje, oproti osobě, která se z různých důvodů nechá ovlivnit a pasivně přijme nebo si nechá úplatek slíbit (viz § 331 odst.1 Trestního zákoníku). Jako alternativní možnost by se zde nabízelo, kdyby zákonodárce rozdělil do dvou samostatných ustanovení jednání dle § 331 odst. 1 a 2 Trestního zákoníku, kdy nejpřísněji postihnutelné by bylo právě znění druhého odstavce předmětného ustanovení následováno ustanovením o podplácení a přijetí úplatku.

3.3 Nepřímé úplatkářství

Tento trestný čin je označován jako úplatná intervence, kdy postihuje jednání osoby, která se vyskytuje v blízkém kruhu osob majících možnost ovlivnit rozhodování úřední osoby, která disponuje potřebným vlivem.¹²²

Jedná se o třetí a poslední trestný čin související s úplatkářstvím, který je upraven v § 333 Trestního zákoníku. Trestný čin nepřímého úplatkářství je členěn na dvě samostatné základní skutkové podstaty, které postihují pasivní i aktivní formu úplatkářství. Znění § 333 odst. 1 Trestního zákoníku kriminalizuje jednání toho, „*kdo sám nebo prostřednictvím jiného žádá, dá si slíbit nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinil.*“¹²³ Druhý odstavec tohoto ustanovení, jež je samostatnou skutkovou podstatou, postihuje jednání toho, „*kdo sám nebo prostřednictvím jiného z důvodu uvedeného v odstavci 1 jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek.*“¹²⁴

Objekt trestného činu nepřímého úplatkářství je přitom obdobný jako u předchozích trestných činů, avšak je oproti výše popsaným trestným činům užší, neboť výhradně postihuje *úplatnou intervenci působící výlučně na výkon pravomoci úřední osoby.*¹²⁵

¹²² RIZMAN, Stanislav. § 333 [Nepřímé úplatkářství]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4176.

¹²³ § 331 odst. 1 Trestní zákoník.

¹²⁴ § 331 odst. 2 Trestní zákoník.

¹²⁵ RIZMAN, Stanislav. § 333 [Nepřímé úplatkářství]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4177.

Objektivní stránka skutkové podstaty uvedená v prvním odstavci tohoto ustanovení je tvořena jednáním pachatele, které směřuje k ovlivnění výkonu úřední osoby, a to za úplatek, který *žádá*, dá si *slíbit* nebo ho *přijme*. Ve druhém odstavci tohoto ustanovení pro změnu definuje aktivní formy, kterými jsou *poskytnutí*, *nabídnutí* či *slib* úplatku. U předchozích úplatkářských trestných činů se vyžaduje kauzální nexus mezi úplatkem a obstaráváním věcí obecného zájmu, potažmo podnikatelské činnosti. V případě nepřímého úplatkářství se výslovně příčinná souvislost nevyžaduje, neboť skutková podstata stanovuje cíl, který je úplatkem sledovaný, přičemž se jedná o vliv na působení na výkon pravomoci úřední osoby.¹²⁶

Pro trestní odpovědnost pachatele není rozhodné, zdali určitá úřední osoba o korupčním vztahu věděla či nikoliv, neboť „*trestný čin je dokonán již tím, že pachatel žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci úřední osoby. Nevyžaduje se, aby pachatel u úřední osoby skutečně intervenoval. Skutečnost, že úřední osoba, jejíž pravomoci se úplatek týká, není o úplatku informována, nemá vliv na trestnost pachatele.*“¹²⁷ Podstatou subjektivní stránky je skutečnost, že pachatel jedná s úmyslem působit na výkon pravomoci úřední osoby ve věci, na které má zájem.

Nastane-li situace, kdy „*pachatel pouze předstírá, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci úřední osoby či osoby obstarávající věci obecného zájmu, avšak pro vyřízení věci nic nepodnikne ani to nemá v úmyslu, dopouští se přečinu podvodu podle § 209 tr. zákoníku.*“¹²⁸ Pachatelem tohoto trestného činu přitom může být kdokoliv, kdo svým vlivem působí na výkon pravomoci úřední osoby - ve většině případů se jedná zejména o rodinné příslušníky těchto úředních osob, není ale zcela vyloučena ani neznámá osoba.¹²⁹

¹²⁶ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Lobbing, nebo korupce?* 1. vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-520-3, str. 47.

¹²⁷ Usnesení NS ze dne 20. 4. 2017, sp. zn. 3 Tdo 139/2017.

¹²⁸ Usnesení NS ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. 8Tdo 1451/2014.

¹²⁹ PROVAZNÍK, Jan. § 333 [Nepřímé úplatkářství]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8, marg. č. 31. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-18].

Za úvahu ohledně textace tohoto ustanovení Trestního zákoníku stojí fakt, že zákonodárce oproti předešlým trestným činům neimplementoval do Trestního zákoníku kvalifikovanou skutkovou podstatu, která by důrazně odrážela míru společenské škodlivosti, například v návaznosti na výši prospěchu. Lze taktéž spatřovat oproti předešlým trestným činům chybějící majetkový trestní postih, který by pachatele mohl od spáchání předmětného trestného činu odradit. Diskutabilní se taktéž jeví výlučné trestání v případech působení na výkon pravomoci úřední osoby, a nikoliv všech osob, které obstarávají věci obecného zájmu.

V jednání spočívajícím v nepřímém úplatkářství lze přitom spatřovat prvky lobbingu, kdy je mezi nimi poměrně nepatrná hranice. Lobbing však lze považovat za legální opak tohoto trestného činu.¹³⁰ Pro lobbing je potřebné, aby byl zákonně ukotven, neboť ani v soudní praxi „*k jednoznačnému vymezení legálního lobbingu oproti nelegálnímu úplatkářství v judikatuře, o kterou by se mohl soud opřít, dosud nedošlo.*“¹³¹

3.4 Pojmové znaky trestných činů úplatkářství

Ustanovení § 334 Trestního zákoníku vymezuje pojmové znaky výše popsaných trestných činů, přičemž u některých z nich nedefinuje přesný obsah, a proto důležitou roli ve výkladu těchto pojmů sehraává soudní a doktrinální výklad.¹³²

3.4.1 Úplatek

Právní definice úplatku je vymezena v § 334 odst. 1 Trestního zákoníku, kdy byla beze změny přijata ze staré právní úpravy trestního zákona.¹³³ Úplatkem je dle předmětného ustanovení Trestního zákoníku „*neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se*

¹³⁰ Podrobněji v podkapitole 1.4.6.

¹³¹ Usnesení NS ze dne 21. 2. 2018, sp. zn. 3 Tdo 1507/2018.

¹³² Nejvyšší státní zastupitelství. *Metodický návod k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících z korupcí*. Online. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2010, str. 12-15. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=44762>. [cit. 2024-01-19].

¹³³ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.

*dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok,*¹³⁴ přičemž se jedná o společný pojmový znak, který je nezbytný pro vznik trestní odpovědnosti u úplatkářských trestných činů.

Z výše uvedené definice lze vyčíst, že pojem úplatek rozlišuje dva základní definiční znaky. V prvním případě úplatek představuje *neoprávněnou výhodu*, která spočívá v materiálním či jiném obohacení. Druhým definičním znakem je *osobní určení* úplatku, kdy se má úplatek dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě.¹³⁵ Judikatura pak dále rozšířila definiční znaky úplatku o třetí znak, kdy úplatek musí být poskytnutý *v souvislosti s obecným zájmem*.¹³⁶ Čtvrtý definiční znak rozšiřuje výčet o *souvislost s podnikáním*.

Formy úplatku mohou mít mnoho podob, přičemž nejčastěji se lze setkat s úplatkem v podobě finanční hotovosti nebo cenností. Nicméně se může jednat například o výhodu spočívající ve vzájemné protislužbě, vykonání soulože, získání obchodního tajemství či zapůjčení rodinného domu k dočasnému užívání.¹³⁷ Škálu různorodosti konkrétních podob lze demonstrovat z usnesení NS, který spatřuje úplatek například v *„zaplacení nákladů návštěvy na mezinárodním veletrhu o trendech zdravotnického vybavení vojenské techniky“*¹³⁸ nebo *„možnost účasti na honu nebo odstřelu zvěře či dodávky zvěřiny.“*¹³⁹ Z tohoto vyplývá, že

¹³⁴ § 334 odst. 1 Trestní zákoník.

¹³⁵ BRUNA, Eduard. Problematické aspekty úplatkářských trestných činů (1. část) - úplatek. Online. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 10. ISSN 1805-8280, str. 42-45. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_10_2018_web.pdf. [cit. 2024-01-20].

¹³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 6. 1977, sp. zn. 2 Tzř 2/77.

¹³⁷ RIZMAN, Stanislav. § 334 [Společné ustanovení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4185.

¹³⁸ Usnesení NS ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 5 Tdo 66/2015.

¹³⁹ Usnesení NS ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. 4 Tdo 234/2014.

úplatek se musí hodnotit individuálně k daným okolnostem, které určují míru společenské škodlivosti.¹⁴⁰

Dle výkladu NS není třeba úplatek blíže specifikovat, přičemž „je třeba za nabídku úplatku považovat nabídku jakéhokoliv neoprávněného finančního obohacení, tedy i takovou nabídku, jejíž výše nebyla pachatelem přesně specifikována.“¹⁴¹

Současná definice úplatku je ze stran odborné veřejnosti poměrně kritizována, neboť nenaplnuje požadavky právní jistoty, jak původně formuloval výklad komentáře k Trestnímu zákoníku.¹⁴² Kritici v této definici spatřují nedokonalost, všeobecnost či flexibilitu, kterou vnímají převážně v neurčité minimální hranici trestnosti.

Spodní hranice hodnoty úplatku není jednoznačně zákonem stanovena, kdy rozhodujícím kritériem je, ve které sféře společnosti k úplatku došlo. V rámci soukromého sektoru v souvislosti s podnikáním je korupce bezesporu společensky méně škodlivá a tolerantnější, neboť je hranice obecného zájmu podstatně nižší a platí zde volnější pravidla (vzájemné předávání dáreků či předcházení si klientů).¹⁴³

Logicky přichází v úvahu, aby zde v těchto případech byla nastavena dolní hranice trestnosti, kdy by represe měla být nahrazena preventivními opatřeními či

¹⁴⁰ V roce 2012 započala trestní kauza tzv. poslaneckých trafik, ve které byl v roce 2023 pravomocně odsouzen tehdejší předseda vlády RNDr. Petr Nečas. Kauza se týkala poskytování úplateků ve formě „získání členství v orgánech představenstvu nebo dozorčí radě a případně i v managementu společností, v nichž je majoritním akcionářem Česká republika, nebo ve státních orgánech v souvislosti se vzdáním se mandátu poslance a tím vytvoření reálné možnosti pro předsedu vlády České republiky a poslance Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky RNDr. P. N., že bude schválen vládní návrh zákona o změně daňových, pojistných a dalších zákonů v souvislosti se snižováním schodků veřejných rozpočtů.“ viz Usnesení NS ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. 3 Tcu 85/2013. Tato trestní kauza vedla k trestnímu stíhání několika osob, demisi premiéra Nečase a následnému pádu vlády. In: ŠLACHTA, Robert a KLÍMA, Josef. *Třicet let pod přísahou*. Praha: Universum, 2020. ISBN 978-80-242-6576-6, str. 173-200.

¹⁴¹ Usnesení NS ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1127/2014.

¹⁴² RIZMAN, Stanislav. § 334 [Společné ustanovení]. In: P. Šámal a kol.: *Trestní zákoník, Komentář*, 2. vydání, C. H. Beck: Praha, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, str. 3174. Za povšimnutí stojí fakt, že v nejaktuálnější verzi komentáře z roku 2023 již autor s touto myšlenkou nepracuje.

¹⁴³ PROVAZNÍK, Jan. § 334 [Společné ustanovení]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník, Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8, marg. č. 48. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-19].

sankcemi mimotrestního charakteru (například zavedením přehledných poplatků ve školství či zdravotnictví nebo zprůhledňování toku peněz).¹⁴⁴

Ve veřejném sektoru převážně v oblasti státní moci a správy dle judikatury „nelze tolerovat zásadně žádné úplatky, a to ani nepatrné hodnoty.“¹⁴⁵ Toto je však viditelně v rozporu s výkladem zákona o státní službě, který umožňuje státnímu zaměstnanci přijmout dar nepřevyšující částku 300 Kč.¹⁴⁶ Oproti tomuto výkladu například zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů přijímání jakéhokoliv daru nebo jiných výhod zakazuje.¹⁴⁷ Tento zákaz se ovšem nevztahuje na dary, které nejsou v souvislosti s výkonem služby.¹⁴⁸ Příkladem lze uvést předání drobné pozornosti při mezinárodních setkání těchto příslušníků.¹⁴⁹

Lze tedy dovodit, že minimální výše by měla být stanovena i ve veřejném sektoru, přičemž by měla být závislá na postavení adresáta, který danou výhodu přijme. Postihované subjekty totiž vyžadují odlišnou míru přísnosti při posuzování tolerance hodnoty daru,¹⁵⁰ kdy hlavním kritériem by mělo být, zda byl dar přijat před nebo po vykonání dané činnosti.¹⁵¹

¹⁴⁴ KUCHTA, Josef. Úplatkářství v ekonomické sféře. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. *Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 109-121. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/13%20JOSEF%20KUCHTA.pdf. [cit. 2024-01-14].

¹⁴⁵ Usnesení NS ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1454/2017.

¹⁴⁶ § 77 písm. j) *zákona č. 234 ze dne 6. 11. 2014, o státní službě*, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

¹⁴⁷ § 45 odst. 1 písm. b) *zákona č. 361 ze dne 31. 10. 2003, o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů*, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-19].

¹⁴⁸ Postup přijímání darů například upravuje Pokyn policejního prezidenta č. 164/2022 ze dne 14. 7. 2020.

¹⁴⁹ TOMEK Petr a Zdeněk FIALA. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů s komentářem, poznámkami a judikaturou*. 3. vyd. Olomouc: ANAG, 2019. ISBN 978-80-7554-234-2, str. 221.

¹⁵⁰ PROVAZNÍK, Jan. § 334 [Společné ustanovení]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8, marg. č. 35. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-19].

¹⁵¹ Lze uvést příklad z autorovy praxe, kdy po zásahu proti aktivnímu střelci na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy dne 21. 12. 2023 byly záchranné složky ze strany veřejnosti obdarovány potravinami a nápoji, což bylo ze strany společnosti vnímáno jako pozitivní jev, na rozdíl od jednání

Efektivním řešením ke zlepšení stávající právní úpravy se jeví způsob, kdyby zákon vymezoval negativní definici úplatku, která by umožnila adresátům právních norem rozlišovat trestnost jejich jednání a určovala by přesné hranice mezi úplatkem a darem, provizí nebo jiným právním aprobovaným plněním.¹⁵² Na základě této aplikace by adresáti norem byli schopni lépe rozlišit, kde je trestněprávní hranice jejich jednání.

3.4.2 Úřední osoba

Pojem úřední osoba byl do Trestního zákoníku implementován novelou v roce 2010, kdy ze strany zákonodárce došlo k nahrazení dosud užívaného pojmu veřejný činitel, přičemž výčet těchto osob v § 127 Trestního zákoníku zůstal zachován. Oproti tomu ustanovení § 334 odst. 2 Trestního zákoníku bylo na základě mezinárodních závazků České republiky¹⁵³ rozšířeno či terminologicky upraveno o další možnosti. Novela rozšířila výčet osob, které zastávají funkci v mezinárodním soudním orgánu o osoby zde *zaměstnané* nebo *pracující*.¹⁵⁴ Terminologicky byl upraven pojem *zastávající funkci v podniku* na *zastávající funkci v podnikající právnické osobě*.

Z dikce § 127 Trestního zákoníku plyne, že úřední osobou je fyzická osoba, která vykonává úlohy státu či společnosti a používá při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů, přičemž se musí jednat o taxativně vymezenou osobu v odstavci 1 písm. a) až i) tohoto ustanovení. Úřední osoby uvedené v § 334 odst. 2¹⁵⁵ Trestního zákoníku se výlučně vztahují k ustanovením o úplatkářských trestných činech, přičemž platí jak v situacích, kde je úřední osoba pachatelem, tak i v situacích, kde je předmětem útoku. Trestní zákoník tedy úředním osobám

s negativní konotací, kdy vietnamský prodejce např. nabízí policistům potraviny za to, aby mohl porušovat dopravní předpisy spočívající v zákazu stání před jeho obchodem.

¹⁵² GALOVCOVÁ, Ingrid. *Trestnoprávní aspekty korupcie*. Online, disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, katedra trestního práva, kriminologie a kriminalistiky, 2017, str. 76. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/92398>. [cit. 2024-01-19].

¹⁵³ Čl. 1 bod 4 UNCAC, čl. 2 písm.) b), c) OECD či čl. 1 písm. c) Úmluvy proti korupci úředníků.

¹⁵⁴ RIZMAN, Stanislav. *§ 334 [Společné ustanovení]*. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4188.

¹⁵⁵ Např. zastávají funkci v zákonodárném orgánu, soudním orgánu nebo v jiném orgánu veřejné moci cizího státu, pokud tyto osoby disponují pravomocemi při obstarávání věcí veřejného zájmu a trestný čin je spáchaný v souvislosti s touto pravomocí.

poskytuje zvýšenou ochranu, avšak na ně rovněž klade zvýšené požadavky a odpovědnost.¹⁵⁶

3.4.3 Obstarávání věcí obecného zájmu

V souvislosti s úplatkářskými trestnými činy je nutné vymezit další pojmový znak, který je obsažený ve skutkových podstatách trestných činů postihujících aktivní a pasivní úplatkářství, a to pojem obstarávání věcí obecného zájmu, kterého definice v českých právních předpisech absentuje.

Evropský výklad tohoto pojmu je pak obsažen v čl. 2 rámcového rozhodnutí Rady o boji proti korupci v soukromém sektoru,¹⁵⁷ který se vztahuje na profesionální činnosti ziskových i neziskových organizací, narušení hospodářské soutěže nebo obchodních vztahů. Trestní zákoník tuto definici přitom nelogicky duplikuje, když v § 334 odst. 3 rozšiřuje pojem obstarávání věcí obecného zájmu právě o jednání týkající se obchodních vztahů, a upravuje tedy pouze oblast soukromé sféry.

Výklad tohoto pojmu zákonodárce přenechal primárně na soudní praxi, kdy ustálená judikatura tento pojem vymezuje jako soubor činností, týkajících se uspokojení zájmů v oblasti materiálních, sociálních, kulturních či jiných potřeb,¹⁵⁸ „na jejichž řádném splnění má zájem celá společnost nebo alespoň větší skupina občanů,“¹⁵⁹ kdy musí být mezi touto činností a úplatkem příčinná souvislost. Obecný zájem tedy nelze explicitně ztotožňovat pouze s činnostmi v rámci státní správy nebo státní moci. Opakem obstarávání věcí obecného zájmu jsou například činnosti osob, které „vyplývají z jejich osobních práv nebo osobních povinností.“¹⁶⁰ Příkladem lze uvést prodej nebo nájem nemovitosti v osobním

¹⁵⁶ PROVAZNÍK, Jan. § 334 [Společné ustanovení]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8, marg. č. 51-52. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-20].

¹⁵⁷ BELGIE. Rámcové rozhodnutí Rady EU č. 2003/568/SVV ze dne 22. 7. 2003, *o boji proti korupci v soukromém sektoru*. Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32003F0568>. [cit. 2024-01-20].

¹⁵⁸ Usnesení NS ze dne 11. 4. 2007, sp. zn. 8 Tdo 396/2007.

¹⁵⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 6. 1997, sp. zn. 2 Tzř 2/77.

¹⁶⁰ RIZMAN, Stanislav. § 331 [Přijetí úplatku]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4153.

vlastnictví.

Dle ustálené soudní praxe lze pod obstarávání věcí obecného zájmu zahrnout například činnost zkušebního komisaře při závěrečných zkouškách v autoškole,¹⁶¹ zpracování znaleckého posudku znalcem,¹⁶² fungování záchranné služby,¹⁶³ potažmo rozhodovací činnost fotbalových rozhodčích.¹⁶⁴ V případě korupčních kauz ve fotbale byly přímo postiženy zájmy široké společnosti, kdy se jednalo o fanoušky, sázející, či samotné hráče, což naplňovalo kvantitativní aspekt tohoto pojmu.¹⁶⁵ V rámci komparace lze zmínit slovenský trestný zákon,¹⁶⁶ který v § 336b výslovně upravuje korupci ve sportu.

Za zmínku stojí rovněž použitelnost závěrů soudní praxe publikované za dob socialismu, neboť od těchto dob došlo k výrazné změně společenských poměrů, přičemž tehdejší výklad pojem vymezoval značně extenzivně.¹⁶⁷ V současné době tyto činnosti zařazujeme pod vztahy výlučně soukromé nebo individuální.¹⁶⁸

V závěru lze tedy konstatovat, že jednotlivé případy korupčního jednání by měly být hodnoceny individuálně, neboť striktní definice pojmu by mohla „*znamenat takové pojmové omezení, jež by nepostihlo všechny myslitelné formy této trestné činnosti.*“¹⁶⁹ V rámci právní jistoty adresátů trestněprávních norem by

¹⁶¹ Usnesení NS ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1203/2014.

¹⁶² Usnesení NS ze dne 23. 6. 2010, sp. zn. 3 Tdo 1483/2009.

¹⁶³ Usnesení NS ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 5 Tdo 66/2015.

¹⁶⁴ Usnesení NS ze dne 9. 1. 2019, sp. zn. 7 Tdo 1585/2018.

¹⁶⁵ PELC, Vladimír. Pojem obecného zájmu u trestných činů přijetí úplatku a podplácení. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. *Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/16%20vladimir%20PELC.pdf. [cit. 2024-01-25].

¹⁶⁶ Zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon.

¹⁶⁷ PROVAZNÍK, Jan. § 331 [Přijetí úplatku]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8, marg. č. 16. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-27].

¹⁶⁸ GALOVCOVÁ, Ingrid. *Trestnoprávne aspekty korupcie*. Online, disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, katedra trestního práva, kriminologie a kriminalistiky, 2017, str. 79. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/92398>. [cit. 2024-01-27].

¹⁶⁹ Nález Ústavního soudu České republiky („ÚS“) ze dne 14. 10. 1998, sp. zn. Pl. ÚS 6/98.

bylo vhodné, aby zákonodárce určil jasné mantinely spočívající ve vymezení základních znaků tohoto pojmu, neboť současná právní úprava pojmu obstarávání věcí obecného zájmu absentuje obdobně jako v případě pojmu úplatek potřebnou určitostí.

3.4.4 Podnikání

Souvislost s podnikáním je vymezena zákonem jako alternativní možnost při spáchání trestného činu dle § 331 a § 332 Trestního zákoníku. K implementaci tohoto pojmu došlo na základě plnění závazků České republiky vůči Evropské unii.¹⁷⁰ Samotný pojem podnikání je občanskoprávním pojmem a není tedy vymezen Trestním zákoníkem. Občanský zákoník¹⁷¹ přitom přímou definicí podnikání nevymezuje, lze v tomto případě vycházet nicméně z pojmu podnikatel.¹⁷²

Obdobně jako u výše popsaných pojmů, v Trestním zákoníku absentuje právní definice tohoto pojmu, přičemž odborná veřejnost spatřuje hlavní problém v širokém spektru objektivní stránky tohoto pojmu, která může být zapříčiněna požadavky mezinárodních úmluv nebo v konkurenci skutkových podstat.¹⁷³ Tento přístup se přitom hodnotí jako nevhodný, neboť z důvodu ekonomických a politických tlaků může docházet k vyšetřování pouze nerizikových případů. V tomto případě se tak nabízí určit minimální hranici poskytnuté výhody, což by vedlo k segmentaci závažných případů od méně společensky škodlivých.¹⁷⁴

¹⁷⁰ Rámcové rozhodnutí rady Evropské unie č. 2003/568/SVV ze dne 22. 7. 2003.

¹⁷¹ ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 22. 3. 2012. občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-27].

¹⁷² § 420 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.: „*Kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.*“

¹⁷³ GŘIVNA, Tomáš. Trestní postih korupce v soukromé sféře. Online. *Trestněprávní revue*. 2005, č. 7. ISSN 1213-5313, str. 169-171. Dostupné z: [beck-online.cz](https://www.beck-online.cz/). [cit. 2024-01-28].

¹⁷⁴ KUČHTA, Josef. Úplatkářství v ekonomické sféře. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 109-121. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/13%20JOSEF%20KUČHTA.pdf. [cit. 2024-01-14].

3.5 Soudní statistiky pravomocných odsouzení pro úplatkářské trestné činy

S ohledem na problematiku této práce bylo zažádáno u Ministerstva spravedlnosti České republiky o statistiku pravomocných odsouzení pro trestné činy v dikci § 331, § 332 a § 333 Trestního zákoníku za období let 2021-2023. Výčet odsouzených a jim uložených sankcí byl požadován od všech okresních, obvodních, krajských („**KS**“) a vrchních soudů („**VS**“) v České republice.

Statistika byla vyžádána na základě žádosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, která byla zaevidovaná pod číslem jednacím: MSP-60/2024-OSV-OSV/4.¹⁷⁵

Z obdržených dat lze vyčíst, že v případě trestného činu dle § 331 Trestního zákoníku bylo vedeno **v rozmezí let 2021-2023 celkem 77 soudních řízení**.

Z níže uvedené tabulky č. 1 vyplývá, že soudy v dotazovaném období uložily dohromady 50 trestů odnětí svobody a jiných sankcí pro trestný čin dle § 331 Trestního zákoníku, z toho bylo 7 nepodmíněných vykonaných ve věznicí s ostrahou a 43 podmíněně odložených trestů. V jedenácti případech soudy obžalovaného zprostitly obžaloby, jelikož nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž byl stíhán dle § 226 písm. a) Trestního řádu¹⁷⁶ nebo že označený skutek v žalobním návrhu nebyl trestným činem dle § 226 písm. b) Trestního řádu.

¹⁷⁵ Takto rozsáhlý dotaz a nejednotná databáze vedly k opakovaným žádostem, neboť Ministerstvo spravedlnosti mělo s vyřízením této žádosti značné potíže viz str. 35. Ministerstvo spravedlnosti nedokázalo zpracovat původní dotaz, kterým chtěl autor práce komparovat rozhodovací činnost soudů prvního stupně a odvolacího stupně.

¹⁷⁶ ČESKO. *Zákon č. 141 ze dne 9. 12. 1961, trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů („**Trestní řád**“). Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-29].

Tabulka č. 1

Pravomocně uložené tresty pro trestný čin dle § 331 Trestního zákoníku			
Fyzické osoby			
Rok	Celkový počet odsouzených osob za kalendářní rok	Délka trestu	Druh trestu
2021	24	Nepodmíněný trest odnětí svobody – 1× do 1 roku, 2× od 5 do 15 let	3× nepodmíněný trest odnětí svobody, 15× podmíněný trest odnětí svobody, 17× peněžitý trest, 13× zákaz činnosti
2022	17	Nepodmíněný trest odnětí svobody – 1× do 1 roku, 2× od 5 do 15 let	3× nepodmíněný trest odnětí svobody, 13× podmíněný trest odnětí svobody, 9× zákaz činnosti, 10× peněžitý trest, 1× ochranné léčení
2023	22	Nepodmíněný trest odnětí svobody – 1× do 1 roku	1× nepodmíněný trest odnětí svobody, 15× podmíněný trest odnětí svobody, 14× peněžitý trest, 5× zákaz činnosti
Právnícké osoby			
Rok	Celkový počet odsouzených osob za kalendářní rok	Délka trestu	Druh trestu
2021	0	/	/
2022	3	3× od 1 do 5 let	3× zákaz činnosti
2023	0	/	/

Z obdržných dat lze v tomto případě vyčíst, že v případě trestného činu dle § 332 Trestního zákoníku bylo vedeno **v rozmezí let 2021-2023 celkem 216 soudních řízení.**

Z níže uvedené tabulky č. 2 dále vyplývá, že soudy v dotazovaném období uložily dohromady 100 trestů odnětí svobody či jiných sankcí pro trestný čin dle § 332 Trestního zákoníku, z toho bylo 11 nepodmíněných vykonaných ve věznicí

s ostrahou a 89 podmíněně odložených. Ve třiceti čtyřech případech soudy obžalovaného zprostitly obžaloby, jelikož nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž byl stíhán dle § 226 písm. a) Trestního řádu nebo že označený skutek v žalobním návrhu nebyl trestným činem dle § 226 písm. b) Trestního řádu či nebylo prokázáno, že tento skutek spáchal obžalovaný dle § 226 písm. c) Trestního řádu.

Tabulka č. 2

Pravomocně uložené tresty pro trestný čin dle § 332 Trestního zákoníku			
Fyzické osoby			
Rok	Celkový počet odsouzených osob za kalendářní rok	Délka trestu	Druh trestu
2021	58	Nepodmíněný trest odnětí svobody – 1× od 5 do 15 let	1× nepodmíněný trest odnětí svobody, 35× podmíněný trest odnětí svobody, 38× peněžitý trest, 18× zákaz činnosti, 1× vyhoštění, 11× jiný trest
2022	51	Nepodmíněný trest odnětí svobody – 1× do 1 roku, 2× od 5 do 15 let	4× nepodmíněný trest odnětí svobody, 27× podmíněný trest odnětí svobody, 18× zákaz činnosti, 26× peněžitý trest, 1× ochranné léčení
2023	58	Nepodmíněný trest odnětí svobody – 1× do 1 roku, 3× od 1 do 5 let, 1× od 5 do 15 let	5× nepodmíněný trest odnětí svobody, 27× podmíněný trest odnětí svobody, 34× peněžitý trest, 10× zákaz činnosti, 1× obecně prospěšné práce, 15× jiný trest
Právnícké osoby			
Rok	Celkový počet odsouzených osob za kalendářní rok	Délka trestu	Druh trestu
2021	3	Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné	3× peněžitý trest, 1× zákaz činnosti, 1× zákaz plnění veřejných

		soutěži - 1× od 1 do 5 let.	zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, 1× propadnutí věci
2022	9	Zákaz činnosti - 2× od 1 do 5 let Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži - 4× od 1 do 5 let	1× propadnutí majetku, 5× peněžitý trest, 2× zákaz činnosti, 4× zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, 4× uveřejnění rozsudku
2023	3		1× peněžitý trest

Z obdržovaných dat lze vyčísl, že v případě trestného činu dle § 333 Trestního zákoníku byly vedeny **v rozmezí let 2021-2023 celkem čtyři soudní řízení.**

Z níže uvedené tabulky č. 3 v závěru vyplývá, že soudy v dotazovaném období uložily dohromady tři peněžitě tresty. V jednom případě soudy obžalovaného zprostily obžaloby, jelikož označený skutek v žalobním návrhu nebyl trestným činem dle § 226 písm. b) Trestního řádu.

Tabulka č. 3

Pravomocně uložené tresty pro trestný čin dle § 331 Trestního zákoníku			
Fyzické osoby			
Rok	Celkový počet odsouzených osob za kalendářní rok	Délka trestu	Druh trestu
2021	1	/	1× peněžitý trest
2022	1	/	1× peněžitý trest
2023	1	/	1× peněžitý trest

Právnícké osoby			
Rok	Celkový počet odsouzených osob za kalendářní rok	Délka trestu	Druh trestu
2021	0	/	/
2022	0	/	/
2023	0	/	/

Výše uvedené statistiky lze souhrnně interpretovat tak, že v rozhodovací praxi soudů převládá ukládání podmíněných trestů odnětí svobody či jiných alternativních trestů. Z obdržných statistik lze přitom vyčíst, že převážnou většinu úplatkářských trestných činů páchají osoby pod vlivem alkoholu při řízení motorových vozidel, kdy se následně dopustí trestného činu podplácení. Dle statistik za dané období evidovalo Ministerstvo spravedlnosti České republiky celkem 95 spáchaných trestných činů přijetí úplatku dle § 331 Trestního zákoníku, 227 trestných činů podplácení dle § 332 Trestního zákoníku a 9 případů trestného činu nepřímého úplatkářství dle § 333 Trestního zákoníku. Na základě výše uvedených statistik lze tedy konstatovat, že soudy v daných případech dospějí ve valné míře k odsuzujícímu rozsudku.

4 Vybrané trestněprocesní aspekty odhalování a dokazování korupce

Aplikaci účinných nástrojů k odhalování, dokazování a vyšetřování korupčních deliktů stanovuje Trestní řád, jehož účel spočívá v zajištění realizace trestního práva hmotného, a tedy ochraně zájmů chráněných zákonem. Subjekty úplatkářských trestných činů páchají trestnou činnost velmi sofistikovaným způsobem, jež negativně ovlivňuje proces odhalování a následného vyšetřování těchto činů. Specifikem tohoto jednání je skutečnost, že subjekty nemají zájem na jeho odhalení a taktéž zde absentuje poškozená osoba, kdy se ve značné míře jedná o latentní, tj. skrytou trestnou činnost. Z těchto důvodů jsou procesněprávní úkony prováděné ze strany orgánů činných v trestním řízení („OČTR“) v mnoha případech časově i technicky velmi náročné, čemuž nepřispívá skutečnost, že k odhalení korupčního jednání dochází mnohdy se značným časovým odstupem.¹⁷⁷

4.1 Utajený svědek

Trestněprávní institut utajeného svědka je významným nástrojem boje s organizovaným zločinem a závažnými korupčními delikty s ním spojenými a umožňuje, aby svědek, který se obává o svou bezpečnost, mohl poskytnout důležité informace pro trestní řízení bez obav z odvetných opatření.

Zákonné podmínky využití tohoto institutu upravují ustanovení § 55 odst. 2, § 101a a potažmo § 102a Trestního řádu v případech, kdy je svědek služebně činný v policejním orgánu nebo je policistou jiného státu. Na základě zjištěných konkrétních okolností, které jsou dostatečně odůvodněny a doloženy,¹⁷⁸ lze svědkovi nebo osobě jemu blízké, pokud jim hrozí újma na zdraví, jiné vážné

¹⁷⁷ TÓTHOVÁ, Marcela. Špecifika dokazovania korupcie. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. *Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/18%20MARCELA%20tothova.pdf. [cit. 2024-01-30].

¹⁷⁸ Nepostačí pouhé spektakulární obavy svědka nebo obavy vycházející z povahy stíhané trestné činnosti.

nebezpečí nebo porušení jejich základních práv, utajit totožnost či podobu, a ochranu svědka nelze spolehlivě zabezpečit jiným způsobem.¹⁷⁹ V daném případě se jméno, příjmení a další osobní údaje svědka vedou mimo trestní spis a mohou se s ním seznámit pouze OČTŘ v dané věci zainteresované. Svědka je nutno poučit o právu žádat utajení jeho podoby a taktéž o možnosti podepsat protokol fiktivním jménem a příjmením, pod kterým bude následně evidován. Ve chvíli, kdy pominou důvody¹⁸⁰ pro utajení svědka, OČTŘ tyto údaje připojí k trestnímu spisu a totožnost svědka se nadále neutajuje.¹⁸¹

V situacích, kdy jsou svědek či osoby jemu blízké důvodně ohroženi v souvislosti s podáním svědeckví, je nutné hledat východisko v uplatnění jiných institutů ochrany než v rámci výše uvedeného postupu utajení totožnosti. Za tímto účelem byl přijat zákon č. 137/2001 Sb.,¹⁸² který stanovuje zvláštní opatření ochrany a pomoci, jež upravuje osobní ochranu, přestěhování chráněné osoby a příslušníků její domácnosti, nebo zastření skutečné totožnosti chráněné osoby.¹⁸³ Výše popsanou ochranu provádějí výhradně příslušníci Policie ČR¹⁸⁴ a Vězeňské služby České republiky.¹⁸⁵

Je důležité rovněž zmínit, že při aplikaci institutu utajeného svědka však dochází ke střetu mezi zásadou řádného a spravedlivého procesu na straně obhajoby a ke snaze „*chránit demokratickou společnost před vzrůstem kriminality*

¹⁷⁹ V řízení před soudem upravuje postup § 209 Trestního řádu, kdy svědek vypovídá z jiné místnosti a má zastřený hlas viz Usnesení NS ze dne 27. 8. 2003, sp. zn. 5 Tdo 810/2003.

¹⁸⁰ V případě zrušení utajení se jedná o opatření a OČTŘ nevydá rozhodnutí proti kterému by bylo možno podat opravný prostředek.

¹⁸¹ § 55 odst. 2 Trestního řádu.

¹⁸² ČESKO. *Zákon č. 137 ze dne 24. 4. 2001, o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením*, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-30].

¹⁸³ SOTOLÁŘ, Alexander a PÚRY, František. K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků. Online. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 2. ISSN 1213-5313, str. 37-47. Dostupné z: beck-online.cz. [cit. 2024-01-30].

¹⁸⁴ Úkony prováděné Policií ČR obstarává Útvar speciálních činností SKPV, který postupuje dle vnitřních předpisů, jež podléhají utajení. In: MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, str. 100-103.

¹⁸⁵ Dalšími prováděcími předpisy mohou být např. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 201/2008 nebo čl. 23 pokynu obecné povahy Nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009.

a zejména organizovaným zločinem¹⁸⁶ na straně druhé. Toto výrazně omezuje na straně obhajoby možnost zpochybňovat pravdivost svědecké výpovědi, neboť obhajoba nemá příležitost vyjádřit se k osobě svědka a jeho výpovědi. Ovšem v situaci, kdy budou dodržovány zásady subsidiarity a proporcionality, Ústavní soud České republiky („ÚS“) považuje využití institutu utajeného svědka za využití v rámci ústavních mezí.¹⁸⁷

V neposlední řadě nutno poznamenat, že „výpovědi anonymních svědků musí podporovat další důkazy, a tedy k odsouzení obžalovaného nemůže dojít výlučně a ani v převážné míře na základě předmětných výpovědí.“¹⁸⁸

4.2 Odposlech

Trestní řád upravuje odposlouchávání osob ve třech formách za použití rozdílných institutů – i) klasický odposlech, ii) záznam telekomunikačního provozu upravený v sedmém oddílu čtvrté hlavy Trestního řádu a iii) odposlech prováděn při sledování osob a věcí, během kterého se pořizují zvukové, obrazové a jiné záznamy, který je upraven v hlavě deváté Trestního řádu. Jedná se o specifické a ofenzivní prostředky, které se využívají utajovaným způsobem, jejichž nasazením lze získat relevantní informace pro trestní řízení. Záznam telekomunikačního provozu lze taktéž získat způsobem, jež upravují jiné mimotrestní předpisy. Efektivnost a účinnost těchto prostředků sice dokáže odhalovat nejzávažnější trestnou činnost, avšak je důležité zmínit, že se tak děje na úkor závažného zásahu do oblasti základních lidských práv.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 3. 1999, sp. zn. III. ÚS 210/98.

¹⁸⁷ Nález ÚS ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. III. ÚS 499/04.

¹⁸⁸ Tamtéž srov. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Doorson vs Holandsko ze dne 26. 3. 1996, sp. zn. 20524/92.

¹⁸⁹ JELÍNEK, Jiří. K chybějící úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu. Online. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 7. ISSN 1805-8280, str. 13. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_7-8_2018_web.pdf. [cit. 2024-01-31].

V celosvětové praxi převažuje odposlech formou mobilních telefonů, který však nástupem šifrovaných aplikací v posledních letech ztratil na relevanci.¹⁹⁰ Vyšetřující orgány mají převážně problém tuto komunikaci zachytit, neboť je komplexně šifrována, k čemuž postačí běžný telefon s volně dostupnou aplikací a připojením k internetu. V roce 2020 se podařilo Europolu rozkrýt neobvyklý případ, při kterém bylo prolomeno šifrování komunikačního nástroje EncroChat.¹⁹¹ V rámci tohoto případu bylo zachyceno 115 milionů konverzací o zločinech mezi 60 000 uživateli.¹⁹² V rámci tohoto případu je pozoruhodná skutečnost, že soud povolil odposlech všech koncových uživatelů této platformy, přičemž „*neexistovaly konkrétní důvody se domnívat, že se tito individuální uživatelé dopustili závažných trestných činů, čímž došlo k dotčení uživatelů ve 122 zemí.*“¹⁹³

4.2.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu¹⁹⁴ lze označit jako stěžejní prostředek pro odhalování a vyšetřování trestných činů, které umožňují usvědčit pachatele korupčního jednání, potažmo odhalit pachatele jiných trestných činů. V případě jejich využití se však jedná o citelný zásah do základních lidských práv a svobod, jak jsou vymezeny v článku 13 Listiny základních práv

¹⁹⁰ Kolem roku 2010 pachatelé trestné činnosti vyžívali tzv. kryptované telefony, které dokázaly šifrovat komunikaci. V dnešní době tyto drahé telefony nahradily běžné mobilní aplikace typu Signal nebo Telegram, případně poskytovatel emailové komunikace ProtonMail, které vzniklá metadata automaticky likvidují.

¹⁹¹ EncroChat byl evropský poskytovatel komunikační sítě, jež nabízel upravené chytré telefony zaručující anonymitu, které používaly skupiny organizovaného zločinu převážně k násilným útokům, korupci či obchodu s drogami.

¹⁹² EUROPOL: *Dismantling encrypted criminal EncroChat communications leads to over 6500 arrest and close to EUR 900 million seized.* Online. [2023]. Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/dismantling-encrypted-criminal-encrochat-communications-leads-to-over-6-500-arrests-and-close-to-eur-900-million-seized>. [cit. 2024-01-31].

¹⁹³ „*V rámci této společné operace byl vyvinut software typu trojský kůň, který byl na jaře roku 2020 prostřednictvím simulované aktualizace nainstalován na koncová zařízení. Trestní soud v Lille povolil tuto operaci za účelem shromažďování komunikačních údajů.*“ viz Stanovisko generální advokátky Tamary Čapety ze dne 26. 10. 2023, Staatsanwaltschaft Berlin proti M. N., sp. zn. C-670/22. Online. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=EEF3F45D476085A9ADBA8A86C66FF78D?text=&docid=279144&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=100225>. [cit. 2024-01-30].

¹⁹⁴ Jedná se o komunikaci s využitím primárně mobilního telefonu, telefonu, vysílačky případně jiného telekomunikačního zařízení, včetně zasílání zpráv elektronickou poštou.

a svobod¹⁹⁵ nebo v článku 8 Listiny základních práv EU,¹⁹⁶ jež stanovuje, že „každý má právo na ochranu osobních údajů, které se ho týkají.“ Tento zásah tak musí být povolen dotčenou osobou či zákonem a musí sledovat záměr stanovený v daném ustanovení. Při využívání tohoto institutu je tedy nutné dbát zásady legality, proporcionality a subsidiarity, jež je výslovně obsažena v ustanovení § 88 a § 88a Trestního řádu, kdy nařízení odposlechu je možné, „nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo.“¹⁹⁷

K tomuto zásahu práv garantovaných LZPS se vyjádřil ÚS, dle kterého „odposlouchávání telefonních rozhovorů veřejnou mocí (stejně jako jiné tajné sledování) představuje vážné omezení základních práv. Z ústavního pořádku plyne, že k omezení osobní integrity a soukromí (tj. k prolomení ochrany) může ze strany veřejné moci dojít jen zcela výjimečně a jen je-li to nezbytné, a účelu sledovaného veřejným zájmem nelze dosáhnout jinak. Při nedodržení některé podmínky jde o zásah protiústavní.“¹⁹⁸

Na základě výše popsaného může tedy odposlech v řízení před soudem nařídit výhradně předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Podle zákonem stanovených podmínek se musí jednat o zločin s horní hranicí trestní sazby nejméně 8 let, taxativně vyjmenované trestné činy, nebo

¹⁹⁵ Čl. 13 Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky („LZPS“): „Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.“

¹⁹⁶ FRANCIE. Listina základních práv Evropské unie č. C 202//389 ze dne 7. 12. 2000. Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT>. [cit. 2024-01-30].

¹⁹⁷ OČTŘ se těmito zásady očividně řídí, neboť například Policie ČR za rok 2022 evidovala 80.044 spisů, u kterých byla možnost využití úkonů dle § 88 odst. 1, 5 Trestního řádu. Z toho realizovala 4.313 odposlechů v 792 spisech (1 %). V případech úplatkářských trestných činů byly úkony provedeny v 68 případech. Výpis záznamu o telekomunikačním provozu v souladu s § 88a Trestního řádu byl realizován v 77.382 případech v rámci 7.740 spisů. Viz MVCR. *Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2022*, č.j.: PPR-158-9/ČJ-2023-990392. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx>. [cit. 2024-01-31].

¹⁹⁸ Nález ÚS ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07.

o úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva.

V případě úplatkářství přitom naplňují stanovenou trestní sazbu pouze kvalifikovaná jednání trestného činu přijetí úplatku. S ohledem na Českou republikou přijaté mezinárodní smlouvy¹⁹⁹ lze nicméně nařídit odposlech ve všech případech úplatkářských trestných činů. Zákonná doba provádění odposlechu činí maximálně čtyři měsíce²⁰⁰ a na základě průběžného vyhodnocování může nadřazený soud, potažmo na návrh státního zástupce soudce krajského soudu, opakovaně tuto lhůtu prodloužit o další čtyři měsíce.²⁰¹

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu lze provést i bez daného souhlasu v případech trestných činů taxativně určených zákonem, nebo pokud s tím odposlouchávaná osoba souhlasí. V tomto ohledu lze vytknout stávající podobě právní úpravy, že s ohledem na současnost by vymezené trestné činy měly být rozšířeny o vybrané trestné činy obsažené v deváté hlavě Trestního zákoníku. Zákon taktéž výslovně zakazuje odposlouchávat komunikaci mezi obhájcem a obviněným, přičemž v situaci, kdy k tomu došlo, je nepřípustné využít získané informace k jakémukoliv účelu,²⁰² neboť „*pro komunikaci obhájce s jeho klientem ústavně přípustná výjimka zásahu do tajemství dopravovaných zpráv neplatí.*“²⁰³

Jako důkaz v trestním řízení lze odposlech použít při splnění zákonem stanovených podmínek, zejména je nutné připojit protokol s požadovanými údaji.²⁰⁴ V rámci odůvodnění ze strany soudu je nutno uvést konkrétní skutkové okolnosti, včetně doby trvání, které mají být posuzovány prizmatem formálně-

¹⁹⁹ Např. Trestněprávní úmluva o korupci, UNCAC, Úmluva OECD.

²⁰⁰ Do 1. 7. 2008 byla délka odposlechu Trestním řádem stanovena na délku šesti měsíců.

²⁰¹ ŠÁMAL, Pavel a Miroslav RŮŽIČKA. § 88 [Důvody nařízení a postup] In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, str. 1210.

²⁰² MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír a ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8, str. 364.

²⁰³ Nález ÚS ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III ÚS 62/95.

²⁰⁴ Požadované jsou údaje o místě, času, způsobu a obsahu provedeného záznamu a orgánu, který záznam pořídil.

materiálním,²⁰⁵ neboť nedostatky formálního typu nutně neznamenají nezákonnost příkazu, přičemž mohou být odůvodněny skutkovými okolnostmi uvedenými v odůvodnění příkazu.²⁰⁶ Pořízený odposlech lze taktéž užít jako důkaz v jiné trestní věci, pokud již v dané věci bylo zahájeno trestní stíhání pro trestný čin výše uvedený.²⁰⁷

Ustanovení § 88a Trestního řádu²⁰⁸ stanovuje podmínky získání údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu. V daném případě zákon stanovuje obdobná kritéria jako u § 88 Trestního řádu, kdy zásadní rozdíl spočívá v širším vymezení případů, u kterých lze tento institut nařídit. Dle zákona postačuje, aby bylo vedeno trestné řízení pro úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky. Hlavní rozdíl oproti znění § 88 Trestního řádu spočívá v tom, že údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu směřují k zajištění údajů, které již proběhly v minulosti.^{209 210}

²⁰⁵ Usnesení NS ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017: „*Na posuzování zákonnosti těchto úkonů je nutné nahlížet formálně-materiálně, a nikoliv vytržením obdobných (podle odvolacího soudu obecných) pasáží z kontextu a souvislostí příslušného odůvodnění dospět k (formálnímu) závěru o obecnosti celého odůvodnění. Nadto lze požadavek soudu druhého stupně, aby orgány činné v trestním řízení povolující sledování osob a věcí (nebo jakýkoliv jiný zásah do základních práv a svobod) vždy zevrubně odůvodňovaly, proč nelze skutečnosti důležité pro trestní řízení zjistit jiným způsobem, za situace, když se z odůvodnění jejich rozhodnutí podrobně podávají konkrétní skutkové okolnosti, jejichž interpretací lze jednoduše učinit stejný závěr jako v nyní posuzované věci, (...) značit za přepjatě formalistický.*“

²⁰⁶ MATOCHA, Jakub. Příkazy k odposlechu a jejich formálně-materiální posouzení. Online. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 1-2. ISSN 1805-8280, str. 33-35. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_1-2_2018_web.pdf. [cit. 2024-02-01].

²⁰⁷ § 88 odst. 6 Trestního řádu.

²⁰⁸ Ekvivalentem tohoto institutu bývá označováno ustanovení § 66 odst. 3 nebo § 68 odst. 2 ZoP. Tato ustanovení však nemohou být provedeny jako důkaz v trestním řízení, kdy slouží pouze k operativní činnosti Policie ČR.

²⁰⁹ JELÍNEK, Jiří. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu v České republice – záruky přezkoumání zákonnosti příkazu k odposlechu*. In: ZÁHORA, Josef a kol. *Teoretické a praktické problémy využívání informačno-technických prostředků v trestním konání*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-206-6, str. 37.

²¹⁰ V tomto kontextu lze vzpomenout pravomocné odsouzení bývalého ředitele Nemocnice Na Homolce MUDr. Vladimíra Dbalého, který byl v rozsáhlé korupční kauze, týkající se ovlivňování nemocničních zakázek v roce 2021 pravomocně odsouzen k deseti létům odnětí svobody a propadnutí majetku, přičemž jedním z hlavních důkazů byly právě pořízené údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu, kdy lokalizační údaje jeho telefonu konsolidovaly se zápisky z jeho deníku, ve kterém si podrobně zapisoval časy a místa přijetí úplatků. In: KEDROŇ, Radek. *Sněžím! (Deník bílé mafie)*. MP3, 12 hod., 52 min. Zdeněk MAHDAL (interpret). Praha: Zed, 2020. ISBN 978-80-907674-2-3.

Jako procesně použitelný důkaz lze taktéž uznat odposlouchávané telefonáty z věznic, k jejichž pořizování není potřeba nařízení soudce.²¹¹ Tento institut upravuje zákon o výkonu trestu odnětí svobody.²¹² Zvláštním případem je poté provedení odposlechu ve vykonávacím řízení, které lze provést pouze v souvislosti s pátráním po odsouzené osobě, jež nenastoupila k výkonu trestu odnětí svobody za některý z trestných činů uvedených v § 88 odst. 1 Trestního řádu, byť se potažmo jedná o souhrnný nebo úhrnný trest a tohoto účelu nelze dosáhnout jinak.²¹³ V případě využití tohoto institutu však dochází k výraznému zásahu do práv třetích osob (rodina, přátelé, obchodní partneři), kdy judikatura toto nepovažuje za překážku a připouští, že „*odposlouchávanou osobou by mohla být jiná osoba než odsouzený.*“²¹⁴

4.2.2 Prostorový odposlech

V rámci trestního řízení se lze setkat i s pojmem *prostorový odposlech*, který však není žádným právním předpisem vymezen. Prostorový odposlech přitom disponuje obdobnými znaky jako odposlech dle § 88 Trestního řádu, byť se jedná o zcela rozdílný institut. Tento nástroj spadá v Trestním řádě pod právní úpravu operativně pátracích prostředků a podmínek jejich užití. Fakticky je zařazen pod ustanovení § 158d Trestního řádu, tedy pod sledování osob a věcí („**sledování**“), viz podrobněji kapitola 4.3.2 této práce. Oproti klasickým odposlechům zasahuje prostorový odposlech do svobod většího počtu osob a lze konstatovat, že se v rámci jeho realizace odposlouchává vše. Jedná se o situace, kdy lze sledovat obraz či zvuk v „*soukromí, domě či bytě, na ulici, v přírodě, na*

²¹¹ Usnesení NS ze dne 17. 12. 2020, sp. zn. 11 Tdo 1166/2020.

²¹² Podle § 27 odst. 1, 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů jsou „*po dobu výkonu trestu odsouzení povinni podrobit se omezením některých práv a svobod, jejichž výkon by byl v rozporu s účelem výkonu trestu nebo která nemohou být vzhledem k výkonu trestu uplatněna. Z důvodů uvedených v odstavci 1 jsou omezena práva a svobody na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, svobodu pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství a tajemství jiných písemností, záznamů a zpráv a právo svobodné volby povolání.*“

²¹³ V praxi je tento institut využíván zcela výjimečně, v rámci roku 2022 byl použit pouze ve dvou případech, a to detektivy odboru cíleného pátrání Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování, viz <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx>

²¹⁴ Stanovisko NS ze dne 5. 6. 2013, sp. zn. Tpjn 304/2012.

pracovišti, v dopravním prostředku, v restauraci,²¹⁵ respektive kdekoliv, kde je to po technické stránce možné, a to v reálném čase a prostoru.

Ustanovení § 158d odst. 2 Trestního řádu vymezuje právě sledování osob a věcí s pořízením zvukových, obrazových a jiných záznamů, přičemž k užití takového úkonu není potřeba povolení soudce, postačuje písemné povolení státního zástupce.²¹⁶ V tomto lze spatřovat výraznou absenci soudní kontroly, která garantuje ochranu základních práv a svobod.²¹⁷ Tato absence se citelně promítá v odstavci 5 daného ustanovení § 158d Trestního řádu, který umožňuje v případech, kdy věc nesnese odkladu, zahájit sledování i bez povolení státního zástupce.

Druhou skupinu tvoří odposlechy upravené v rámci § 158d odst. 3 Trestního řádu, které zasahují do soukromí sledovaného subjektu již výrazněji, tj. do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo do obsahu jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí. K uskutečnění tohoto úkonu je potřeba předchozího povolení soudce,²¹⁸ což je nepochybně adekvátní, neboť by měl zákon v tomto případě klást na jeho povolení přísnější požadavky.

Povolení ke sledování lze učinit pouze na základě písemné žádosti, která musí být odůvodněna konkrétním podezřením na trestnou činnost, případně údaji o osobách či věcech, které mají být předmětem sledování. Doba sledování nesmí přesáhnout šesti měsíců, kdy lze opakovaně tuto lhůtu prodloužit o dobu nejvýše šesti měsíců.²¹⁹

²¹⁵ JELÍNEK, Jiří. K chybějící úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu. Online. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 7. ISSN 1805-8280, str. 13. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_7-8_2018_web.pdf. [cit. 2024-02-03].

²¹⁶ SKALICKÁ, Veronika. Není odposlech jako odposlech. Online. *Trestněprávní revue*. 2022, č. 1. ISSN 1213-5313, str. 20-32. Dostupné z: beck-online.cz. [cit. 2024-02-03].

²¹⁷ Čl. 4, ČESKO. *Ústavní zákon č. 1 z 1. 1.1993 Sb., Ústava České republiky*. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-03].

²¹⁸ § 158d odst. 3 TR.

²¹⁹ V korupční kauze bývalého ministra zdravotnictví MUDr. Davida Ratha se v roce 2012 tento bod stal hlavním sporem v rozhodovací činnosti soudů. KS v Praze dne 23. 7. 2015, pod sp. zn. 4 T 5/2015 shledal Ratha vinným ze zločinu přijetí úplatku, přičemž stěžejními důkazy byly právě odposlechy. Odvolací VS v Praze v usnesení ze dne 17. 10. 2016, sp. zn. 6 To 106/2015 tyto odposlechy označil za nezákonné a neúčinné, kdy rozporoval nesplnění náležitostí požadovaných

Nejvíce překvapivým bodem je pravděpodobně ustanovení § 158d odst. 10 Trestního řádu, které upravuje použití prostorového odposlechu jako procesního důkazu v jiné věci, než byl nařízen. Dikce zákona je totiž taxativní a jako použitelný důkaz zmiňuje výlučně záznamy pořízené při sledování dle § 158d odst. 2 Trestního řádu, které byly povolené státním zástupcem, nikoliv však soudcem podle odstavce 3 téhož ustanovení. Jan Lata v rámci komentáře Trestního řádu v této formulaci shledává chybu, kdy odkazuje na principiální použitelnost důkazů ve smyslu § 89 odst. 2 Trestního řádu a konstatuje, že „*odkaz na odstavec 2 se vztahuje k pořizování záznamu, přičemž takové záznamy jsou použitelné v jiné trestní věci za podmínek uvedených v odstavci 10, ať již bylo sledování povoleno státním zástupcem nebo soudcem.*“²²⁰ K použitelnosti pořízeného záznamu lze taktéž nahlížet na základě analogie, kdy „*opačný přístup by byl přehnaně formalistický i nelogický.*“²²¹ Stejný názor zastává taktéž platná judikatura, jež konstatuje, že záznamy ze sledování, které byly povoleny soudcem, lze procesně použít i v jiné věci, než pro kterou byly povoleny.²²²

§ 158d Trestního řádu (bod 99). Na základě tohoto usnesení VS v Praze označil i ostatní důkazy za neúčinné, neboť byly pořízeny prostřednictvím nezákonných odposlechů a tímto aplikoval doktrínu plodů z otráveného stromu (bod. 133). NS však v usnesení ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017 konstatoval, že „*česká trestní teorie ani praxe doposud nepřevzala angloamerickou doktrínu plodů z otráveného stromu*“, a označil provedené důkazy za zákonné. Rath byl posléze v první větvi korupční kauzy odsouzen k sedmi letům odnětí svobody a peněžitému trestu 10 milionů korun. Ve druhé větvi korupční kauzy byl pravomocně odsouzen k osmi letům odnětí svobody, peněžitému trestu 13 milionů korun a zákazu činnosti spočívající ve výkonu veřejné správy a samosprávy po dobu osmi let.

²²⁰ LATA, Jan. *§ 158d Sledování osob a věci*. In: DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, str. 1195. Stav ke dni 22. 3. 2019.

²²¹ ŠČERBOVÁ, Veronika. Zamyšlení nad skutečně aktuálními problémy právní úpravy tzv. prostorových odposlechů. Online. *Státní zastupitelství*. 2019, č. 4. ISSN 1214-3758, str. 19-25. Dostupné z: www.aspi.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-03].

²²² Usnesení NS ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. 7 Tdo 865/2020: „*Záznamy o sledování osob a věci uvedené v § 158d odst. 2 tr. ř. a připojené protokoly tedy lze použít jako důkazní prostředky i v jiné trestní věci, než je ta, v níž bylo povoleno sledování, je-li i v této věci vedeno řízení o úmyslném trestném činu nebo souhlasí-li s tím osoba, do jejíž práv a svobod bylo sledováním zasahováno (§ 158d odst. 10 tr. ř.). To platí jak v případech, kdy bylo sledování povoleno státním zástupcem (§ 158d odst. 2 tr. ř.), tak i tehdy, kdy bylo sledování povoleno soudcem (§ 158d odst. 3 tr. ř.). V případech sledování povoleného soudcem, při němž se zasahuje do nedotknutelnosti obydlí nebo jiných práv uvedených v § 158d odst. 3 tr. ř., je však třeba přípustnost takového důkazního prostředku v jiné věci posuzovat s ohledem na zásadu proporcionality a s respektem k právu na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí ve smyslu čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Přitom je nutno zejména přihlídnout k intenzitě zásahu do práv uvedených v § 158d odst. 3 tr. ř. a k závažnosti trestného činu, o němž se vede řízení v jiné trestní věci.*“

V souvislosti s používáním prostorových odposlechů lze aktuální právní úpravě vytknout mnoho nedostatků. První nedostatek lze spatřovat ve výše popsané absenci soudní kontroly, která zaručuje při povolování tohoto institutu i zohlednění ústavněprávní roviny. Dále lze za nedostatek považovat i neexistenci informační povinnosti vůči dotčené osobě, proti které byl institut prostorového odposlechu použit, jakož i absenci typové závažnosti trestných činů, u kterých lze sledování osob a věcí povolit. Dle aktuální právní úpravy je sledování povoleno v řízení o úmyslném trestném činu, což představuje značně široký okruh jednání, a tedy zásahu do ústavně zaručených práv sledovaných osob. Vhodnější variantou se jeví aplikace obdobné právní úpravy jako v případě odposlechu dle § 88 a zejména 88a Trestního řádu, čímž dojde k vymezení taxativního okruhu trestných činů, jež jsou pro společnost opravdu škodlivé.²²³

4.2.3 Odposlech zpravodajských služeb

Na území České republiky působí celkem tři zpravodajské služby: i) Bezpečnostní informační služba, ii) Úřad pro zahraniční styky a informace a iii) Vojenské zpravodajství, jež se řídí vlastními speciálními právními předpisy.²²⁴ Primárním úkolem zpravodajských služeb je zabezpečování a shromažďování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení státu, významných ekonomických zájmů, jejich poskytování výkonné moci a boj proti organizovanému zločinu. Bezpečnostní informační služba na svých webových stránkách uvádí jako jednu ze svých činností boj s organizovaným zločinem, přičemž nejčastěji *„identifikuje využívání korupce, aktivaci klientelistických vazeb, koluzi, uplatňování ekonomického vlivu či nátlaku, mediální manipulaci, využívání firem a společností*

²²³ Nález ÚS ze dne 11. 7. 2018, sp. zn. II. ÚS 1152/17. V tomto nálezu ÚS nerozporuje zákonitost nasazení sledování, avšak konstatuje, že posuzovaný skutek *„nedosahuje ani dolní hranice společenské škodlivosti, aby jej vůbec bylo možno považovat za trestný čin, natož za trestný čin, za nějž by měl být stěžovatel potrestán nepodmíněným trestem odnětí svobody.“* V daném případě byla osoba sledována po dobu 4 měsíců pro spáchání přečinu dle § 337 odst. 1 Trestního zákoníku, čehož se dopustila v rámci svého povolání automechanika přeparkováním automobilů v uzavřeném areálu.

²²⁴ ČESKO. *Zákon. č. 153 ze dne 27. 7. 1994, o zpravodajských službách České republiky* ve znění pozdějších předpisů, *Zákon. č. 154 ze dne 27. 7. 1994, o bezpečnostní informační službě* ve znění pozdějších předpisů, *Zákon č. 289 ze dne 18. 7. 2005 Sb., o vojenském zpravodajství* ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-03].

*legální ekonomiky či zneužívání struktur nevládních organizací.*²²⁵

Zpravodajské služby disponují značným množstvím oprávnění, mezi které patří také odposlouchávání, popřípadě zaznamenávání telekomunikačního provozu, kdy k takovému použití potřebují předchozí písemné povolení soudce vrchního soudu; je zde tedy nevyhnutný i soudní přezkum.

K procesní použitelnosti zpravodajských odposlechů telekomunikačního provozu jako důkazu v trestním řízení se vyjádřil i ÚS, který konstatoval, že „nelze použít záznamů odposlechů telefonních hovorů, které byly provedeny jakýmkoli jiným způsobem než tím, který stanoví § 88 Trestního řádu, neboť nedosahují garančních kvalit, které vyžaduje Trestní řád.“²²⁶ ÚS v předmětné věci poukázal na skutečnost, že odposlechy zpravodajských služeb mají jiný zákonný režim a nemusí splňovat toliko přísné požadavky jako odposlechy prováděné OČTŘ, kdy rozdíl spočívá v účelu, za kterým byl odposlech povolen.

V daném případě tedy nelze aplikovat ani generální klauzuli obsaženou v ustanovení § 89 odst. 2 Trestního řádu, jež stanovuje, že „za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci...“ Dle závěru ÚS by takovýto výklad a aplikační postup „zcela eliminoval a učinil nadbytečnými záruky obsažené ve speciálních ustanoveních trestního řádu, upravujících, jakým (jediným možným) způsobem musí orgány činné v trestním řízení postupovat, aby tou, kterou formou tajného sledování získaly procesně použitelný důkaz.“²²⁷

Vládní návrh novely Trestního řádu přitom výslovně zakotvoval použití zpravodajských informací jako důkazu v trestním řízení, kdy rozšiřoval ustanovení § 89 Trestního řádu o nové odstavce 3 a 4. Dle tohoto ustavení by mohla jako důkaz v trestním řízení sloužit informace získaná například odposlechem nebo zaznamenáváním telekomunikačního provozu, jen pokud je vedeno trestní řízení

²²⁵ BIS: Organizovaný zločin. Online. [2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/organizovany-zlocin/>. [cit. 2024-02-03].

²²⁶ Nález ÚS ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07. V předmětné věci ÚS dospěl k závěru, že bylo porušeno soukromí stěžovatelky, jež je garantováno čl. 13 LZPS a taktéž právo garantované čl. 8 odst. 2 LZPS, neboť předmětné trestní stíhání bylo zahájeno na základě neoprávněných odposlechů prořízených Vojenským zpravodajstvím České republiky.

²²⁷ Tamtéž, bod č. 25.

pro zvláště závažný zločin uvedený v hlavě deváté Trestního zákoníku, nebo taxativně vymezených trestných činech spjatých s terorismem.²²⁸ Tento návrh pravděpodobně vycházel z již zmíněného nálezu ÚS, který připouští u závažných trestných činů možnost využití zpravodajské informace jako procesního důkazu „i bez splnění všech požadovaných záruk a prolomit ústavní garance práva na ochranu soukromí v zájmu ochrany jiného statku.“²²⁹

Použití zpravodajských informací však současná právní úprava jako důkaz striktně nevylučuje a lze je použít jako důkaz v mimotrestním řízení. Výslovně jsou zakotveny v dikci § 30a zákona č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, § 85l zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví, nebo nepřímo v § 20 zákona č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití.²³⁰

4.3 Operativně pátrací prostředky

Operativně pátrací prostředky lze využít po celou dobu trestního řízení, avšak z jejich povahy vyplývá, že slouží primárně v přípravném řízení, kdy představují souhrn prostředků policejních orgánů, jejichž účelem je předcházení, odhalování a objasňování trestné činnosti a jejich pachatelů, jakož i využití při pátrání po osobách a věcech důležitých pro trestní řízení.²³¹ Trestní řád upravuje tři druhy operativně pátracích prostředků, kdy se jedná o předstíraný převod (§ 158c Trestního řádu), sledování osob a věcí (§ 158d Trestního řádu) a použití

²²⁸ FERL, Dominik. *Pozměňovací návrh k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. Sněmovní tisk 642. Online. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=642>. [cit. 2024-02-04].

²²⁹ POKORNÝ, Ladislav. *Limity důkazního použití zpravodajských informací*. Online. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2021, č. 4. ISSN 1805-2789, str. 748. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/15188>. [cit. 2024-02-04].

²³⁰ POKORNÝ, Ladislav; CHROBÁK, Jiří a FLIEGEL, Martin. *Zákon o zpravodajských službách České republiky. Zákon o Bezpečnostní informační službě. Zákon o Vojenském zpravodajství. Komentář*. Online. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-379-2, str. 48. Dostupné z: www.aspi.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-04].

²³¹ ŠÁMAL, Pavel a Miroslav RŮŽIČKA. *§ 158b [Druhy a používání operativně pátracích prostředků]* In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, str. 1985.

agenta (158e Trestního řádu), kdy pro jejich použití vymezuje čtyři společné podmínky.

V dané trestní věci se musí jednat na prvním místě o úmyslný trestný čin, kdy použití operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný zájem než získávání skutečností důležitých pro trestní řízení. Současně zde platí princip subsidiarity, přičemž operativně pátrací prostředky lze použít teprve tehdy, pokud sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak nebo by to bylo podstatně ztížené. Poslední podmínka reprodukuje zásadu přiměřenosti a zdrženlivosti, přičemž práva a svobody osob lze omezit jen v nezbytně nutné míře.²³²

4.3.1 Předstíraný převod

Prvním operativně pátracím prostředkem je předstíraný převod, který upravuje ustanovení § 158c Trestního řádu, jehož podstatou je předstírání určitého právního jednání, které spočívá v koupi, prodeji nebo jiném způsobu převodu předmětu plnění věci, k jejímuž držení je potřeba zvláštního povolení či jejíž držení není vůbec přípustné. V případech úplatkářských trestných činů je nejvíce relevantní převod věci, která pochází z trestného činu nebo je určena ke spáchání korupčního jednání.²³³

Předstíraný převod uskutečňuje policejní orgán²³⁴ na základně písemného povolení státního zástupce, který disponuje spolehlivými znalosti o skutkovém stavu trestní věci. Bez takového povolení lze předstíraný převod provést pouze za situace, kdy věc nesnese odkladu, a za podmínky, že policejní orgán bezodkladně do 48 hodin o toto povolení dodatečně zažádá. Pokud však policejní orgán takto neučiní, je povinen předstíraný převod ukončit a získané informace nepoužít.²³⁵

²³² STŘÍŽ, Igor. *§ 158b (Druhy operativně pátracích prostředků)*. In: DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, str. 1178-1181.

²³³ Šámal 2013 op. cit, str. 1986.

²³⁴ Např. útvary Police ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, pověřené orgány Vězeňské služby atd., viz taxativní výčet v rámci ustanovení § 12 odst. 2 Trestního řádu.

²³⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, str. 451.

V problematice odhalování úplatkářského jednání lze tento procesní nástroj označit za velmi účinný v boji proti korupci,²³⁶ neboť umožňuje OČTŘ skrytě proniknout přímo do korupčního vztahu a získat přímý důkaz o trestné činnosti pachatele, kterého lze případně ihned omezit na osobní svobodě. V praxi je však předstíraný převod využíván minimálně, což pramení z obtížné infiltrace policejního orgánu do specifického zájmového prostředí, ve kterém zpravidla není žádný zájem na odhalení korupčního jednání.

4.3.2 Sledování osob a věcí

Druhým operativně pátracím prostředkem, který je zároveň nejvíce využívaným detekčním nástrojem v boji proti korupci, je sledování, které spočívá v utajeném získávání poznatků technickými nebo jinými prostředky. V rámci ustanovení § 158d Trestního řádu rozlišujeme tři základní typy sledování, které se primárně liší povolovacím režimem. Sledování lze realizovat i) obecným způsobem, které může policejní orgán provést bez kteréhokoliv povolení, ii) sledování prováděné způsobem, při němž se pořizují zvukové, obrazové či jiné záznamy, k čemuž je potřeba předchozího povolení státního zástupce nebo iii) sledování, při kterém „*může být v přiměřené míře zasahováno do práv na soukromí dotčených osob*“,²³⁷ jež vyžaduje předchozího povolení soudce.²³⁸ Výjimku z výše popsaného tvoří pouze sledování komunikace mezi obviněným a obhájcem.²³⁹ Pokud policejní orgán takový záznam pořídí, je povinen ho zničit a získané poznatky nijak nepoužít.

Ustanovení § 158d odst. 2 a násl. Trestního řádu a problematice s nimi spjaté detailněji rozebral autor v kapitole 4.2.2 této práce.

²³⁶ CHMELÍK, Jan a TOMICA, Zdeněk. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-853-6, str. 144.

²³⁷ Usnesení ÚS ze dne 3. 10. 2013, sp. zn. III. ÚS 3812/12.

²³⁸ Šámal 2013 op. cit, str. 2004.

²³⁹ Tato podmínka platí pouze v případech, kdy se jedná o osobu zadrženou, podezřelou nebo obviněnou a obhájcem, nikoliv však osobou obviněného a advokátem, jež není jeho obhájcem, viz Nález ÚS ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14: „*Ochrana kontaktů mezi advokátem a klientem není absolutní, nedotknutelná a za určitých okolností může být omezena. Eventuální páchaní trestné činnosti advokátem, a to jak ke škodě klienta nebo ke škodě jiných osob ve spolupachatelství s klientem, totiž není možné považovat za poskytování právních služeb, a v takovém případě není ani možné poskytovat této činnosti jakoukoli ochranu.*“

OČTŘ využívají sledování převážně v přípravném řízení před zahájením úkonů trestního stíhání, případně i ve fázi trestního řízení po podání obžaloby, což umožňuje ustanovení § 158f Trestního řádu. Vystává otázka, zdali lze použít sledování i ve fázi vykonávacího řízení. NS ve svém stanovisku²⁴⁰ umožnil využití odposlechu dle § 88 Trestního řádu ve vykonávacím řízení, avšak u sledování přesnější výklad chybí. Hlavním účelem sledování je vyšetřování trestných činů a stíhání jejich pachatelů, přičemž v případech, kdy je sledování povoleno například za účelem získání poznatků o chování odsouzeného v době přerušení výkonu trestu ze zdravotních důvodů, nelze považovat tento přístup za legitimní.²⁴¹

Ze statistik vyplývá, že sledování je v porovnání s odposlechy využíváno obdobně, kdy za rok 2022 bylo provedeno sledování v 4.209 případech v rámci 991 spisů, z čehož 2.393 úkonů bylo povoleno v dikci ustanovení § 158d odst. 2 Trestního řádu a 1.807 úkonů na základě povolení soudce. Zbýlých 9 úkonů sledování bylo provedeno se souhlasem sledované osoby. Ve spojitosti se spácháním trestného činu dle hlavy desáté Trestního zákoníku bylo sledování provedeno v 455 případech, z čehož v 226 případech byly úkony nasazeny ve věcech úplatkářských trestných činů.^{242 243}

Trestněprávní judikatura taktéž připouští použití soukromého záznamu zvuku či obrazu jako důkazu v trestním řízení. NS se v usnesení ze dne 27. 2. 2008 zabýval přípustností soukromě pořízeného záznamu jako důkazu v trestním řízení, kdy konstatoval, že pokud není zvukový záznam „*pořízen orgánem činným v trestním řízení, nelze požadovat splnění zákonem přesně*

²⁴⁰ Stanovisko NS ze dne 5. 6. 2013, sp. zn. Tpjn 304/2012.

²⁴¹ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a GALOVCOVÁ, Ingrid. Sledování osob po skončení trestního stíhání. Online. *Bulletin advokacie*. 2020, č. 1-2. ISSN 1805-8280, str. 25-27. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_1-2_2020_web.pdf. [cit. 2024-02-05].

²⁴² Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí 2022 op. cit., str. 80-85.

²⁴³ Policie ČR za rok 2022 evidovala 110.993 trestních spisů, u kterých byla možnost využití úkonů dle § 158d odst. 2, 3, 6 Trestního řádu. Z toho sledování realizovala v 991 trestních spisech (0,9%). V rámci těchto spisů bylo sledování aplikováno v 4.209 případech, z čehož 226 případů sledování se týkalo úplatkářských trestných činů (5,3%). Z těchto statistik se jeví, že institut sledování není nadužíván viz Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí 2022 op. cit.

vymezeného postupu a podmínek, za nichž k takovému opatření důkazu může dojít. Předmětný zvukový záznam byl v daném případě pořízen soukromou osobou, svědkem, a proto ani v tomto ohledu nelze považovat zvukovou nahrávku za nepřípustný důkaz pro potřeby trestního řízení.²⁴⁴ Téměř totožně se vyjádřil NS v případě pořízení kamerového záznamu, když označil „*použitelnost opatřených kamerových záznamů jako procesně relevantního důkazu v pozdějším trestním řízení.*“²⁴⁵

V návaznosti na výše popsané lze tedy pouze kvitovat rozhodovací praxi soudů, neboť při současném vývoji informačních technologií přibývá důkazů pořízených soukromými subjekty, kdy má většina lidí přístup k mobilnímu telefonu, případně má i nainstalovanou bezpečnostní kameru.²⁴⁶

4.3.3 Použití agenta

Posledním vymezeným operativně pátracím prostředkem Trestního řádu je použití agenta, jenž kontrastuje s právní úpravou ustanovení § 88 Trestního řádu – v tomto případě je předmětné ustanovení § 158e Trestního řádu rozšířeno o trestný čin spáchaný ve prospěch organizované skupiny a jsou zde rozdílně taxativně vymezené trestné činy, přičemž zde zákonodárce oproti úpravě § 88 Trestního řádu implementoval všechny trestné činy spjaté s úplatkářstvím.

Agentem může být výlučně příslušník Policie ČR nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů, případně příslušník zahraničního bezpečnostního sboru.²⁴⁷ Jedná se o velice úzké vymezení osob, jež mohou být agenty, kdy za účelem boje s trestnou činností by mohl být tento okruh rozšířen i o další osoby, které mohou být například součástí dané zločinecké struktury.²⁴⁸

²⁴⁴ Usnesení NS ze dne 27. 2. 2008, sp. zn. 5 Tdo 229/2008.

²⁴⁵ Usnesení NS ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. 3 Tdo 593/2009.

²⁴⁶ KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8072-0, str. 242-243.

²⁴⁷ Použití zahraničního agenta upravuje např. § 92 odst. 2 písm. a) ZoP nebo § 59 ZMJS.

²⁴⁸ Slovenský trestný poriadok tuto možnosť umožňuje zejména v souvislosti s korupčními a teroristickými trestnými činy. Tuto osobu ustanovuje prokurátor na návrh policejního sboru pověřeného ministrem vnitra, viz § 10 odst. 19 *zákona č. 301/2005 Z. z., z dňa 2. 7. 2005, Trestný poriadok*. Online. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>. [cit. 2024-02-06].

Touto otázkou se zabýval i poslanecký návrh novely Trestního řádu v roce 2009, který navrhoval umožnění využití kterékoliv osoby jako agenta v případech vyšetřování korupčních trestných činů, přičemž uváděl, že „*tímto opatřením lze získat spolupracovníky přímo v rizikovém prostředí, kam by se agent policista bud' neměl šanci dostat vůbec, nebo s nepřiměřeně vysokými náklady (zejm. čas k získání důvěry). Samotná existence možnosti nasazení tohoto typu agenta vnese do korupčních vztahů nedůvěru, která povede k omezení korupce.*“²⁴⁹ Tuto snahu o změnu lze vnímat pozitivně, neboť například snaha o infiltraci do zájmových zločineckých struktur národnostních menšin se za současného stavu jeví jako nereálná.

Oproti dvěma předešlým operativně pátracím prostředkům zákonodárce vymezuje přísnější podmínky k použití agenta, které se liší mechanismem povolení a následné kontroly. Použití agenta v tomto případě povoluje soudce vrchního soudu, který jej vydává na návrh státního zástupce vrchního soudu, potažmo na návrh pověřeného evropského žalobce. Obligatořní podmínkou takového povolení je vymezení účelu použití agenta, doba, po kterou bude agent aktivní, přičemž tuto dobu lze i opakovaně prodloužit, a údaje umožňující identifikaci agenta. Důvodem těchto přísně stanovených podmínek je „*míra ingerence do osobních práv a svobod osob, jichž se činnost agenta dotýká, a především také snaha o zajištění ochrany policisty, který jako agent působí.*“²⁵⁰

Agent plní úkoly ukládané ze strany řídicího policejního orgánu primárně zastíráním skutečného účelu, kdy ke své přípravě, ochraně nebo činnosti záměrně uvádí kontradiktorní skutečnosti týkající se jeho osobní existence. K zastírání totožnosti může vytvořit legendu jiné osobní existence, uskutečňovat hospodářskou činnost, pro kterou potřebuje zvláštního oprávnění, povolení či registrace, nebo zastírat příslušnost k bezpečnostnímu sboru.²⁵¹

V souvislosti s činností agenta je nutné vymezit patřičnou míru jeho

²⁴⁹ SVOBODA, Cyril a další. *Poslanecký návrh novely trestního řádu ze dne 9. 12. 2009*. Sněmovní tisk. č. 988, str. 4. Online. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=988>. [cit. 2024-02-06].

²⁵⁰ STRŽÍŽ, Igor. § 158e (*Použití agenta*). In: DRAŠTÍK 2017, op. cit., str. 1201-1202.

²⁵¹ Šámal 2013, op. cit., str. 2017.

beztrestnosti, která je upravena v rámci § 363 Trestního zákoníku, který taxativně vymezuje okruh trestných činů, kterých se může agent dopustit. Tento aspekt beztrestnosti je také nezbytným psychologickým předpokladem pro vykonávání takového druhu činnosti.²⁵² V rámci činnosti agenta není potřebné získat povolení pro sledování vymezené v § 158d odst. 2 Trestního řádu a předstíraného převodu, přičemž pořízené záznamy z těchto úkonů lze následně použít jako důkaz v trestním řízení. Za zmínku taktéž stojí zvýšená ochrana utajení skutečné identity agenta, který může být vyslechnut v trestním řízení ve stádiu před soudem jako svědek, přičemž se k tomuto kroku přistupuje pouze ve výjimečných případech.

Využívání institutu agenta lze označit za velmi účinné, ale taktéž se jedná o nejnáročnější trestněprocesní prostředek, kterým lze proniknout do korupčního prostředí a zajistit v něm důkazy pro trestní řízení.²⁵³ Používání tohoto prostředku je na hranici nezákonné provokace, viz podrobněji níže, kdy je nutno dodržovat stanovené zásady.

V teorii se lze setkat s aktivní činností tzv. agenta provokatéra a pasivní činností tzv. agenta kontrolora. Česká právní úprava vychází z druhého pojetí, tedy agenta kontrolora, jehož činnost tkví v legálním získávání relevantních informací využitelných pro trestní řízení, a to způsobem, aby jeho pravá totožnost nebyla odhalena.²⁵⁴

Oproti tomu agent provokatér vzbuzuje smíšené reakce, neboť jeho činnost spočívá v legálním navádění jiné osoby ke spáchání trestného činu. Tímto konáním tak lze dosáhnout sice vyšší úspěšnosti při odhalování korupčních činů, avšak na úkor závažného zásahu do lidských práv a svobod. Policejní provokaci lze chápat jako „*aktivní činnost policie, která směřuje k podněcování určité osoby*

²⁵² KARABEC, Zdeněk. Použití agenta proti organizovanému zločinu. Online. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 8. ISSN 1213-5313, str. 224-231. Dostupné z: www.beck-online.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-06].

²⁵³ V rámci statistických údajů byl vznesen dotaz na kancelář ředitele Útvaru speciálních činností SKPV, který v rámci činnosti Police ČR použití agenta a předstíraný převod realizuje. Statistiky použití těchto operativně pátracích prostředků však nebyly poskytnuty, neboť se dle odpovědi jedná o utajené informace.

²⁵⁴ CIMR, Vratislav. K zákonnosti provokace trestného činu policejními orgány. Online. *Trestní právo*. 2001, č. 2. ISSN 1211-2860, str. 12. Dostupné z: www.aspi.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-06].

*(fyzické či právnické) ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat její trestní stíhání, a jejímž důsledkem je vzbuzení úmyslu spáchat trestný čin podněcovanou osobou, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla.*²⁵⁵

Převažuje jednoznačný názor odborné společnosti, který označuje policejní provokaci za nepřijatelnou, jelikož se jedná o rozpor této činnosti s právem na spravedlivý proces, a tedy porušením čl. 39 LZPS a čl. 7. odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.²⁵⁶ Totožný názor zastává ÚS, který se tímto problémem zabýval v nálezu sp. zn. III. ÚS 597/99.²⁵⁷

Za zásadní rozhodnutí lze pak označit rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro vs Portugalsko, ve kterém soud mimo jiné určil požadavek soudní kontroly a vymezil legální přípustnost použití infiltrovaného agenta oproti nezákonnému jednání agenta provokatéra, přičemž konstatoval, že „*veřejný zájem nemůže ospravedlnit použití důkazů získaných v důsledku policejní provokace.*“²⁵⁸

Zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu by potencionálně ulehčilo OČTŘ v mnoha korupčních či jiných případech vyřešit mnohdy důkazní nouzi, či mohlo sloužit jako jistý druh prevence k zastrašení od vykonávání kriminálních aktivit, neboť by si pachatel nemohl být jistý, zdali se nejedná o předem připravenou past ze strany OČTŘ.²⁵⁹ Toto by však zásadně vedlo k porušení principů demokratické společnosti a nerespektování práv a svobod dotčených osob. Autor práce se v tomto ohledu ztotožňuje se stávající

²⁵⁵ Usnesení NS ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. 11 Tdo 730/2015.

²⁵⁶ HERCZEG, Jiří. Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu. Online. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 4. ISSN 1805-8280, str. 25-31. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/ba_4_2011_web.pdf. [cit. 2024-02-07].

²⁵⁷ Nález ÚS ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99: „*Nepřijatelný je takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání.*“

²⁵⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku ze dne 9. 6. 1998, sp. zn. 25829/94.

²⁵⁹ KARABEC, Zdeněk. Použití agenta proti organizovanému zločinu. Online. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 8. ISSN 1213-5313, str. 224-231. Dostupné z: www.beck-online.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-06].

právní úpravou, která umožňuje pouze nasazení agenta kontrolora. I v případě nasazení agenta kontrolora je však důležité, aby agent kontrolor dodržoval zákonné a judikatorně nastavené mantinely, které sice snižují efektivnost odhalování trestné činnosti, avšak zároveň zaručují legálnost získaných důkazů pro trestní řízení na straně jedné a menší pravděpodobnost odhalení pravé identity na straně druhé.²⁶⁰

4.4 Spolupracující obviněný

Institut spolupracujícího obviněného upravuje ustanovení § 178a Trestního řádu, kdy se jedná o další trestněprocesní nástroj, který výraznou měrou napomáhá k odhalování a vyšetřování závažných forem úplatkářských trestných činů nebo jiné závažné trestné činnosti. Tento institut má primárně motivovat osoby, které se podílí na činnostech organizovaných zločineckých skupin ke spolupráci s OČTŘ, přičemž výsledkem této spolupráce je opatření důležitých důkazních materiálů pro trestní řízení. Byť se jedná o standartní nástroj proti boji s organizovanou kriminalitou, je nutné tento důkaz hodnotit velmi důkladně,²⁶¹ jelikož zde hrozí riziko účelové výpovědi obviněného.²⁶² Obdobně jako u institutu utajeného svědka platí, že výpověď „zároveň nestojí osamoceně, ale je podporována rovněž dalšími důkazy, a to jednak protokoly o ohledání místa činu, jež dokumentují, že skutky popsané spolupracujícím obviněným se skutečně staly, a to jím uvedeným způsobem.“²⁶³

Status spolupracujícího obviněného lze získat výlučně v trestním řízení

²⁶⁰ Příznačným případem v daném kontextu je Operace Fénix I., která vyvrcholila v roce 2015 zadržením podezřelých osob z anarchistické skupiny VAP, které měly údajně chystat teroristický útok na vlak převážející vojenský materiál. V dané skupině byli infiltrováni dva policejní agenti, kteří však jednali nad míru proaktivně, kdy například platili nákup materiálu na výrobu zápalných lahví či vybírali místo útoku, srov. Nález ÚS ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II ÚS 710/01: „*Je nepřijatelné, aby policejní orgány jako orgány státu naváděly jiného ke spáchání trestné činnosti, posilovaly jeho vůli spáchat trestný čin či mu jakoukoli formou pomáhaly.*“ Prvoinstanční Městský soud v Praze a následně i odvolací VS v Praze obžalované zprostil obžaloby.

²⁶¹ Usnesení ÚS ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III ÚS 859/13: „*Aplikace procesního institutu spolupracujícího obviněného musí být podrobena velmi přísným nárokům. Proces hodnocení věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného musí být mimořádně pečlivý; musí být posuzovány mj. jeho osobnostní rysy, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a souladnost jeho výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými ve věci.*“

²⁶² KANDALCOVÁ, Alena. § 178a (Spolupracující obviněný). In: DRAŠTÍK 2017, str. 1333-1335.

²⁶³ Usnesení NS ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1315/2012.

vedeného pro zločin²⁶⁴ za kumulativního splnění tří zákonem stanovených podmínek: i) první podmínka spočívá v oznámení skutečností státnímu zástupci, jež jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, v její prospěch nebo ve spojení s takovou skupinou, kdy se obviněný taktéž zavazuje vypovědět úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem,²⁶⁵ ii) druhou podmínkou je dále doznání obviněného k činu, pro který je stíhán, přičemž v tomto případě nesmí nastat důvodné pochybnosti o tom, že tak učinil svobodně, vážně a určitě a iii) třetí a poslední podmínkou je souhlasné prohlášení obviněného se statutem spolupracujícího obviněného.

Po splnění stanovených podmínek může výlučně státní zástupce v obžalobě nebo v dohodě o vině a trestu označit obviněného za spolupracujícího, a to s ohledem na povahu trestného činu, ke kterému se doznal, k objasnění, do kterého přispěl, dále k významu jeho jednání, osobě pachatele či jakým způsobem se podílel na trestné činnosti a jaké tím způsobil následky.²⁶⁶

Získání statusu spolupracujícího obviněného následně poskytuje v hmotněprávní rovině možnost uložení mírnějšího trestu pod dolní hranicí trestní sazby (§ 58 odst. 5 Trestního zákoníku) či upuštění od potrestání (§ 46 odst. 2 Trestního zákoníku). Taktéž se k tomuto statusu může přihlídnout při stanovení výměry a druhu trestu (§ 39 odst. 1 Trestního zákoníku), přičemž se jedná o jednu z demonstrativně vymezených polehčujících okolností (41 písm. m) Trestního zákoníku).

V současné době existuje dvojí přístup ze strany státního zástupce a posléze soudu. Postup státního zástupce je čistě fakultativní a výrazně podlamuje důvěru obviněného, neboť si nemůže být jist, zdali bude za spolupracujícího obviněného skutečně označen. V případě, že státní zástupce

²⁶⁴ V případě úplatkářských trestných činů se jedná o spáchání trestného činu § 331, odst. 2, 3, 4 a § 332 odst. 2 Trestního zákoníku.

²⁶⁵ Jedná se o závazek, který se učiní písemně formou samostatného písemného prohlášení obviněného nebo postačuje zaprotokolování v rámci výslechu obviněného viz RŮŽIČKA, Martin. § 178a [Spolupracující obviněný]. In: ŠÁMAL 2013, op. cit., str. 2320.

²⁶⁶ Šámal 2013, op. cit., str. 2317.

obviněnému tento status udělí, platí, že udělený status nemá vliv na úvahu soudu, který toto udělení statusu spolupracujícího obviněného nemusí akceptovat.²⁶⁷

Na základě výše popsaného může docházet k demotivaci obviněných spolupracovat s OČTŘ ve větší míře. Tím, že se rozhodnou rozkrýt činnost organizované skupiny, podstupují vysoké riziko a vyvstává obava o zdraví a život jejich či jejich rodiny. Proces uznání statusu spolupracujícího obviněného by tedy měl být více transparentním, což by mohlo motivovat obviněné spolupracovat s OČTŘ ve větším rozsahu.

V případě nedostatečné motivace obviněného přichází do úvahy možnost jeho úplné beztrestnosti, což se ale může jevit jako velký ústupek ze strany státní moci. Tato možnost může být totiž zneužívána například ze strany organizovaných skupin, které by obviněného cíleně pověřovali, aby získal přehled o důkazní síle OČTŘ, případně by obviněný mohl být po řadu let součástí organizované skupiny, přičemž by kalkuloval s možným odhalením a činil předpoklady k tomu, aby se následně stal spolupracujícím obviněným.²⁶⁸

Lze shrnout, že institut spolupracujícího obviněného vykazuje symptomatická místa ve dvou rovinách, přičemž by do úvahy přicházelo zavedení větší transparentnosti, což by prohlubovalo motivaci obviněných, a taktéž zavedení větší ochrany jejich osob v případě vykonávání trestu odnětí svobody. Na druhé straně by bylo vhodné uzákonit, aby taková osoba nemohla tohoto institutu využívat opakovaně, a případně zavést institut korunního svědka,²⁶⁹ ke

²⁶⁷ Usnesení NS ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015.

²⁶⁸ SCHRAMHAUSER, Jan. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. Online. *Trestněprávní revue*. 2012, č. 1. ISSN 1213-5313, str. 11. Dostupné z: www.beck-online.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-09].

²⁶⁹ Jedním z nejznámějších spolupracujících obviněných jsou např. Ing. Ivana Salačová, která se v roce 2012 přiznala k podplácení a rozkryla proces korupčních praktik v kauze MUDr. Davida Ratha, přičemž byla odsouzena ke tříletému podmíněnému trestu odnětí svobody a peněžitému trestu, viz rozsudek KS v Praze ze dne 23. 7. 2015, sp. zn. 4 T 5/2015. Druhým případem je Tomáš Březina, který svou výpovědí usvědčil tzv. lihovou mafii, která v letech 2004-2013 připravila stát na daních o miliardy korun. KS v Olomouci mu uložil nepodmíněný trest odnětí svobody v délce 4 let. Odvolací VS v Olomouci však tento trest zpřísnil o dva roky. NS následně zmírnil trest na 3,5 roku.

kterému je tento institut značně přirovnáván.²⁷⁰

4.4.1 Statistiky udělení statutu spolupracujícího obviněného

S ohledem na problematiku tohoto ustanovení bylo zažádáno u Nejvyššího státního zastupitelství o komplexní statistiku udělení statutu spolupracujícího obviněného v dikci § 178a Trestního řádu za období let 2017-2023. Výčet udělených statutů byl požadován od všech okresních, obvodních, krajských a vrchních státních zastupitelství v České republice.

Statistika byla vyžádána na základě žádosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, avšak odpověď byla zaslána bez přidělené spisové značky. Nad rámec žádosti byly zaslány taktéž soudní statistiky ke komparaci.

Z obdržенých dat lze vyčíst, že státní zastupitelství udělilo statut spolupracujícího obviněného v dikci § 178a Trestního řádu **v rozmezí let 2017-2023 celkem 770 obviněným osobám.**²⁷¹ Z tohoto počtu bylo v 242 případech navrhováno upustit od potrestání dle § 46 odst. 2 Trestního zákoníku.

Tabulka č. 1

Udělení statutu spolupracujícího obviněného dle § 178a Trestního řádu		
Státní zastupitelství		
Rok	Celkový počet udělených statutů za kalendářní rok	Celkový počet udělených statutů včetně návrhu na upuštění od potrestání za kalendářní rok
2017	67	24
2018	95	36
2019	77	40

²⁷⁰ Spolupracující obviněný? Jednou a dost, navrhuje profesor Jelínek. In: *Studio ČT24*. TV, Online. 6. 3. 2015, 8 minut. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhuje-profesor-jelinek-135844>. [cit. 9. 2. 2024].

²⁷¹ Pro komplexnost sdělení by bylo zajisté vhodné, aby na tomto místě byly prezentovány rozlišující údaje, pro jaký trestný čin byl spolupracující obviněný stíhán, resp. jakou trestní činnost napomohl objasnit. Nejvyšší státní zastupitelství však statistiky v takovém rozsahu nevede.

2020	89	31
2021	57	37
2022	65	44
2023	78	30

Dle statistiky v rámci tabulky č. 2 udělily soudy statut spolupracujícího obviněného v dikci § 178a Trestního řádu **v rozmezí let 2017-2023 celkem 249 obviněným osobám**, přičemž pouze v 5 případech akceptovaly návrh na upuštění od potrestání obviněného dle ustanovení § 46 odst. 2 Trestního zákoníku.

Tabulka č. 2

Udělení statutu spolupracujícího obviněného dle § 178a Trestního řádu		
Soudy		
Rok	Celkový počet udělených statutuů za kalendářní rok	Celkový počet udělených statutuů včetně návrhu na upuštění od potrestání za kalendářní rok
2017	30	3
2018	31	1
2019	41	1
2020	24	/
2021	46	/
2022	25	/
2023	47	/

Z výše uvedených tabulek vyplývá, že státní zastupitelství tohoto institutu využívá poměrně ve velké míře. Oproti tomu jsou očividně soudy zdrženlivější, kdy statut spolupracujícího obviněného akceptovaly pouze v 32%. Toto je názorný příklad fakultativnosti tohoto institutu, tj. že subjekty mají možnost rozhodnout se, zda chtějí daný institut využít nebo nikoliv, aniž by byli nuceni ho aplikovat, přičemž

si obviněný nemůže být jist, zdali tento statut výměnou za poskytnutí důležitých informací pro trestní řízení doopravdy získá.

5 Nástroje prevence a boje proti korupci a úplatkářství

Korupce je složitým a mnohostranným fenoménem, který může mít různé příčiny a faktory, jež způsobují širokou škálu finančních a sociálních problémů a vážně poškozují důvěru veřejnosti ve veřejné instituce. Boj proti korupci a úplatkářství je tedy nevyhnutným procesem, který má za cíl udržovat integritu veřejného sektoru, zlepšovat transparentnost a důvěru občanů ve státní instituce. V boji proti korupci nicméně není možné vymezit jakýsi univerzální soubor opatření, které by šlo komplexně aplikovat, v tomto případě je nutné, aby existovaly různorodé nástroje, které umožní korupci souhrnně předcházet, odhalovat ji, potlačovat a postihovat ji.

Hlavními aspekty boje proti korupci jsou zejména transparentnost a odpovědnost státních institucí či dostatečně nastavený právní rámec, který by měl dostatečně kriminalizovat a účinně stíhat korupci, a zároveň by měl zastřešovat účinnou právní ochranu oznamovatelů, tzv. whistleblowerů. Klíčovými prvky jsou taktéž integrita ve volbách a veřejném prostoru, jakož i transparentní režim financování politických stran. Dalšími důležitými body ve vztahu k boji proti korupci jsou zajisté existence nezávislých sdělovacích prostředků a občanské společnosti, využívání technologických inovací nebo preventivní vzdělávání veřejnosti či spolupráce mezi státy a mezinárodními organizacemi.²⁷²

Tyto nástroje mohou být vzájemně propojeny a doplňovány a jejich účinnost závisí na úrovni politické vůle, podpory veřejnosti a efektivity implementace.

„Boj proti korupci není cílem sám o sobě. Je to boj za sociální spravedlnost, za mír a za bezpečnost“

- Huguete Labelle

²⁷² Evropská komise. *Evropský semestr. Boj proti korupci*. Online. 2017. ISBN 978-92-847-2091-0, str. 10-15. Dostupné z: https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester_thematic-factsheet_fight-against-corruption_cs.pdf. [cit. 2024-02-12].

5.1 Protikorupční opatření v České republice

5.1.1 Vládní koncepce boje proti korupci na léta 2023 až 2026

Mezi hlavní nástroje boje proti korupci patří i integrita ve veřejném sektoru, kam spadá i proces zavádění koncepcí, etických kodexů a mechanismů pro posílení integrity ve veřejném sektoru, včetně přijímání preventivních opatření proti střetu zájmů. Vláda České republiky označuje boj proti korupci jako jednu ze svých stěžejních priorit, kterou realizuje prostřednictvím vydávání strategických dokumentů boje proti korupci. Meritem těchto dokumentů je určení cílů, určení rozsahu a zavedení účinných nástrojů, které mimo jiné obsahují akční plán boje proti korupci, který se vytváří na období jednoho či dvou let a stanovuje detailnější podobu protikorupčních opatření cílících na zakotvené koncepce, které umožňují operativně reagovat na situace v koncepcích neuvedené.²⁷³

Vládní koncepce („**koncepce**“) vytyčuje čtyři hlavní oblasti boje proti korupci, které pro Českou republiku vyplývají převážně z mezinárodních závazků. Pro stanovené období vláda prioritně určila oblast **i) výkonné a nezávislé veřejné moci**, ve které si klade za úkol přijetí novely zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů, která by měla primárně modernizovat personální procesy či snížit administrativní náročnost. Druhý bod koncepce se dále zabývá **ii) transparentností a otevřeným přístupem k informacím**, který pokrývá návrh reformace lobbování a přijetí takového zákona²⁷⁴ nejpozději do prvního čtvrtletí roku 2026 či prosazením novely zákona č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů. Třetí bod koncepce se dále zabývá **iii) hospodárným nakládáním se státním majetkem**, který pojímá návrhy novel mnoha zákonů. Poslední bod koncepce se zabývá

²⁷³ KORUPCE. *Protikorupční dokumenty vlády*. Online. Dostupné z: <https://korupce.cz/protikorupcni-dokumenty-vlady/>. [cit. 2024-02-13].

²⁷⁴ První návrh zákona o lobbování byl předložen Poslanecké sněmovně dne 11. 10. 2021, kdy byl následně v rámci 1. čtení vrácen předkladateli k dopracování. Dne 9. 5. 2023 byl opětovně vládě předložen návrh zákona o lobbování a doprovodný změnový zákon (návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o lobbování). Dne 24. 1. 2024 proběhlo opětovné jednání vlády České republiky k přijetí tohoto zákona vedené pod č.j. 410/23, jehož projednávání bylo přerušeno. Poslední projednání proběhlo dne 21. 2. 2024, kdy bylo opětovně odloženo z důvodu „složitosti předpisu.“ (Stav ke dni 23. 2. 2024).

iv) rozvojem občanské společnosti. Vláda se taktéž zavázala k pokračování v podpoře protikorupčních nestátních neziskových organizací.²⁷⁵

5.1.2 Etické kodexy a protikorupční programy

Důležitým prvkem v prohlubování a šíření prevence je rovněž přijímání etických kodexů a obdobných interních aktů v rámci veřejné správy. Etické kodexy mohou účinně předcházet situacím, při kterých může docházet ke střetu zájmů, klientelismu či jiný druhům korupčního jednání, přičemž mohou plnit funkci správného postupu při detekci korupčního jednání.

Vláda České republiky vydala v roce 2012 Etický kodex úředníků a zaměstnanců veřejné správy,²⁷⁶ který vymezuje a podporuje žádoucí standardy chování úředníků a zaměstnanců veřejné správy směrem k veřejnosti a svým kolegům, jelikož přílišná byrokracie a složité administrativní postupy mohou vést k frustraci a podněcovat podplácení jako prostředek k urychlení procesů. Nedostatkem tohoto typu kodexů je nicméně absence popisu přímého řešení situací, kdy k takovému porušení skutečně dojde. Státní instituce v této souvislosti vydávají své vlastní etické kodexy, které následně vertikálně přijímají jim podřízené subjekty.

V posledních letech lze zaznamenat nárůst vytváření etických kodexů i v rámci soukromého sektoru, zejména v případě mezinárodních korporací, které se v minulosti objevovaly v menší míře,²⁷⁷ což značí projev snahy o nastavení určitých pravidel zlepšujících prevenci a boj proti korupčnímu jednání, jak uvnitř společnosti, tak i navenek, a to pomocí vymezení osobní působnosti, kontrolních mechanismů a sankcí za nedodržování.

5.1.3 Whistleblowing

Whistleblowing je důležitým mechanismem pro odhalování nepoctivostí či

²⁷⁵ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Vládní koncepce boje proti korupci na léta 2023 až 2026. Online. Dostupné z: <https://korupce.cz/wp-content/uploads/2023/04/Vladni-koncepce-boje-proti-korupci-na-leta-2023-az-2026.pdf>. [cit. 2024-02-13].

²⁷⁶ ČESKO. Usnesení vlády České republiky č. 331 ze dne 9. 5. 2012, o Etickém kodexu úředníků a zaměstnanců veřejné správy. Online. Dostupné z: https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/0A662BBE88D85C58C12579F700466BD6/%24FILE/331%20uv120509.0331.pdf. [2024-02-14].

nelegálních praktik jako například korupce, podvody nebo profesní pochybení ve firmách a organizacích. Whistleblowing je ve zkratce situace, když zaměstnanec nebo jiná třetí osoba, která má privilegovaný přístup k informacím o společnosti, upozorní na možné protiprávní jednání poškozující nebo ohrožující veřejný zájem. Cílem oznámení je pak dosažení nápravy nekalého jednání, omezení škody nebo dopadení pachatelů. Whistleblowerem neboli oznamovatelem, je v tomto případě osoba, která takové oznámení o protiprávním jednání učiní, přičemž se typicky jedná o zaměstnance, ale může to být i smluvní partner, uchazeč o zaměstnání atp.

Whistleblowing je vnímám jako efektivní nástroj pro včasnou detekci společensky nežádoucího jednání, přičemž lze dané nekalé jednání oznámit interně v předmětné organizaci či externě prostřednictvím určených státních institucí. Do úvahy přichází i využití médií a sociálních sítí, které se využívají v případech, kdy oznamovatel nemá důvěru v systém organizace nebo již podal oznámení interně, avšak toto oznámení nemělo žádný očekávaný efekt.²⁷⁸

Aby byli oznamovatelé motivováni svá oznámení učinit, a neměli obavy z odvetných opatření, vznikla právní úprava, která jim zaručuje minimální úroveň ochrany. V roce 2019 vstoupila v platnost směrnice Evropské unie o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie, označovaná jako „**Směrnice o whistleblowingu**“.²⁷⁹ Směrnice o whistleblowingu byla přijata z důvodu nejednotné úrovně a charakteru ochrany oznamovatelů na evropské a vnitrostátní úrovni, což potenciální oznamovatele odrazovalo činit oznámení o nekalých činnostech, o kterých se dozvěděli. Česká republika následně transponovala Směrnici o whistleblowingu v roce 2023, když nabyl od 1. 8. 2023 účinnosti zákon o ochraně oznamovatelů.²⁸⁰

²⁷⁸ DUNGAN, James; WAYTZ, Adam and YOUNG, Liane. The psychology of whistleblowing. Online. Current opinion in Psychology. 2015, vol. 6. ISSN 2352-250X, str. 129-133. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2352250X15001839>. [cit. 2024-02-15].

²⁷⁹ FRANCIE. Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L1937>. [cit. 2024-01-14].

²⁸⁰ ČESKO. Zákon č. 171 ze 20. 6. 2023, o ochraně oznamovatelů, ve znění pozdějších předpisů („Zákon o ochraně oznamovatelů“). Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017.

Lze pouze kvitovat implementaci tohoto zákona do českého právního řádu, neboť whistleblowing je při odhalování protiprávního jednání ve společnosti důležitým nástrojem, který již dokázal odhalit mnohé velké případy protiprávního jednání napříč světem,²⁸¹ přičemž si tito oznamovatelé zaslouží zákonem stanovenou a účinnou ochranu.

5.1.4 Nestátní neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace („**NNO**“) zastávají významnou roli v systému boje proti korupci, kdy se angažují v různých formách aktivit, které směřují k omezení či odhalování korupce nebo zlepšování transparentnosti. Platí, že když občané nejsou aktivní ve sledování a prosazování transparentnosti a spravedlnosti, může to poskytnout prostor pro korupci. Právě NNO udržují téma korupce v popředí zájmu společnosti, prosazují etické standardy a taktéž zastávají důležité místo v lobbingu, kde jsou zainteresovány v prosazování zájmů společnosti při tvorbě či změně právních norem.

V České republice působí mnoho NNO, organizace jako Transparency International Česká republika, Nadační fond proti korupci a Oživení, z.s. se aktivně angažují v boji proti korupci prostřednictvím mapování korupčních případů, poskytování právní pomoci a vzdělávání veřejnosti.

5.2 Souhrn

Boj proti korupci je proces, ve kterém se vlády, instituce, organizace a jednotlivci snaží identifikovat, odhalovat, předcházet a potrestat korupční praktiky v různých oblastech společnosti. Prevence a boj proti korupci je tedy velmi důležitým nástrojem, který zahrnuje různé strategie a opatření.

Styčným bodem je v tomto případě zejména právní rámec, tj. vytvoření

Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-13].

²⁸¹ Příkladem je například Christopher Wylie, kanadský analytik dat a whistleblower, který se stal známým díky odhalení skandálu s datovou společností Cambridge Analytica. Christopher Wylie pracoval jako analytik dat ve společnosti Cambridge Analytica a byl jedním z hlavních architektů programu na získávání a zpracování dat z Facebooku pro účely politického cílení a manipulace. Wylie se stal whistleblowerem, když veřejně odhalil praktiky Cambridge Analytica ohledně neoprávněného sběru osobních údajů milionů uživatelů Facebooku bez jejich souhlasu a jejich následného využití k cílení politických reklam a propagandy. Tento skandál vyvolal obrovskou pozornost médií a vedl k rozsáhlým diskusím o ochraně soukromí a etických otázkách využití osobních dat ve světě digitálního marketingu a politického angažmá.

a prosazování právních norem a předpisů, které zakazují korupční chování a stanovují tresty pro ty, kteří se jich dopustí. Co se týče České republiky, lze konstatovat, že stávající právní instituty z hlediska jejich podstaty lze ve vztahu k prevenci korupčního jednání považovat za dostatečné s výjimkou několika hmotněprávních a procesněprávních institutů.

Důležitá je rovněž integrita ve veřejném sektoru, tj. zavádění etických kodexů a mechanismů pro posílení integrity ve veřejném sektoru, včetně přijímání preventivních opatření proti střetu zájmů. Etické kodexy využívané v rámci veřejné správy cílí na předcházení situací, ve kterých může docházet k různým druhům korupčního jednání, zůstává nicméně otázkou, kolik procent zaměstnanců veřejné správy tyto kodexy zná a aktivně se nimi řídí. V tomto ohledu je důležité klást důraz na zvyšování transparentnosti veřejných procesů a rozhodování a zajištění odpovědnosti úředníků a institucí za své činy, jakož i na monitorování a pravidelnou kontrolu veřejných institucí a procesů, aby se případná korupce identifikovala a předešlo se jí.

Zapojení NNO v rámci prevence a boje proti korupci je taktéž důležitým prvkem, jelikož podpora občanské společnosti, tedy posilování nezávislých médií, nevládních organizací a dalších občanských iniciativ vede taktéž k sledování korupce, tj. k vytvoření takzvaných hlídacích psů, což přispívá k tlaku na změny. Důležité je i vzdělávání a osvěta, které přispívají k informování veřejnosti o škodlivosti korupce a posilování povědomí o důležitosti etického chování ve veřejné správě i v soukromém sektoru.

Důležitou roli má i mezinárodní spolupráce mezi státy a mezinárodními organizacemi v boji proti korupci, včetně výměny informací a společného prosazování právních norem. Na mezinárodní úrovni je v posledních letech vidět snaha v boji proti organizovanému zločinu jako celku, který se týká i korupce a praní špinavých peněz. Evropská unie za poslední roky zřídila množství institucí, které napomáhají v boji proti korupci, a to zejména při přeshraničním vyšetřování případů, které tento boj zefektivňují.

Dalším významným prvkem pro minimalizaci vzniku korupce by mělo být zajištění stability a efektivity fungování administrativy ve státní správě. Přílišná byrokracie a složité administrativní postupy mohou vést k frustraci a podněcovat

podplácení jako prostředek k urychlení procesů. Státní zaměstnanci by tak měli procházet adekvátním profesním výcvikem a rozvojem, který by zvýšil jejich odbornou kvalifikaci a etické povědomí. Transparentní procesy nábory mohou taktéž zajistit výběr pouze kvalifikovaných jednotlivců bez ohledu na jejich politické nebo osobní pozadí. Implementace a využívání moderních technologií, jako jsou digitální platformy a systémy elektronického dohledu, by rovněž mohly vést ke zvýšení efektivity, snížení byrokracie a zlepšení transparentnosti, sledování a předcházení korupci.

Za úvahu v tomto případě stojí i zlepšení pracovních podmínek a finančního ohodnocení státních zaměstnanců. Platí, že když jsou veřejní úředníci a zaměstnanci veřejného sektoru nedostatečně placeni a mají špatné pracovní podmínky, mohou být náchylnější k přijímání úplatků a jiných forem korupce. Důležitý je zde samozřejmě i aspekt morální integrity, absence etických hodnot a morální integrity může vést k chování, které považuje korupci za přijatelnou nebo běžnou praxi, avšak navýšení platů státních zaměstnanců by toto riziko mohlo pravděpodobně snížit.²⁸²

Lze tedy shrnout, že boj proti korupci je dlouhodobý a komplexní proces, který vyžaduje spolupráci různých aktérů a trvalé úsilí o zlepšení transparentnosti, právního prostředí a etických standardů ve společnosti.

²⁸² Například příslušník Policie ČR, který slouží 10 let, je služebně zařazen u Národní centrály proti organizovanému zločinu SKPV, jež se zabývá největšími korupčními kauzami v České republice. Na tomto organizačním článku slouží v osmé tarifní třídě, z čehož vyplývá, že jeho hrubý měsíční plat činí zhruba čtyřicet tisíc korun. Náplň této práce je psychicky, fyzicky i časově hodně náročná, přičemž během výkonu práce provádí tento příslušník Policie ČR procesní úkony zejména i proti osobám, které v rámci korupčního jednání disponují s řádově většími finančními prostředky, než je výdělek daného policisty.

Závěr

Tato práce měla vytyčen cíl objasnit, co vše lze chápat pod jevem korupce a úplatkářství, jak je tento jev upraven v rámci vnitrostátních a mezinárodních právních předpisů a zanalyzovat, jestli lze považovat stávající právní ukotvení této problematiky za dostatečné.

S ohledem na cíl této práce se první kapitola věnuje obecné charakteristice korupce a úplatkářství, jejich znakům, druhům a příčinám, což nás přivádí k poznání, co je indikátorem korupce a úplatkářství a co vše lze definovat jako korupční jednání. Zároveň objasňuje mnohofaktorovost tohoto jevu a charakterizuje přidružená jednání, které s korupcí úzce souvisejí.

Druhá kapitola této práce přistupuje k analýze korupce z pohledu vnitrostátních a mezinárodních právních předpisů, a to jak z hlediska správněprávní, tak i trestněprávní úpravy. V rámci české právní úpravy se lze setkat s pojmem korupce a úplatkářství v minimu právních předpisů. Na mezinárodní úrovni lze tento pojem vyhledat hned v několika mezinárodních úmlouvách, které Česká republika ratifikovala.

Stěžejní třetí kapitola z hlediska hmotněprávní úpravy následně představuje trestní právo jako prostředek ochrany před korupčním jednáním. Konkrétně podrobně rozebírá trestné činy přijetí úplatku, podplácení a nepřímého úplatkářství a jejich společné znaky, a to převážně v kontextu předmětné judikatury. Pro lepší pochopení obecné části a její využitelnosti v praxi jsou v druhé části třetí kapitoly představené soudní statistiky pravomocných odsouzení pro trestné činy dle § 331, § 332 a § 333 Trestního zákoníku.

Čtvrtá kapitola po obecném představení přistupuje k analýze vybraných trestněprocesních institutů k zajištění realizace trestního práva hmotného. Blíže analyzuje procesní postavení utajeného svědka, využití odposlechů v různých podobách, využití operativně pátracích prostředků a problematiky s nimi spojené. V poslední části této kapitoly následně definuje institut spolupracujícího obviněného jako jeden z důležitých prvků odhalování a dokazování korupčního jednání.

Závěrečná pátá kapitola pak přibližuje nástroje prevence a boje proti korupci a úplatkářství, kdy se zaměřuje na konkrétní prevenční opatření v České republice.

Tato práce si v úvodu položila výzkumnou otázku: Lze považovat stávající právní instituty z hlediska jejich podstaty za dostatečné, tj. zlepšují systém prevence před korupčním jednáním? Existuje k těmto možnostem vhodnější alternativa anebo jsou se zřetelem na jejich cíle právní instituty k tomu využívané dostatečné? Práce se v rámci snahy o zodpovězení výzkumné otázky zaměřila na souhrn aktuálně platných trestněprávních předpisů týkajících se korupce a úplatkářství, ze kterých byly vyvozeny závěry ohledně účinnosti konkrétních právních institutů.

Na základě výše popsaného lze dospět k závěru, že stávající právní instituty z hlediska jejich podstaty lze ve vztahu k prevenci korupčního jednání považovat za dostatečné s výjimkou několika hmotněprávních a procesněprávních institutů. V tomto ohledu lze poukázat na zmatečné nastavení sankčních nástrojů, ve kterých absentuje například majetkový postih, tj. peněžitý trest nebo propadnutí majetku, jakož i absence kvalifikované skutkové podstaty, anebo určitost společných pojmů trestných činů úplatkářství, tj. pojmu úplatek a obstarávání věcí veřejného zájmu. Z pohledu procesněprávní stránky pak lze vytknout chybějící definici prostorového odposlechu a problematiky s ním spjaté.

Lze kvitovat implementaci institutu spolupracujícího obviněného, neboť pro uložení tohoto statutu kladou právní předpisy komplexnější nároky. Statut spolupracujícího obviněného lze získat pouze při objasnění organizovaného zločinu, avšak většina korupčních jednání tohoto znaku nedosahuje. Taktéž lze vytknout nejistotu ohledně možnosti získání tohoto institutu. Nejaktuálnější problém lze spatřovat v opakovaném odkládání projednání zákona o lobbingu, který by přinesl transparentnější pravidla pro lobbování či omezil hrozby vzniku korupce.

Korupce jako taková je problémem jednotlivců, systémů a institucí.²⁸³ Korupce přitom není pouze izolovaným problémem jednotlivců, ale zaplétá se do systémů a institucí, kde může mít hluboké kořeny a škodlivé důsledky. Jedinci, kteří jsou součástí těchto systémů a institucí, mohou být pod tlakem či pokušením korupčního jednání, které je často podporováno nedostatečnou transparentností, slabými kontrolními mechanismy a nedostatkem odpovědnosti.

V samotném závěru se tedy nabízí myšlenka, jak nejvíce minimalizovat vznik korupčního jednání u jednotlivců, neboť právě oni řídí dané instituce a jsou ovlivněni nastaveným systémem. To může zahrnovat posílení etických standardů a hodnot ve společnosti, poskytování vzdělávání o etice a integritě, posílení transparentnosti a odpovědnosti ve veřejné správě a implementaci efektivních kontrolních mechanismů pro odhalování a potírání korupce. Tímto způsobem lze snížit riziko korupčního chování a přispět k vytvoření spravedlivější a důvěryhodnější institucionální a společenské struktury.

V závěru ale platí, že bez ohledu na kvalitu nastaveného právního rámce a zvolených prevenčních opatření bude počátek a konec korupce vždy záviset zejména na morální integritě jednotlivce.

„Neber úplatky, neber úplatky, nebo se z toho zblázníš! Ale je to marný, je to marný, je to marný...“²⁸⁴

²⁸³ CHMELÍK, Jan. *Pozornost, úplatek a korupce*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-434-X, str. 21.

²⁸⁴ LIPSKÝ, Oldřich (režisér). *Jáchyme, hod' ho do stroje!* Film. Ladislav SMOLJAK (účinkující). Československo: Filmové studio Barrandov, 1974.

Seznam použité literatury a pramenů

Komentáře

DRAŠTÍK, Antonín a kol. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolter Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4, str. 3108.

DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, str. 1412.

POKORNÝ, Ladislav; CHROBÁK, Jiří a FLIEGEL, Martin. Zákon o zpravodajských službách České republiky. Zákon o Bezpečnostní informační službě. Zákon o Vojenském zpravodajství. Komentář. Online. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-379-2, str. 204. Dostupné z: www.aspi.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-04].

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5, str. 3632.

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1, str. 4968.

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, str. 4720.

ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8, str. 3376. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

TOMEK, Petr a FIALA, Zdeněk. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů s komentářem, poznámkami a judikaturou. 3. vyd. Olomouc: ANAG, 2019. ISBN 978-80-7554-234-2, str. 672.

VANGELI, Benedikt. Zákon Policii České republiky. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-543-5, str. 488.

Monografie a učebnice

DANČÁK, Břetislav et al. Korupce: projevy a potírání v České republice a Evropské unii. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický

ústav, 2006. ISBN 80-210-4062-9, str. 309.

DAVID, Vladislav a NETT, Alexander. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-562-9, str. 354.

FAIRBRASS, Jenny and WARLEIGH, Alex. Influence and Interests in the European Union The New Politics of Persuasion and Advocacy. Online. 1 vyd. London: Routledge, 2002. ISBN 0-203-41023-8, str. 219. Dostupné z: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/44621/1/32.pdf>. [cit. 2023-12-07].

FRIČ, Pavol a kol. Korupce na český způsob. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-26-9, str. 302.

GRAZIANO, Luigi. Lobbying, Pluralism and Democracy. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave, 2001. ISBN 978-0-333-92056-5, str. 248.

CHMELÍK, Jan a TOMICA, Zdeněk. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-853-6, str. 288.

CHMELÍK, Jan. Pozornost, úplatek a korupce. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-434-X, str. 222.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo Evropské Unie. 2. vyd. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-375-9, str. 448.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, str. 864.

JELÍNEK, Jiří. a kol. Trestné právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, str. 976.

KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ a kol. Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8072-0, str. 506.

MARINI, Michael. Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, str. 134.

MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír a ŠÁMAL, Pavel. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8., str. 1166.

NĚMEC, Bohumil. Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému. Díl 3. Konkurs – Majo. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-057-8. str. 758.

NOVOTNÝ, Čeněk. 9. kongres OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997. ISBN 80-86008-49-5, str. 47.

PETROVSKÝ, Karel. Korupce po Česku. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. ISBN 80-86861-94-5, str. 193.

ŠTIČKA, Michal. Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2008. ISBN 978-80-87123-04-1, str. 212.

TITTL, Juraj. K příčinám korupce. In: SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Korupce – včera a dnes. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7418-177-1, str. 230.

TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. Lobbying, nebo korupce? 1. vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-520-3, str. 96.

VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. Korupce v ekonomické teorii a praxi. 1. vyd. Zeleneč: Profess Consulting, 2007. ISBN 978-80-7259-055-1, str. 390.

WHITTON, Howard. Managing Conflict of Interest in the Public Sector. Online. Paris: OECD Publications, 2005. ISBN 92-64-01822-0, str. 113. Dostupné z: <https://www.oecd.org/gov/ethics/49107986.pdf>. [cit. 2023-12-07].

ZÁHORA, Josef a kol. Teoretické a praktické problémy využívania informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-206-6, str. 284.

Časopisy a sborníky

BESLEY, Timothy and COATE, Stephen. Lobbying and Welfare in Representative Democracy. Online. The Review of Economic Studies, 2001, vol. 68, no. 1. ISSN 0034-6527, str. 231. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2695919>. [cit. 2023-12-07].

BRUNA, Eduard. Problematické aspekty úplatkářských trestných činů (1. část) - úplatek. Online. Bulletin advokacie, 2018, č. 10. ISSN 1805-8280, str. 42-45. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_10_2018_web.pdf. [cit. 2024-01-20].

BUDAYOVÁ, Lucie. Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení. Online. Bulletin advokacie. 2017, č. 11. ISSN 1805-8280, str. 33-37. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_11_2017_web.pdf. [cit. 2024-02-09].

CIMR, Vratislav. K zákonnosti provokace trestného činu policejními orgány. Online. Trestní právo. 2001, č. 2. ISSN 1211-2860, str. 12. Dostupné z: www.aspi.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-06].

DUNGAN, James; WAYTZ, Adam and YOUNG, Liane. The psychology of whistleblowing. Online. Current opinion in Psychology. 2015, vol. 6. ISSN 2352-250X, str. 129-133. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2352250X15001839>. [cit. 2024-02-15].

FOREJT, Petr. Trestněprávní úmluva o korupci a její vliv na úpravu korupčních trestných činů. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/05%20PETR%20FOREJT.pdf. [cit. 2024-01-14].

GŘIVNA, Tomáš. Trestní postih korupce v soukromé sféře. Online. Trestněprávní revue. 2005, č. 7. ISSN 1213-5313, str. 169-171. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-28].

GŘIVNA, Tomáš. Účinná lítost u korupčních trestných činů. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215.

Dostupné z:
https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/07%20Tomas%20grivna.pdf. [cit. 2024-01-12].

HELLMAN Joel a KAUFMANN, Daniel. Confronting the Challenge of State Capture in Transition Economies. Online. Finance and Development magazine. roč. 2001, 38/3. Dostupné z:
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/09/hellman.htm>. [cit. 2023-11-23].

HERCZEG, Jiří. Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu. Online. Bulletin advokacie. 2011, č. 4. ISSN 1805-8280, str. 25-31. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/ba_4_2011_web.pdf. [cit. 2024-02-07].

JELÍNEK, Jiří. K chybějící úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu. Online. Bulletin advokacie. 2018, č. 7. ISSN 1805-8280, str. 13. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_7-8_2018_web.pdf. [cit. 2024-01-31].

KARABEC, Zdeněk. Použití agenta proti organizovanému zločinu. Online. Trestněprávní revue. 2011, č. 8. ISSN 1213-5313, str. 224-231. Dostupné z: online.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-06].

KUCHTA, Josef. Korupce v českém trestním právu a trestněprávní prostředky jeho potírání. Online. Časopis pro právní vědu a praxi. 2008, č. 1. ISSN 1805-2789, str. 17. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7103/6473>. [cit. 2024-01-17].

KUCHTA, Josef. Úplatkářství v ekonomické sféře. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215. Dostupné z:
https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/13%20JOSEF%20KUCHTA.pdf. [cit. 2024-01-14].

LINDBER, Staffan; LO BUE, Maria and SEN, Kunal. Clientelism, corruption and the rule of law. Online. World development. 2022, vol. 158. ISSN 0305-750X.

Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/journal/world-development/vol/158/suppl/C>. [cit. 2023-12-05].

MATOCHA, Jakub. Příkazy k odposlechu a jejich formálně-materiální posouzení. Online. Bulletin advokacie. 2018, č. 1-2. ISSN 1805-8280, str. 33-35. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_1-2_2018_web.pdf. [cit. 2024-02-01].

NAXERA, Vladimír. Stranická patronáž a její vztah ke korupci a klientelismu: teoretický koncept a nástin uplatnění v postkomunistickém prostředí. Online. Středoevropské politické studie. 2013, č. 4. ISSN 1212-7817, str. 264–287. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4487/5194>. [cit. 2023-12-06].

NYE, Joseph Samuel. Corruption and Political Development: A Cost-Benefit. Online. Analysis American Political Science Review. 2014, vol. 61, 2/1967. ISSN 1537-5943, str. 417-427. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/abs/corruption-and-political-development-a-costbenefit-analysis/D5E8F481DE22E6F77FCCB924D502BB9F>. [cit. 2023-11-22].

PELC, Vladimír. Pojem obecného zájmu u trestných činů přijetí úplatku a podplácení. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/16%20vladimir%20PELC.pdf. [cit. 2024-01-25].

POKORNÝ, Ladislav. Limity důkazního použití zpravodajských informací. Online. Časopis pro právní vědu a praxi. 2021, č. 4. ISSN 1805-2789, str. 748. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/15188>. [cit. 2024-02-04].

SCHRAMHAUSER, Jan. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. Online. Trestněprávní revue. 2012, č. 1. ISSN 1213-5313, str. 11. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-09].

SKALICKÁ, Veronika. Není odposlech jako odposlech. Online. Trestněprávní revue. 2022, č. 1. ISSN 1213-5313, str. 20-32. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-03].

SOTOLÁŘ, Alexander a PÚRY, František. K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků. Online. Trestněprávní revue. 2003, č. 2. ISSN 1213-5313, str. 37-47. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-30].

ŠČERBOVÁ, Veronika. Zamyšlení nad skutečně aktuálními problémy právní úpravy tzv. prostorových odposlechů. Online. Státní zastupitelství. 2019, č. 4. ISSN 1214-3758, str. 19-25. Dostupné z: www.aspi.cz. [paywall]. [cit. 2024-02-03].

TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a GALOVCOVÁ, Ingrid. Sledování osob po skončení trestního stíhání. Online. Bulletin advokacie. 2020, č. 1-2. ISSN 1805-8280, str. 25-27. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_1-2_2020_web.pdf. [cit. 2024-02-05].

TÓTHOVÁ, Marcela. Špecifika dokazovania korupcie. Online. In: Dny práva 2011. Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Sborník 5. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5916-0, str. 215. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/06%20Trest/18%20MARCELA%20tothova.pdf. [cit. 2024-01-30].

VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. Ekonomické a etické aspekty korupce. Online. Scientific Papers of the University of Pardubice. 1999, č. 4. ISSN 1804-8048, str. 401. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/32457/CL101.pdf?sequence=1>. [cit. 2023-11-25].

Judikatura

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 7. 2018, sp. zn. II. ÚS 1152/17.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 10. 1998, sp. zn. Pl. ÚS 6/98.

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II ÚS 710/01.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3.1999, sp. zn. III. ÚS 210/98.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III ÚS 62/95.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. III. ÚS 499/04.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 6. 1977, sp. zn. 2 Tzf 2/77.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Doorson vs Holandsko ze dne 26. 3. 1996, sp. zn. 20524/92.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku ze dne 9. 6. 1998, sp. zn. 25829/94.
- Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 23. 7. 2015, sp. zn. 4 T 5/2015.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 6. 2013, sp. zn. Tpjn 304/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. 7 Tdo 865/2020.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2008, sp. zn. 7 Tdo 1057/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1315/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 2020, sp. zn. 11 Tdo 1166/2020.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1454/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. 8Tdo 1451/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2017, sp. zn. 3 Tdo 139/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2018, sp. zn. 3 Tdo 1507/2018.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 6. 2010, sp. zn. 3 Tdo 1483/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1127/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. 4 Tdo 234/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. 11 Tdo 730/2015.

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2008, sp. zn. 5 Tdo 229/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 7 Tdo 746/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 8. 2003, sp. zn. 5 Tdo 810/2003.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. 3 Tdo 593/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. 3 Tcu 85/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2019, sp. zn. 6 Tdo 45/2019.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1203/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 5 Tdo 66/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 1. 2019, sp. zn. 7 Tdo 1585/2018.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25. 3. 1977, sp. zn. 11 Tzf 11/77.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III ÚS 859/13.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 10. 2013, sp. zn. III. ÚS 3812/12.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 10. 2016, sp. zn. 6 To 106/2015.

Právní předpisy a mezinárodní právní prameny

BELGIE. Nařízení Rady EU č. 2988/95 ze dne 18. prosince 1995, o ochraně finančních zájmů Evropských společenství. Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex%3A31995R2988>.

[cit. 2024-01-14].

BELGIE. Rámcové rozhodnutí Rady EU č. 2003/568/SVV ze dne 22. 7. 2003, o boji proti korupci v soukromém sektoru. Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32003F0568>.

[cit. 2024-01-20].

ČESKO. Sdělení č. 70/2002 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 70/2002 Sb. m. s. ze dne 1. 7. 2002, o Trestněprávní úmluvě o korupci. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [2024-01-12].

ČESKO. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 105/2013 Sb. m. s. ze dne 29. 12. 2013, o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů proti korupci. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-12].

ČESKO. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 25/2000 Sb. m. s. ze dne 21. 3. 2000, o přijetí Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-12].

ČESKO. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 3/2004 Sb. m. s. ze dne 20. 1. 2004, o Občanskoprávní úmluvě o korupci. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

ČESKO. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1991 Sb. ze dne 16. 12. 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [2024-01-31].

ČESKO. Usnesení Vlády České republiky č. 331 ze dne 9. 5. 2012, o Etickém kodexu úředníků a zaměstnanců veřejné správy. Online. Dostupné z: https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/0A662BBE88D85C58C12579F700466BD6/%24FILE/331%20uv120509.0331.pdf. [2024-02-14].

ČESKO. Ústavní zákon č. 1 z 1. 1.1993 Sb., Ústava České republiky. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-03].

ČESKO. Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37 ze dne 20. 1. 1992, o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

ČESKO. Zákon č. 104 ze dne 30. 4. 2013, o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C.

H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

ČESKO. Zákon č. 137 ze dne 24. 4. 2001, o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-30].

ČESKO. Zákon č. 140 ze dne 8. 12. 1961, trestní zákon. Účinný do 31. 12. 2009. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-13].

ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 9. 12. 1961, trestní řád, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-29].

ČESKO. Zákon č. 153 ze dne 27. 7. 1994, o zpravodajských službách České republiky ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-29].

ČESKO. Zákon č. 154 ze dne 27. 7. 1994, o bezpečnostní informační službě ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-03].

ČESKO. Zákon č. 159 ze dne 27. 4. 2006, o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-12-06].

ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 3. 8. 1999, o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-03].

ČESKO. Zákon č. 171 ze dne 20. 6. 2023, o ochraně oznamovatelů, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-13].

ČESKO. Zákon č. 234 ze dne 6. 11. 2014, o státní službě ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

ČESKO. Zákon č. 253 ze dne 8. 7. 2008, o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2023-12-08].

ČESKO. Zákon č. 273 ze dne 11. 8. 2008, o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2023-12-08].

ČESKO. Zákon č. 283 ze dne 29. 11. 1993, o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2023-02-13].

ČESKO. Zákon č. 289 ze dne 18. 7. 2005, o vojenském zpravodajství ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-02-03].

ČESKO. Zákon č. 341 ze dne 23. 11. 2011, o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-14].

ČESKO. Zákon č. 361 ze dne 31. 10. 2003, o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-19].

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 9. 2. 2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2023-11-23].

ČESKO. Zákon č. 418 ze dne 22. 12. 2011, o trestí odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-17].

ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 22. 3. 2012. občanský zákoník, ve znění pozdějších

předpisů. Online. In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>. [paywall]. [cit. 2024-01-27].

FRANCIE. Listina základních práv Evropské unie č. C 202//389 ze dne 7. 12. 2000. Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT>. [cit. 2024-01-30].

FRANCIE. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2018/1727 ze dne 14. 11. 2018, o Agentuře Evropské unie pro justiční spolupráci v trestních věcech (Eurojust). Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02018R1727-20231031>. [cit. 2024-01-12].

FRANCIE. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. Online. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L1937>. [cit. 2024-01-14].

FRANCIE. Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie ze dne 25. 6. 1997. Online. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0625\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0625(01)). [2023-11-23].

SLOVENSKO. Zákon č. 301 ze dne 2. 7. 2005, trestný poriadok. Online. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>. [cit. 2024-02-06].

SLOVENSKO. Zákon. č. 300 ze dne 2. 7. 2005, trestný zákon. Online. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>. [cit. 2024-01-14].

Internetové zdroje

ADVOKÁTNÍDENÍK. Problematické aspekty úplatkářských trestných činů. Online. [2019]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2019/03/24/problematicke-aspekty-uplatkarskych-trestnych-cinu-3-cast-nektere-specificke-nastroje-k-jejich/#_ftn16. [cit. 2024-01-14].

BIS: Organizovaný zločin. Online. Dostupné z: <https://www.bis.cz/organizovany-zlocin/>. [cit. 2024-02-03].

CARTER-RUCK. Global anti-corruption sanctions regime. Online. Dostupné z: <https://www.carter-ruck.com/insight/global-anti-corruption-sanctions-regime/>.

[cit. 2023-11-28].

DENIKN. „Podnikatel ředitelům říkal, jak mají zadávat zakázky.“ Co se podle policie dělo v nemocniční kauze. Online. [2024]. Dostupné z: <https://denikn.cz/1357848/podnikatel-reditelum-rikal-jak-maji-zadavat-zakazky-co-se-podle-policie-delo-v-nemocnicni-kauze/>. [paywall]. [cit. 2024-02-20].

DENIKN. „Razie v tenisovém svazu: policie obvinila jeho šéfa Kaderku. Online. [2024]. Dostupné z: <https://denikn.cz/minuta/1363622/>. [paywall]. [cit. 2024-02-27].

EUROPOL. Dismantling encrypted criminal EncroChat communications leads to over 6500 arrest and close to EUR 900 milion seized. Online. [2023]. Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/dismantling-encrypted-criminal-encrochat-communications-leads-to-over-6-500-arrests-and-close-to-eur-900-million-seized>. [cit. 2024-01-31].

KORUPCE. Protikorupční dokumenty vlády. Online. Dostupné z: <https://korupce.cz/protikorupcni-dokumenty-vlady/>. [cit. 2024-02-13].

POLICIE. Co je korupce. Online. [2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/co-je-korupce.aspx>. [cit. 2023-11-22].

PREVENCEKORUPCE. Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě. Online. [2005]. Dostupné z: http://www.prevencekorupce.cz/files/files/Korupce%20a%20protikorup%C4%8Dn%C3%AD%20politika_2.pdf. [cit. 2023-11-22].

TRANSPARENCY. Analýza soudních rozhodnutí v letech 2007-2009. Online. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech/>. [cit. 2024-01-12].

TRANSPARENCY. Česká republika se připojila k Úmluvě OSN proti korupci. Online. [2013]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/ceska-republika-pripojila-k-umluve-osn-proti-korupci/>. [cit. 2024-01-12].

TRANSPARENCY. Česko stále zaostává za průměrem EU, ukazuje Index vnímání korupce. Online. [2023]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/cpi2023/>. [cit. 2024-02-20].

Ostatní zdroje

BOWDEN, Mark. Zabít Pabla – Lov na největšího psance světa. Bratislava: AKTUELL, 2017. ISBN 978-80-89873-07-4, str. 368.

Evropská komise. Evropský semestr. Boj proti korupci. Online. 2017. ISBN 978-92-847-2091-0, str. 10-15. Dostupné z: https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester_thematic-factsheet_fight-against-corruption_cs.pdf. [cit. 2024-02-12].

FERI, Dominik. Pozměňovací návrh k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 642. Online. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=642>. [cit. 2024-02-04].

GALOVCOVÁ, Ingrid. Trestnoprávne aspekty korupcie. Online, disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, katedra trestního práva, kriminologie a kriminalistiky, 2017, str. 206. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/92398>. [cit. 2024-01-19].

KEDROŇ, Radek. Sněžím! (Deník bílé mafie). MP3, 12 hod., 52 min.

Zdeněk MAHDAL (interpret). Praha: Zeď, 2020. ISBN 978-80-907674-2-3.

KMENTA, Jaroslav. Všehoschopní-Superguru Bárta. Praha: JKM, 2011. ISBN 978-80-87569-03-0, str. 348.

LIPSKÝ, Oldřich (režisér). Jáchyme, hoď ho do stroje! Film. Ladislav SMOLJAK (účinkující). Československo: Filmové studio Barrandov, 1974.

MARTINI, Maíra. State capture: an overview. Online. [2014]. Dostupné z: <https://knowledgehub.transparency.org/helpdesk/state-capture-an-overview>. [cit. 2023-11-23].

Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Vládní koncepce boje proti korupci na léta 2023 až 2026. Online. Dostupné z: <https://korupce.cz/wp-content/uploads/2023/04/Vladni-koncepce-boje-proti-korupci-na-leta-2023-az-2026.pdf>. [cit. 2024-02-13].

MIRAI. Tenkrát. Album: Maneki Neko. Praha: Universal Music Czech republic, s.r.o., 2021. ISBN 060-24-450-2985-3, skladba č. 5.

MVCR. Analýza odposlechnů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2022, č.j.: PPR-158-9/ČJ-2023-990392. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx>. [cit. 31. 1. 2024].

Nejvyšší státní zastupitelství. Metodický návod k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících z korupcí. Online. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2010, str. 12-15. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=44762>. [cit. 2024-01-14].

Spolupracující obviněný? Jednou a dost, navrhuje profesor Jelínek. In: Studio ČT24. TV, ČT24. Online. 6. 3. 2015, 8 minut. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhuje-profesor-jelinek-135844>. [cit. 9. 2. 2024].

Stanovisko generální advokátky Tamary Čapety ze dne 26. 10. 2023, sp. zn. C-670/22. Online. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=EEF3F45D476085A9ADBA8A86C66FF78D?text=&docid=279144&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=100225>. [cit. 2024-01-30].

SVOBODA, Cyril a další. Poslanecký návrh novely trestního řádu ze dne 9. 12. 2009. Sněmovní tisk. č. 988, str. 4. Online. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=988>. [cit. 2024-02-06].

ŠLACHTA, Robert a KLÍMA, Josef. Třicet let pod přísahou. Praha: Universum, 2020. ISBN 978-80-242-6576-6, str. 352.